

У нумары:

3 клопатам пра будучае літаратуры

За «круглым сталом» — маладыя творцы і старшыня СПБ Мікалай Чаргінец.

Стар. 3

Край велічных замкаў

Гродзеншчына: выдаткі на культуру ў 2009 годзе павялічацца на 68 працэнтаў.

Стар. 4

Вучыць — і вучыцца

Радзеёўрокі беларускай мовы — справа выдатная, але...

Стар. 12

Сонца яшчэ высока

За плячыма пісьменніка Уладзіміра Саламахі — 60 вёрст.

Стар. 13

Суайчыннікі ў свеце

Чарговы выпуск пастаяннай рубрыкі.

Стар. 15

ІДЗЕ ПАДПІСКА НА І ПАЎГОДЗЕ 2009 г.

Для індывідуальных падпісчыкаў:

1 месяц — 7390 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:

1 месяц — 9580 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: на 1 месяц — 4950 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска для ўстаноў культуры і адукацыі: 1 месяц — 7500 руб. Падпісны індэкс — 63880

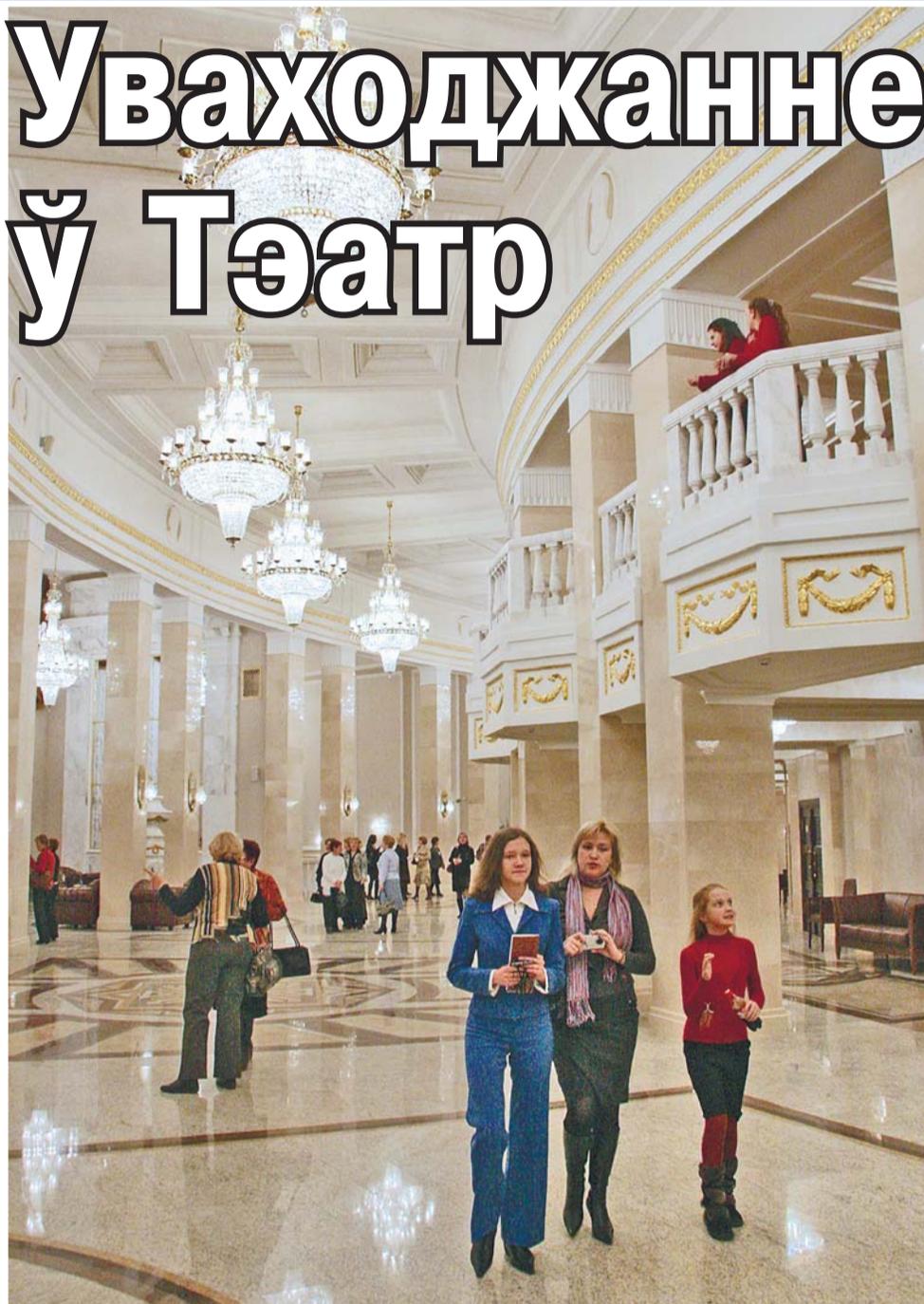
Каб год для вас быў неблагім — падпішыцеся на «ЛіМ»!

Дзе мастацтва, там і свята. Заўсёды. Але бываюць у жыцці мастацкім асабліва ўрачыстыя, знамянальныя дні. Вось і сёння, 27 сакавіка, — сапраўднае свята святаў: Міжнародны дзень тэатра. Шчыра, гучна, радасна яго адзначаюць рупліўцы і аматары мастацтва, усе, для каго сцэнічная творчасць — прафесія і захапленне, прызвание, лёс і любоў. Сёння — вечар аншлагаў: спяшайцеся глядзець, слухаць і апладзіраваць! Артысты Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы пакажуць святочны капуснік. Іх калегі-горкаўцы сыграюць прэм'еру спектакля "Бег" паводле аднайменнага рамана М. Булгакава. На галоўнай драматычнай сцэне Магілёва пройдзе цырымонія падвядзення вынікаў і закрыцця IV Міжнароднага маладзёжнага тэатральнага форуму "М.@рт.кантакт". З вялікай канцэртнай праграмай выступяць майстры айчыннага опернага і балетнага мастацтва — салісты, хор і аркестр... Дарэчы, сёння ў Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета Беларусі будзе асабліва ўрачыста і людна. Гэтымі днямі тут увогуле — бадай, як нідзе, — адчуваецца жыццярадасны дух свята, творчай усхваляванасці, абнаўлення.

Нядаўна калектыў Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі справіў наваселле ў сваім родным абноўленым доме на Траецкай гары. Гэтую доўгачаканую і гістарычную падзею, што адбылася 8 сакавіка, абмяркоўвалі многія сябры тэатра, нават і тыя, каму давялося спрычыніцца да яе толькі ў якасці тэлегледача. Так, далёка не ўсім аматарам класічнага мастацтва пашанцавала наведаць першы гала-канцэрт, які адбыўся пасля афіцыйнай святочнай цырымоніі на новай сцэне папрыгажэлага тэатральнага гмаху. Але дзякуючы апэратыўным СМІ многія змаглі спрычыніцца да ўрачыстага адкрыцця абноўленага архітэктурнага помніка, знакавага для нашай краіны.

Яго маштабная рэканструкцыя, нагадаем, працягвалася тры гады. Усім, хто ў ёй удзельнічаў, а таксама супрацоўнікам творчых калектываў цяпер ужо аб'яднанага тэатра, якія годна пераадолелі цяжкасці, звязаныя з рэканструкцыяй, падзякаваў Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэн-

Уваходжанне ў Тэатр

ка. Агледзеўшы гістарычны будынак, які ўжо ў мінулым стагоддзі зрабіўся адметнай візітоўкай нашай краіны і яе сталіцы, а цяпер атрымаў, па сутнасці, другое жыццё, кіраўнік дзяржавы адзначыў, што тэатр оперы і балета стаў яшчэ адным сімвалам суверэнітэту і незалежнасці Беларусі. "Мы стварылі суперсучасны тэатр оперы і балета, сцэнічную пляцоўку, якая адпавядае ўсім сусветным стандартам. Такага тэатра на постсавецкай прасторы няма", — падкрэсліў Прэзідэнт і дадаў: "Калі мы суверэнныя і незалежныя, а не нейкая правінцыя якой-сыці дзяржавы, дык трэба ствараць сімвалы суверэнітэту і незалежнасці, тыя аб'екты, якімі мы будзем ганарыцца".

Маштабы працы па рэстаўрацыі і рэканструкцыі велічнага тэатральнага збудавання, па мадэрнізацыі тэхналагічнага абсталявання яго сцэны, па добраўпарадкаванні прылеглай тэрыторыі не толькі ўражваюць вонкава: яны, на думку спецыялістаў, не маюць аналагаў у многіх замежных краінах. У легендарных сценах створаныя сучасныя, на ўз-

роўні лепшых сусветных, умовы для творчага жыцця складанага тэатральнага арганізму. І, як сказаў кіраўнік дзяржавы, "па сутнасці, сёння тут нараджаецца сапраўдны асяродак музычнага мастацтва, сцэна якога дазваляе ажыццяўляць самыя перадавыя ідэі і вырашэнні, захоўваць і прымянаць традыцыі, якія здабылі сусветную славу беларускім майстрам оперы і балета".

Такім чынам, у біяграфіі нашага самага вялікага тэатральнага калектыву з'явілася яшчэ адна дата, з якой пачынаецца новы перыяд яго творчай дзейнасці: 8 сакавіка 2009 года. Па сваёй значнасці, нават знакаваасці, гэтая дата — нібы другі дзень нараджэння Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі: першы і афіцыйны, як вядома, прыпаў на 25 мая 1933 года, калі ў Мінску прэм'ерай спектакля "Кармэн" урачыста абвясціў сваё адкрыццё новы тэатр. А праз нейкі час пачалася закладка і ўзвядзенне яго будынка на аснове архітэктурнага праекта Іосіфа Лангбарда.

Праўда, не ўсё, што задумаў у сваім грандыёзным творы таленавіты дойдлі, удалося ажыццявіць. І толькі цяпер, праз сем дзесяцігоддзяў напружанага, слаўнага і драматычнага жыцця гэтага унікальнага тэатральнага дома, што перажыў страшныя часы вайны, мы бачым яго вонкавае аблічча ды інтэр'еры амаль такімі, якімі ўяўляў іх аўтар праекта. Прынамсі, бронзавыя скульптуры, устаноўленыя на галоўным фасадзе, максімальна адпавядаюць задуме архітэктара. Пра гэта можа меркаваць кожны глядач, які наведае тэатр і, узняўшыся на ўзровень балкона, уважліва разгледзіць невялічкую экспазіцыю, разгорнутую на сцяне ў фая. Тут прадстаўлена серыя графічных рэпрадукцый праектаў І. Лангбарда, датаваныя 1934, 1935, 1949 гадамі, а таксама "фотопартрэтаў" рэальнага тэатра, пераважна 1950-х гадоў. На ўласныя вочы дзяслося пераконацца, што гэтыя сціплыя іканаграфічныя матэрыялы з гісторыі будынка выклікаюць вялікую цікавасць у публікі.

(Працяг на стар. 11)

Пункцірам

• У Вялікабрытаніі выйшаў англамоўны турыстычны даведнік па Беларусі. Аўтар кнігі — Найджал Робертс. Аўтар пэўны час правёў у нашай краіне. У першай частцы Робертс знаёміць чытача з асноўнымі штырхамі гісторыі і культуры Беларусі. Другую частку складае інфармацыя пра транспарт, пражыванне, харчаванне і гэтак далей. Шмат увагі нададзена Мінску як сталіцы. Кнігу можна назваць значнай падзеяй у папулярызацыі Беларусі ў свеце.

• У Віцебскім абласным літаратурным музеі прайшла прэзентацыя вершаванага зборніка паэтаў Віцебшчыны "Ад ніў прыдзвінскіх". Уступнае слова да яго напісаў Франц Сіўко. Сярод аўтараў кніжкі — Алесь Аркуш з Полацка, Алесь Бабаед з Бешанковіч, Віталь Гарановіч з Глыбокага, Пятро Ламан і Сяргей Рублеўскі з Віцебска... Усяго ў зборніку увайшлі творы 37 паэтаў. Рускамоўныя вершы былі перакладзены на беларускую мову. У прэзентацыі бралі ўдзел Пятро Ламан, Людміла Сіманёнак, Давід Сімановіч, Уладзімір Папковіч ды іншыя.

• У Маладзечне прайшла 13-я цырымонія ўзнагароджвання лепшых айчынных музыкантаў "Рок-каранацыя". Лепшых выканаўцаў вызначалі ў дзевяці намінацыях. "Гуртом года" стаў "Ляпис Трубецкой", які таксама перамог і ў намінацыях "Песня года" ("Зорачкі") і "Альбом года" ("Маніфест"). Выканаўца года стаў лідэр гурта "Без білета" Віталь Артыст, а кліп калектыву на песню "Мечтатели" стаў лепшым у адпаведнай намінацыі. Рок-князёўнай прызнана Ганна Хітрык, вакалістка гурта "Дети-Детей" і актрыса Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. У намінацыі "Адкрыццё года" карону атрымаў гурт Espirit, а ў намінацыі "Традыцыі і сучаснасць" — этна-трыя "Троіца". За ўнёсак у развіццё беларускай рок-музыкі ўзнагародзілі калектыву Zartiro. Сёлетняя "Рок-каранацыя" ўпершыню прайшла за межамі Мінска. Арганізатары цырымоніі выказалі жаданне і надалей праводзіць "Каранацыю" (прыстаўка "рок" з наступнага года знікне) у розных гарадах Беларусі. Але дзе пройдзе наступнае ўзнагароджванне — пакуль невядома.

• У выставачнай зале мастацка-графічнага факультэта Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П. Машэрава адкрылася мастацкая выстава студэнтаў, аспірантаў і маладых выкладчыкаў. Выстаўлены пейзажы, гарадскія замалёўкі, фотаздымкі з'явіліся ў выніку летняга пленэру віцебскіх мастакоў на чале з выкладчыкам Аляксандрам Карпанам у горадзе-партнёры Нінбургу (Германія). Пленэр быў арганізаваны і праведзены дзякуючы падтрымцы грамадскай арганізацыі HiBit (Нінбург), галерэі GalerieN і моладзева-турыстычнага бюро "Спутник" (Віцебск).

• Выйшла кніга акадэміка Радзіма Гарэцкага "Браты Гарэцкія". Кнігу можна назваць энцыклапедыяй гэтага роду. Пад адной вокладкай сабраныя ўнікальныя дакументы, сведчанні пра жыццё і дзейнасць дзеячаў беларускага нацыянальнага руху XX стагоддзя — літаратара і педагога Максіма Гарэцкага і яго нага роднага брата, геолога, аднаго з заснавальнікаў Беларускай акадэміі навук Гаўрылы. У кнізе змешчана шмат фотаздымкаў з сямейнага і дзяржаўнага архіваў, а таксама з прыватных альбомаў. З гэтага выдання згуртаванне беларусаў свету "Бацькаўшчына" пачало сваю новую кніжную серыю — "Людзі Беларусі".

Падрыхтаваў Павел РАДЫНА

Сведчаць дакументы

Выставы

Намеснік дырэктара Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны Вячаслаў Казачэнка зазначае:

— У якасці першых экспанатаў выставы — дакументальныя матэрыялы, якія былі перададзеныя нашаму музею роднымі і блізкімі Янкі Купалы. Таму сімвалічна, што выстава праходзіць менавіта ў сценах бібліятэкі імя нашага вялікага паэта... Пачынае выставу экспазіцыя пад назвай "Пачатак", якая прысвечана менавіта пачатку Вялікай Айчыннай вайны і ахоплівае перыяд 1941 — пач. 1942 г. Экспазіцыю складаюць дакументальныя матэрыялы, якія захоўваюцца ў музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны з 1943—1944 г. Сярод іх — фота М. Гастэлы, 30-гадовага капітана, які загінуў на чацвёрты дзень вайны. Да слова, у абарончых баях на тэрыторыі Беларусі загінула больш як 900 лётчыкаў.

Да 65-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў Цэнтральная бібліятэка імя Янкі Купалы г. Мінска распачынае адкрыты праект "Вайна ў лёсе маёй сям'і". Першая з выстаў, аб'яднаных тэмай Другой сусветнай, газет, асабістых рэчаў салдат, якія знаходзяцца ў фондах калекцыі Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны.

Наступная экспазіцыя — "Абарона Масквы" — распавядае пра лётчыкаў, танкістаў і іншых вайсковых спецыялістаў з ліку нашых землякоў, якія абаранялі сталіцу СССР.

Яшчэ адна экспазіцыя прысвечана мінчанам — Героям Савецкага Саюза. На фотаздымках, прадстаўленых тут, можна ўбачыць людзей самых розных вайсковых прафесій. Імёны шматлікіх герояў ушанаваны ў назвах сталічных вуліц.

— Асобны раздзел прысвечаны палітпрапагандзе, у якой было задзейнічана шмат сродкаў масавай інфармацыі, — распавядае навуковы супрацоўнік музея гісторыі

Вялікай Айчыннай вайны Галіна Лапусенка. — Для прыфрантавай паласы выдаваліся лістоўкі "Беражыся шпіёнаў", а таксама плакаты "Вораг падслухоўвае!" Наша спецпрапаганда распаўсюджвала сярод немцаў лістоўкі-пропускі, каб тыя пераходзілі на наш бок. Таксама выхадзілі сатырычныя плакаты, лістоўкі, газеты, выдаваўся часопіс "Франтавы гумар". Галоўнае палітычнае ўпраўленне выпускала для нашых і для немцаў на рускай і нямецкай мовах адмысловае выданне "Франтавая ілюстрацыя", якое асвятляла галоўныя падзеі вайны.

Ліона КУПРЭЙЧЫК

«Паэзія — мая работа»

Так назваў адзін з найлепшых сваіх вершаў Георгій Кісялёў, спрабуючы ў ім падагульніць пражытыя гады. Чаму работа — моцны спытаць лодкагалосыя, па выразе таго ж Георгія Кісялёва, спевакі, і працягуюць ходжае: вершы не пішуцца, вершы здараюцца. Таму што, адказвае ім аўтар, "внутри шла главная работа". Другародным было ўсё астатняе, хоць карміла менавіта нялёгкай праца рознарабочага, слесара на заводзе, рыбака на сейнеры, падрачыка на іншых заробках, журналіста на Разаншчыне...

Ведаючы Георгія Іванавіча, паспрабую сфармуляваць хоць бы некаторыя яго жыццёвыя прыწყінны. Вось яны.

Жыві так, нібы табе наканавана жыць вечна: не спяшайся, не мітусіся, не высоўвайся. Каму трэба — убачаць. Ваўкавыскі пустэльнік рэдка прывязджае ў Мінск, не трывожыць сваімі просьбамі рэдакцыі, выдавецтвы, яго вершы яны знаходзяць самі. Вось зусім нядаўна вялікую падборку даў "Наш современник". Не пасылаў.

Гартуй свой аптымізм нягодамі, які цела ледзяной вадой. Ніколі не бачыў Георгія паніклым, хоць усялякіх праблем у яго цераз край.

Падзяліся лепшым, што ў цябе ёсць, што знайшоў у іншых. Усе сябры Кісялёва маюць партрэты, намаляваныя ім. Адгэтуль жа (падзяліся!) яго запал (яшчэ з Літвінстыгута імя М. Горкага) да перакладчыцкай дзейнасці. У асноўным гэта пераклады з нямецкай паэзіі XVIII—XIX стагоддзяў.

Не зневажай сябе, гаворачы няпраўду. У ягонай бяспрашнасці сказаць праўду не зважаючы на асобы — яго адказнасць перад паэзіяй. Таму, я думаю, аўтарытэт Георгія Кісялёва як крытыка ў літаратурных колах бяспрэчны.

Жыві чысцей. Бойся сыгасці. Не пакідай брудных слядоў. Умей павініцца. Не суперажываеш іншым — лічы, што памёр.

Або вось гэта, з нашай перапліскі: "Старэць мы, вядома, будзем, але толькі фізічна. Хай будзь непадуладна гэтаму непазбежнаму працэсу наша душа і Дух, што сілкуе нас энергіяй; дай нам Бог, каб гэты Дух зыходзіў ад Яго, а не ад Яго антыпода".

З 70-годдзем цябе, дарагі Георгій Іванавіч!

Юрый САПАЖКОЎ

Пяцідзесятая вясна

Юбілеі

Надыход сваёй юбілейнай вясны паэт Уладзімір Мазго адсвяткаваў у Літаратурным музеі імя Янкі Купалы. У віншавальных прамовах амаль усе яго сябры і калегі адзначалі самую выдавочную рысу ягонага характара — сціпласць. І сапраўды, юбіляр на працягу ўсёй імпрэзы назіральнікам асабістага свята.

Першымі віншавалі Уладзіміра Мазго бацьдзёрыя вясёлкаўцы — літаратары Мікола Маляўка і Аксана Спрычан, мастак Уладзімір Жук. Галоўны рэдактар часопіса Уладзімір Ліпскі адзначыў, што юбіляр з нядаўняга часу з'яўляецца штатным аўтарам часопіса і мае ўсе неабходныя якасці, каб лічыцца сапраўдным і годным прадстаўніком "Вясёлкі" — разуменне дзяцей, погляд педагога і выхавальца, паэтычны талент.

Пісьменнік Міхась Пазнякоў уручыў юбіляру ганаровую граматы за вялікі ўклад у развіццё беларускай літаратуры ад Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Мастацкі кіраўнік ансамбля "Бяседа" Леанід Захлеўны падарыў Уладзіміру Мазго кампакт-дыскі з песнямі на яго словы, а прысутныя адразу змаглі пачуць некаторыя з іх у жывым выкананні артыстаў.

25 гадоў таму малады паэт прышоў у выдавецтва "Юнацтва", каб знайсці тут рэдактарскую працу. Ус-

памінамі пра супрацоўніцтва з Уладзімірам Мазго падзяліліся ягоныя былыя калегі паэты Уладзімір Карызна і Валянцін Лукша, які адзначыў: "З-пад яго рукі выйшла больш як сто адрэдагаваных кніжак, ён не цураўся ніякай работы".

Паэтэса Раіса Баравікова распавяла: "Я люблю пісьменнікаў-шматстаночнікаў. Уладзімір Мазго адпрацаваў на дзялянцы паэзіі, потым ён вырашыў пасябраваць з песняй, кампазітары адчулі яго трапяткое слова, а пасля ён пачаў пісаць для дзяцей. Гэта адначасова і цяжка, і лёгка, і незвычайна цікава, бо трэба адхінуць ад сябе гэты сур'ёзны дарослы свет, адмагнуцца ад усіх кепскіх пачуццяў, а жыць толькі чымсьці сонечным, прыгожым, паветраным, чым жыве душа дзіцяці. У Валодзі гэта атрымліваецца, і гэта шчаслівы лёс. Цяпер зусім нечакана ён пачаў пераходзіць і на праязічныя рэйкі".

Вершы Уладзіміра Мазго чыталі выхаванцы паэтычнай школы для дзяцей "Купалінка", павіншаваць літаратара прыйшоў і яе стваральнік паэт Мікола Чарняўскі. Таксама выступілі крытык Алесь Марціновіч, паэт Мікола Мятліцкі, кампазітары Эдуард Зарыцкі і Алес Елісеенкаў. Сам юбіляр узяў слова толькі напрыканцы сустрэчы і нават тут выявіў сваю заўсёдную сціпласць: падзякаваў усім прысутным і прадставіў аўдыторыі сваю хрэсціну — маладую паэтку Кацярыну Макарэвіч, зазначыўшы: "На жаль, мой сын вершаў не піша, дык хацелася б, каб у яе добра склаўся паэтычны шлях".

Саха ДОРСКАЯ

На здымку: юбіляра віншуе дырэктар Літаратурнага музея імя Янкі Купалы Алена Мацева-сян.

Фота Кастуся Дробава

Проста факт

Эканамічны крызіс, фінансавы крызіс, фінансава-эканамічны крызіс... Пагадзіцеся, апошнім часам гэтыя словазлучэнні дамінуюць літаральна ва ўсіх выпусках навін па ўсіх тэлеканалах. Быццам бы іншых сфер жыццядзейнасці чалавека і не існуе. Але, як казаў мудрэц, усё міне, і гэта таксама. Бо такое надараецца не ўпершыню. Трэба проста радавацца жыццю і дзякаваць Богу, што дыктары не вяртаюцца пра духоўны крызіс. Вось гэта і сапраўды было б страшна.

І ў доказ таго, што не хлебам адзіным жыве чалавек, сталася мерапрыемства, сярод арганізатараў якога выступіла адно з вядучых прадпрыемстваў прамысловасці Беларусі — Мінскі трактарны завод. У Палацы культуры МТЗ ладзіўся конкурс дуэтаў "Мэтры эстрады на тэатральнай сцэне МТЗ", прысвечаны 65-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і ў памяць усіх тых, хто ваяваў за светлую будучыню сваіх дзяцей і ўнукаў. Сярод іншых арганізатараў свята — дзяржустанова "Мінскан-

Яднае песня

цэрт" і адміністрацыя Партызанскага раёна сталіцы.

Усяго ў конкурсе бралі ўдзел дзесяць незвычайных дуэтаў. А незвычайнасць, нават унікальнасць, паягала ў тым, што ў склад дуэта ўваходзілі вядомы артыст нашай краіны і работнік МТЗ.

Да прыкладу: работнік ўпраўлення галоўнага тэхнолага Аляксей Сініцын выступаў са сваёй абаяльнай музай — салісткай Нацыянальнага

акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі Аленай Сало; прадстаўнік ўпраўлення арганізацыі працы, заробнай платы і ўпраўленчых працэсаў Дзмітрый Сянокоў і — заслужаная артыстка Беларусі Надзея Мікуліч; работнік рамонтна-механічнага цеха Дзмітрый Юран дэбюціраваў з заслужанай артысткай нашай краіны Святланай Салодкай; прадстаўніца МТЗ Наталля Крына радавала сваіх калег разам з заслу-

жаным артыстам Беларусі Леанідам Нікольскім; работнік прэсавага цеха Андрэй Грыгаровіч і — заслужаная артыстка Ніна Бранковіч...

Выканальніцак майстэрства дуэтаў ацэньвала кампэтэнтнае журы на чале з народным артыстам Беларусі Леанідам Захлеўным. У склад яго таксама ўваходзілі лаўрэат прэміі "За духоўнае адраджэнне" Людміла Чысцякова, член камісіі па пытаннях народнай мастацкай творчасці дзяржаў-удзельніц СНД Анатоль Суша, начальнік аддзела культуры адміністрацыі Партызанскага раёна г. Мінска Лілія Сеннікава, кампазітар Алес Елісеенкаў.

Музычнае суправаджэнне канкурсантам забяспечыў канцэртны аркестр "Няміга" пад кіраўніцтвам Аляксандра Сасноўскага. Пераможцамі ж спаборніцтва сталі Раман Мельнікаў і Жана Піваварава. Другое месца занялі Аляксей Сініцын і Алена Сало, а трэцяе месца падзялілі між сабой тры дуэты: Ірына Красоўская з Анатолем Сіўко, Дзмітрый Сянокоў і Надзея Мікуліч, Андрэй Грыгаровіч ды Ніна Бранковіч.

Віктар КАВАЛЁЎ

На здымку: спявае дуэт — Ірына Красоўская і Анатоль Сіўко. Фота аўтара

Ад відавочцы

Самай загадкавай застаецца апошняя старонка металічнай кнігі-партрэта. Яе хочацца прыўзняць, сказаць, як паэт: "Адкрыйся, Сім-сім..." паглядзець, ці няма там яшчэ аднаго партрэта або таемных слоў. У гэтым новым творы выпусніка аддзялення мастацкай апрацоўкі вырабаў з металу Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Максіма Шняка ёсць штосьці ад японска-

Безліч абліччаў паэзіі

Паэзія — з'ява стыхійная і касмічная. Палонены ёю паэт усяго толькі матэрыялізуе яе, невыказную, у словах і вобразах. Каму як не Максіму Шняку, маладому скульптару, мастаку па метале, што дэбютаваў на старонках "ЛіМа" як паэт, ведаць пра гэта. Можна таму ён, ствараючы партрэт свайго куміра, а цяпер сябра — паэта Арцёма Кавалеўскага, абраў форму кнігі, у якой кожная старонка — новае пазычнае аблічча рэальнага паэта, твар якога чытаецца ўсяго толькі на адной з металічных старонак. Усе астатнія старонкі кожны можа прачытаць па-свойму.

га разумення прыгажосці. Услухацца ў невыказнае, утледзецца ў нябачнае... Кожнае імгненне, кожны стан душы маюць права застыць вобразам-помнікам, нашым следам на гэтай зямлі.

Зноў снегу пер'е,
А ты стаіш у футры —
Наросхрыст мроям.

(З "Каляндарных хоку"
Арцёма Кавалеўскага)

Гэтая металічная кніга, якую Максім Шняк падарыў Арцёму Кавалеўскаму, можа сама быць

падстаўкаю для кнігі і папер на пісьменніцкім стале. Гартаваны метал хавае ў сабе неўтаймоўную экспрэсію агню і пяшчотную, жаданую прахалоду вады, як хаваюць гэтую несумяшчальную аднасць агню і вады радкі Максіма.

А цяпер пра тое, пра што магу распавесці толькі я, бо мела гонар выкладаць Максіму Шняку гісторыю мастацтва і матэрыяльную культуру ў Рэспубліканскай гімназіі-каледжы мастацтваў імя І. Ахрэмчыка.

Галіна БАГДАНОВА

3-пад пяра

Актыўны ўдзел у праграме "За духоўнае адраджэнне Беларусі" прымае духоўна-асветніцкая газета для настаўнікаў, бацькоў і дзяцей "Воскресение", якая з 1999 года выдаецца па блашавенні Мітрапаліта Філарэта Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі.

Амаль пяць гадоў пры газеце існуе творчая суполка "Літаратурная гасціўня", асноўны калектывы якой складаюць члены Саюза пісьменнікаў Беларусі Алена Міхаленка (галоўны рэдактар газеты), Таццяна Дашкевіч, Ала Чорная, а таксама актрыса Ірына Нарбекава, актёр і рэжысёр Яўген Піменаў, выканаўца аўтарскай песні Вольга Міхаленка.

Калектыв "Літаратурнай гасціўні" заўсёды ўдзельнічае ў праграмах Праваслаўных выстаў, якія тры разы на год наладжваюцца ў Мінску і ў іншых гарадах Беларусі. Канцэрты духоўнай паэзіі і аўтарскай песні праходзілі ў школах, гімназіях, а таксама ў прыходскіх надзельных школах, якія належаць праваслаўным храмам. Па словах галоўнага рэдактара газеты, мэта гэтых канцэртаў — дапамагчы людзям наблізіцца да духоўнай культуры, зразумець глыбокую сутнасць праваслаўнай веры. Водгукі наведвальнікаў гэтых канцэртаў сведчаць пра асноўнае — паэзія, якая звернута да душы чалавека, патрэбна і ў наш прагматычны час.

Кіра ІВАНОВА

Нядаўна Мінскі абласны драматычны тэатр г. Маладзечна прымаў на сваёй сцэне Пецярбургскі дзяржаўны драматычны тэатр юнага гледача. Маладзечанцам былі прадэманстраваныя два спектаклі — "Папялушка" і "Французскае танга".

Дарэчы, калектывы дамовіліся аб супрацоўніцтве і абмене драматычным вопытам. І ў хуткім часе жыхары Паўночнай сталіцы Расіі ўбачаць пастаноўку Святланы Навуменкі "Залатое сэрцайка" паводле п'есы Уладзіміра Арлова.

На сённяшні дзень драмтэатр у Маладзечне падтрымлівае пастаянныя сувязі з Гомельскім, Бабруйскім, Віцебскім, Мазырскім тэатрамі.

Ганна КІТАЕВА

Для ўсёй сусветнай культурнай грамадскасці па рашэнні ЮНЕСКА 2009 год прызнаны годам Мікалая Гоголя. З гэтай нагоды ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылася літаратурна-мастацкая вечарына "Горьким моим словом помянуся...", прысвечаная 200-годдзю з дня нараджэння М. Гоголя (1809 — 1852).

Сярод яе ўдзельнікаў былі прадстаўнікі розных міністэрстваў, Нацыянальнай камісіі Беларусі па справах ЮНЕСКА і пасольстваў Украіны ды Расіі ў нашай краіне. Таксама ў юбілейнай вечарыне бралі ўдзел прафесарска-выкладчыцкія склады вышэйшых навучальных устаноў гуманітарнага і мастацкага профіляў, бібліятэкары, мастацтвазнаўцы, рэжысёры і артысты тэатраў.

У рамках мерапрыемства адбылося адкрыццё кніжнай выстаўкі, прысвечанай класіку рускай літаратуры.

Ул. інф.

Для маладзечанцаў нядаўна адбылася знамянальная падзея, якая датычыць знакамітага земляка Міхала Клеафаса Агінскага. Яго архівы шмат год захоўваліся ў Расіі, а цяпер яго пісьмы, нотныя выданні экспануюцца ў Дзяржаўным музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Беларусі.

Шчыра кажучы, для маладзечанцаў такая падзея знамянальная ўдвай, бо менавіта на сцэне Мінскага абласнога драматычнага тэатра ўпершыню быў пастаноўлены спектакль пра жыццё Агінскага паводле п'есы Уладзіміра Шчаснага "Паланез на развітанне" з Аляксандрам Пашкевічам у галоўнай ролі.

Вольга ВЕЧАР

Навіны СПБ

Празаічныя вылучэнні

Адбылося чарговае пасяджэнне бюро секцыі прозы Саюза пісьменнікаў Беларусі, на якім вылучылі прэтэндэнтаў на атрыманне прэміі "Лепшы твор 2008 года". Сёлета ў намінацыі "проза" спаборнічалі: І. Канановіч — "Старыя званы"; Н. Голубева — "Родимичи. Земля непокоренная"; Ю. Фатнеў — "У эха нет лица"; С. Клімковіч — "Забвение сердца"; П. Сямінскі — "Белое танго судьбы"; М. Ільінскі — "Цвела, цвела черемуха"; В. Кадзетава — "Шкляная зорка"; А. Смалянка — "Мы не покорились"; І. Фаманкова — "Улыбка утра".

Тайным галасаваннем на атрыманне прэміі "Лепшы твор 2008 года" секцыя прозы вызначыла трох прэтэндэнтаў: Івана Канановіча ("Старыя званы"), Валынціны Кадзетавай ("Шкляная зорка"), Наталі Голубевай ("Родимичи. Земля непокоренная").

Для празаікаў гэта быў першы этап конкурсу. Свае меркаванні аб прысуджэнні прэстыжнай рэспубліканскай прэміі выказалі ўдзельнікі бюро секцыі прозы, але ж апошнія слова за журы...

Кацярына ХАДАСЕВІЧ-ЛІСАВА

3 клопатам пра моладзь

У сталічным ДOME літаратара адбылася сустрэча старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалая Чаргінца з маладымі творцамі. Гаворка адбылася за "крутым сталом", што ад пачатку настройвала на яе даверлівы тон і магчымасць абмеркаваць самыя вострыя пытанні пісьменніцкага быцця, найперш, вядома, якія тычацца неспрэчна маладых аўтараў. А гэта і праблемы з выданнем кнігі, і невялікія стаўкі аўтарскіх ганарараў, і змяншэнне цікавасці шырокага чытача да мастацкай літаратуры... Зрэшты, падобныя праблемы перажывае ўвесь свет, мала таго, якраз у Беларусі сітуацыя далёка не горшая. І ўсё ж Саюз пісьменнікаў не могуць не хваляваць гэтыя пытанні, ён сёння павінен думаць пра заўтрашні дзень нашай літаратуры, а значыць, і пра тых, хто цяпер робіць у ёй толькі першыя крокі. І не толькі думаць, але і ўсяляк іх падтрымліваць.

Падчас сустрэчы гаварылася і пра неабходнасць падтрымкі беларускай мовы, і роля пісьменнікаў у гэтай справе вельмі важная. Менавіта ў іх ёсць цудоўная магчымасць праз мастацкае слова прапагандаваць родную мову, прывіваць любоў да яе, тым самым пашыраючы кола яе прыхільнікаў.

А. МАЛІНОЎСКИ

Маляўнічыя вобразы

Выстаўкі

У зале галерэі "Мастацтва", што непадалёк ад сталічнага Галоўпаштамта, адкрылася выстава Генадзя Драздова.

Мастак нарадзіўся 50 гадоў таму ў вёсцы Паддуб'е Рагачоўскага раёна. Вучыўся ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Працуе як графік, жывапісец, кераміст. Стылістычна-вобразны лад твораў апошніх гадоў аўтар вызначае як трансцэндэнтны сімвалізм.

Хрысціянскія матывы дамінаюць у сюжэтах палотнаў Г. Драздова. "Небяспечнае агаленне", "Запрашэнне ў вандроўку", "Вяртанне блуднага сына", "Спевы вольных птушак" ды іншыя карціны прадстаўлены на выставе.

Мастак займаецца таксама распрацоўкай аўтарскіх канцэптуаль-

ных праектаў. Яго творы знаходзяцца ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі, Нацыянальнай бібліятэцы, у прыватных калекцыях. Работы Г. Драздова выстаўляліся і за межамі краіны:

у Германіі, Бельгіі, Расіі, Польшчы, Чэхіі, Украіне.

Галія ФАТЫХАВА

На здымку: Г. Драздоў, "Вяртанне блуднага сына".
Фота Святланы Берасцень

Міжнародны літаратурны конкурс «Мастацтва супраць дозы»

(Балгарыя)

Праводзіцца пад эгідай Кіраўніцка Бургаскай вобласці Любаміра Панцялева.

Арганізуецца штогод з нагоды Міжнароднага дня барацьбы з наркаманіяй — 26 чэрвеня. Першы конкурс адбыўся ў 2003 годзе.

У конкурсе могуць удзельнічаць дзеці і моладзь у дзвюх узроставых групах: ад 12 да 17 гадоў, ад 18 да 25 гадоў.

Удзельнікі дасылаюць верш, эсэ або апавяданне, напісаныя спецыяльна для гэтага конкурсу, спенадрукаваныя ў іншых выданнях і без права на ўдзел у іншых конкурсах.

Аб'ём твораў, дасланых на e-mail ці па Балгарскай пошце — да 3-х камп'ютэрных старонак (6000 знакаў), на балгарскай мове альбо на рускай ці англійскай — для замежных удзельнікаў, фармат WORD, шрыфт 12.

Неабходна, каб аўтары ўказалі сваё прозвішча, імя і імя па бацьку, дату і год нараджэння, вучэбную ўстанову, кантактны тэлефон.

Крайні тэрмін атрымання твораў — 14 мая 2009 года.

Ацэньваць творы будзе камп'ютэртнае журы ў складзе пісьменнікаў і перакладчыкаў.

Будуць уручаны наступныя прэміі:

Першая ўзроставая група (12—17 гадоў)

За верш	За эсэ або апавяданне
I прэмія — 80 €	I прэмія — 80 €
II прэмія — 60€	II прэмія — 60 €
III прэмія — 40 €	III прэмія — 40 €

Другая ўзроставая група (18—25 гадоў)

За верш	За эсэ або апавяданне
I прэмія — 130 €	I прэмія — 130 €
II прэмія — 80 €	II прэмія — 80 €
III прэмія — 50 €	III прэмія — 50 €

Вынікі конкурсу будуць аб'яўлены ў Інтэрнеце 11 чэрвеня 2009 года на сайце арганізатараў: www.chitalishte.bg/news.php

Намінаваныя творы будуць выдадзены асобным зборнікам. Справаздача аб конкурсе будзе праведзена ў горадзе Бургас 26 чэрвеня 2009 года.

Творы дасылаіце на адрас: Чыталіште "Любен Каравелаў", вул. "Калаян", № 24, гр. Бургас, 8000, Балгарыя.
E-mail: chitalishte_lk@abv.bg; Тэлефон: 056-84-44-69.

Віншаванне

Аўтар гераічнай кінаэпапеі

Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў Героя Сацыялістычнай Працы пісьменніка Юрыя Бондарова з 85-годдзем.

Юрый Васільевіч вядомы шматлікім чыгачам сваімі апавесцямі і раманами, сярод якіх "Батальёны просыць агню" (1957), "Цішыня" (1962), "Гарачы снег" (1969), "Бераг" (1975), "Выбар" (1980)... Ён таксама з'яўляецца адным з аўтараў спецыяльнай кінаэпапеі пра глабальныя падзеі Вялікай Айчыннай вайны "Вызваленне" (1970—1972).

Творы Юрыя Бондарова настолькі папулярныя, што перакладаліся больш як на 70 моў, а ў Купалаўскім тэатры нават ставіўся спектакль паводле яго рамана "Бераг".

В. К.

Край велічных замкаў

У Аляксандра Лойкі — поіск рукі ўпэўненага ў сабе, адкрытага для дзялога чалавека. Ён вымае з партфеля падрываваныя паперы — лісткі справаздач, на якіх лічбы, лічбы, лічбы. Мы аглядаем паперы, хаця і негалёка: раптам спатрэбіцца для пацвярджэння якой-небудзь думкі...

— Аляксандр Чэслававіч, напэўна, пачнём размову пра адну з апошніх навін Гродзеншчыны — рэстаўрацыю Старога замка ў выглядзе каралеўскай рэзідэнцыі...

— Там цяпер размяшчаецца наш Дзяржаўны гістарычны музей. Пра рэстаўрацыю, наколькі я сябе памятаю, ішла гаворка доўгія часы. Замак перабудоўваўся з аднаго выгляду ў іншы. Але на сённяшні момант, шчыра кажучы, асабліва няма чаго паказваць, акрамя рыштываных ніжняй царквы, якая знаходзіцца ў занесенам выглядзе. Наспела якраз патрэба рэстаўрацыі, таму і была створана яе канцэпцыя. Зразумела, што калі з XVI стагоддзя аб'ект не рэстаўраваўся, то за 16 дзён мы гэта не зробім. Да працы падыходзім вельмі асцярожна, каб не нарабіць большай шкоды.

Між іншым, упершыню ў гісторыі ўпраўлення культуры Гродзенскага аблвыканкама на капітальнае будаўніцтва рэгіёна патрачана 55,5 мільярдаў рублёў — даволі значная сума!

— **Радасна гэта чуць, тым больш што падчас сусветнага эканамічнага крызісу першай можа пацярпець сфера культуры, на якой часам імкнучыся эканоміць.**

— Што да нашай Гродзенскай вобласці, то ўжо ў 2008 годзе былі павялічаны выдаткі на культуру на 35 працэнтаў. Сёлета — яшчэ на 68 працэнтаў адносна мінулага года. Пераважна — дзякуючы таму, што ёсць узаемапаразуменне з уладамі. Не тое, што прыйшоў адзін кіраўнік і пачаў адрджаваць страчанае. Гэта карпатлівая праца ўсяго калектыву і найперш нашага губернатара Уладзіміра Саўчанкі.

— **А калі вы прыйшлі на пасаду кіраўніка абласнога ўпраўлення культуры?**

— 15 снежня 2007 года. Я два гады на пасадзе... Увогуле — Гродзеншчына — край замкаў. Згадайма Мірскі замак, уключаны ЮНЕСКА ў Спіс сусветнай культурнай спадчыны, Барыса-Глебскую (Калождскую) царкву

Перад сустрэчай з начальнікам упраўлення культуры Гродзенскага аблвыканкама Аляксандрам ЛОЙКАМ найперш прагледзела інтэрнет-сайт: адзіны з абласных выканкамаўскіх, які мае беларускамоўную версію.

З навінаў культуры: абласная бібліятэка хоць і ў далёкай перспектыве, але збіраецца пераязджаць з Замкавай гары ў новае памяшканне. Чакаецца рэстаўрацыя Старога замка. З тым жа — праблемамі дэталёвай рэстаўрацыі — навукоўцы прыглядаюцца да Калождскай царквы. Рыхтуецца чарговы, заключны этап фестывалю нацыянальных культур. Гродзенскі фестываль праваслаўных спеваў "Калождскі дабравест" можа атрымаць статус міжнароднага...

XII ст. у Гродна, Сынковіцкую царкву XV ст. у Зэльвенскім раёне. Каралеўскія палацы-рэзідэнцыі ў Гродна, магутныя замкі ў Лідзе, Навагрудку, Любчы. Альбо велічныя храмы, манастыры, касцёлы, царквы Гродна, Слоніма, Жыровіц... Як вядома, цяпер узяты крэдыты на рэканструкцыю Лідскага замка. І па рэстаўрацыі нашай знакамітай Калождскай прайшоў кампрамісны варыянт. Частка яе, якая, на жаль, амаль зруйнавана, будзе выглядаць, як некалі ў XII стагоддзі, а выгляд той часткі, якая засталася, паспрабуем максімальна захаваць для нашчадкаў. Вось, калі ехаць з боку Нёмана, адкрываецца якраз вываз царквы XII стагоддзя.

— **Ці можна гаварыць пра нейкі асаблівы гродзенскі менталітэт, які дазваляе ў сённяшніх умовах адстойваць і захоўваць святыні? Згадайма, як неабякава паставіліся людзі да рэканструкцыі цэнтральнай плошчы горада...**

— Я сказаў бы, што гродзенцы — такія самыя беларусы, толькі са знакам якасці.

— **З гэтым нельга не пагадзіцца. Якраз у гістарычных месцах, на Замкавай гары ў Гродне ў досыць маляўнічым месцы знаходзіцца і абласная бібліятэка — адна са старэйшых у Беларусі. Здаецца, лепшага месца для карпення над кнігай, як у старажытным замку, і не знойдзеш. Але бібліятэка патрабуе асаблівых умоваў для захавання кніг. Таму цяпер прынята рашэнне аб будаўніцтве новага памяшкання кніжнай скарбніцы...**

— Так, ёсць адпаведны пракол даручэнняў губернатара, але ў сувязі з апошнімі сусвет-

нымі рэаліямі (бачыце, даводзіцца-такі карэкціраваць планы) мы рашылі дабудоваць тыя аб'екты, якія маем на сённяшні момант, так бы мовіць, "у вытворчасці". Актыўна цяпер рэалізуецца праект стварэння адзінага ў Беларусі Музея рэлігіі, яго будаўніцтва практычна завершана. Працуем над домам-музеем Э. Ажэшкі ў Гродне. Абнаўляецца інтэрнат для музычнага вучылішча. Ідзе рамонт базы нашага знанага калектыву "Белья росы" — аднаго з нямногіх прафесійных калектываў, якія маюць сваю базу, свой аўтобус, і свой заслужаны аўтарытэт. А што да бібліятэкі, то ў вобласці функцыянуе 536 кніжных скарбніц, у якіх абслугоўваецца 47 працэнтаў насельніцтва рэгіёна.

— **Культура народа мае свае глыбінныя карані, яна развіваецца па ўнутраных аб'ектыўных законах. Як вы, прадстаўнік чыноўніцтва (у добрым сэнсе гэтага слова), лічыце: ці варта пры ўсім умяшвацца ў сферу культуры, нейкім чынам рэгуляваць яе развіццё?**

— Сам я прайшоў амаль усе ступені сталення: доўгі час працаваў у Гродзенскім абласным Доме народнай творчасці, узначальваў народны ансамбль "Гарадніца", працаваў хормайстарам у ансамблі "Бліскавіца", пэтым — у Абухаўскім доме культуры... Творчасць для мяне — не апошняе, а можа, адно з першых прызначэнняў. Але ўявіце: творчасць, да прыкладу, у бухгалтэрыі! Што гэта? Яна якраз надасць працы зусім іншы, хутчэй непажаданы, кірунак! Кіраваць культурай у прамым сэнсе гэтага слова — нонсенс.

Як можна паўплываць на вецер, на прыроду?.. Культура — гэта не толькі танцы, спевы, дыска-тэкі. Гэта вялікі пласт спадчыны, і з ёю — нашай нацыянальнай годнасці: беларускай і гродзенскай у тым ліку. Але ёсць такія аспекты, якія патрабуюць дэталёвай, "штабной" прапрацоўкі. Таму што інакш не зможам усё захаваць і паказаць. Калі мы не пазначым у плане які-небудзь конкурс, не падтрымаем яго матэрыяльна, ён не адбудзецца. І ведаецца, выдатна дапамагаць тым людзям, якіх хочацца падтрымаць у іх самабытнасці. І матэрыяльна мы імкнемся па магчымасці дапамагаць. Да таго ж мы маем абласную прэмію імя А. Дубко. Гэта амаль тое ж самае, што і Герой Гродзенскай вобласці ў сваёй намінацыі...

— **Праўда: амаль кожная вобласць мае цяпер свае літаратурныя прэміі: на Берасцейшчыне гэта прэмія імя Уладзіміра Калесніка, на Віцебшчыне аднавілі прэмію імя Уладзіміра Караткевіча, у вас прэмія імя Аляксандра Дубко. Гэта нейкім чынам уплывае на творчасць літаратараў?**

— Думаю, што ў людзей ёсць жадаанне працаваць, калі яны бачаць і з боку чытачоў, і з боку ўлады ўвагу да сябе. Не стану меркаваць пра ўзровень літаратуры і журналістыкі — гэта бяспрэчна вялікая сфера культуры, але ў адным я ўпэўнены: кожны з нашых творцаў змагаецца за тое, каб атрымаць гэтую прэмію.

— **І ўсё ж, вяртаючыся да "штабной працы"... Існуюць у нашых рэаліях такія вылікі праграмы, як, да прыкладу,**

"Праграма развіцця культуры на 2006 — 2010 гады"...

— Мы па ёй цяпер і працуем. Намечанае ўсё выконваецца. Задаволіла сама праца над праграмай. Бо ведаецца, больш як 90 працэнтаў нашай працы нябачная для грамадства. Мы больш скіраваныя на індывідуума, на кожнага чалавека. І радуемся, калі ў культуру прыходзіць здольны чалавек, які павышае і свой культурны ўзровень...

— **Тут, відаць, спрацоўвае другая праграма — "Кадры культуры"?**

— Вас, напэўна, цікавіць, ці мяняў я кадры, калі прыйшоў на пасаду?

— **Лепш пагаворым пра тое, якімі якасцямі павінен валодаць чалавек, які працуе ў сферы культуры...**

— Найперш — наша праца не для слабых людзей. Чалавек павінен быць і маральна, і фізічна здаровы. Нават у нашай "штабной" працы. Бо калі іншыя структуры ў суботу і нядзелю адпачываюць, то работнікі культуры працуюць з асаблівым напружаннем. І калі ў панядзелак-аўторак у культуры выхадны, то ў "штабной" працы і гэтага не бывае. У панядзелак якраз усе нарады і праходзяць, гэта значыць, вырашаецца большасць з самых важных пытанняў. Кадры ў нас вельмі моцныя. Калі меркаваць па адукацыйным узроўню, то пасля Мінска ў нас самы высокі працэнт людзей з вышэйшай адукацыяй. Але, як казаў мой дзед, адукацыя розуму не дае. Таму больш за ўсё людзі гартуюцца якраз у калектывах. І ў нашай бібліятэцы, і ў нашым музычным тэатры, і ў каледжы мастацтваў, і ў музычным каледжы, і ў Гродзенскім абласным тэатры лялек, і ў Гродзенскім драматычным тэатры. У абласную сістэму падрыхтоўкі кадраў для ўстановаў культуры ўваходзіць 3 сярэдняй спецыяльнай вучэбнай установы, філіялы кафедраў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі і 76 школ мастацтваў. Больш як 11 тысяч навучэнцаў знаходзіцца на інструментальным, харэаграфічным, мастацкім і харавым аддзяленнях.

Нашы людзі заслугоўваюць вышэйшых узнагарод! Праўда, з 7 600 работнікаў устаноў культуры Гродзеншчыны толькі 25 маюць званне заслужанага работніка культуры, палова з іх атрымала званне яшчэ ў часы БССР.

— **Ды не званне ўпрыгожвае чалавека...**

— Згодзен, але мы імкнемся, каб праца была належным чынам ацэнена: тэатра без апладысментаў не бывае.

Гутарыла Ірына ТУЛУПАВА
Фота Віктара Кавалёва

Хвалюючыя «Сустрэчы»

дзёжным цэнтры працягвалася амаль тры гады. У другой палове дня свята паззіі "Белы бусел над Бесяддзію" працягвалася ў РДК. З вялікай цікавасцю прыхільнікі творчасці Аркадзя Куляшова прагледзелі кінафільм, прысвечаны яго жыццю і творчасці. Свята сабрала, што вельмі прыемна і радасна, паўнотку залу. І зноў гурт "Сустрэча" выканаў там песню "Белы бусел", прагучала і мая песня, якую я прысвяціў Касцюковічам. З цікасцю слухалі прысутныя ўспаміны пра сваіх славных землякоў, іх вершы ў выкананні юных чытальнікаў. З Мінска, дарэчы, прыязджалі на свята прэзаіт Леанід Левановіч, з якім у мяне ў апошні час усталявалася зямлячка-сяброўскія адносіны, пэнт Навум Гальпяровіч, а таксама прэзаіт Віктар Патапенка.

Дзякаваць Богу, падумаў я, што ёсць у нас яшчэ такія апантанія людзі, як Аляксандр Бардоўскі, пэнт, кампазітар, мастак і плюс да ўсяго кандыдат тэхнічных навук: да выхаду, як кажучы, на заслужаны адпачынак ён доўгі час працаваў галоўным інжынерам РУП "Гомельтранснафта Дружба". Дарэчы, на тым жа свядзе ў Касцюковічах Аляксандр Міхайлавіч пад воплёскі ўспаміны ўручыў Леаніду Левановічу партрэт, які сам жа і намаляваў. Письменнік паказаў вялікі палец: во! Што азначала: падобны, выліты я. Мала хто ведае, што за ўласныя грошы Аляксандр Бардоўскі зра-

біў мемарыяльную дошку светлай памяці Алеся Письмянкова, яна прымацавана ў Касцюковічах на фасадзе раённай дзіцячай бібліятэкі.

Пісаць вершы і песні на ўласныя творы А. Бардоўскі пачаў даўно, а вось ідэя стварыць музычны гурт, у выкананні якога б тыя песні гучалі, з'явілася параўнальна нядаўна. Яго ідэю ахвотна падтрымаў эканаміст, а як пазней высветлілася, выдатны аранжыроўшчык і клавішнік Ігар Прахаська. Кіраваць гуртам запрасілі Таццяну Чырчанку, на той час выкладчыцу каледжа імя Л. Выгоцкага. Салістамі сталі кадравік Аляксандр Малярэнка, муж і жонка Андрэй і Эвеліна Разанскія, начальнік аўтазаправачнага комплексу і спецыяліст аддзела кадраў адпаведна. Пазней прыйшла ў калектыв і Святалана Бардоўская, нявестка А. Бардоўскага, якая працуе метралагам.

Гурт назвалі "Сустрэча". Слова шматграннае, і яно адпавядае свайму сэнсавому прызначэнню. Сустрэліся аднадумцы, стварылі гурт. Сустрэча з песняй, з вершамі. А. Бардоўскі не толькі сам выдзе канцэртныя праграмы, але і аздабляе іх сваімі пэтычнымі радкамі. Сустрэча з тымі, хто любіць добрую песню і цудоўныя вершы. Сустрэча з прыгожым. Калі слухаш і бачыш на сцэне гэты гурт, менавіта так і скажаш.

Характэрнай прыкметай гурта "Сустрэча" з'яўляецца тое, што ў яго рэпертуары толькі песні Аляксандра Бардоўскага, ство-

раныя на ўласныя вершы і на вершы свайго незабыўнага сябра і земляка, памяць якога ён беражэ надзвычай клапатліва і пашчотна, як рэдка хто з сяброў, — Алеся Письмянкова. Так, на вершы гэтага светлага пэнта напісаны песні "Белы бусел", "Сірата", "Чаканне", "Я працятаў твае сляды" і "Станцыя". Заўсёды цёпла прымаюць і яго ўласныя творы — "Кветкі з трасы", "Танец лістапада", "Дзень нараджэння", "Белы вэлом", "Жураўлік" ды іншыя.

Гурт "Сустрэча" робіць добрую справу — прапагандае роднае беларускае слова. Там, дзе ён пабываў з канцэртамі, упэўнены, многія звернуцца не толькі да вершаў Алеся Письмянкова і самога Аляксандра Бардоўскага, але і да творчасці іншых нашых паэтаў.

...Вось і прыехалі. Нас хораша сустракаюць на нафтаперапампоўваючай станцыі ў Мазыры. Бачу, трошкі хвалююцца самадзейныя артысты. Тады мне прыгадваецца незабыўная народная артыстка Беларусі Ніна Аляксееўна Карнеева, якая ў сваёй кнізе ўспамінаў пакінула нам наступныя словы: "Калі артыст не хвалюецца, тады яму няма чаго рабіць на сцэне..."

Значыць, вам ёсць што рабіць на сцэне, артысты з "Сустрэчы". І рабіце гэта яшчэ доўга. У вас атрымліваецца радаваць людзей сваёй творчасцю.

Васіль ТКАЧОЎ

...Пад коламі аўтобуса знікае роўная стужка шашы. Да Мазыра, куды спяшаюцца з новай канцэртнай праграмай удзельнікі гурта "Сустрэча" нафтаправода "Дружба", яшчэ няблізкі шлях. У салоне пануе ажыўленне: нехта з самадзейных артыстаў распавёў чарговую байку. Мне весела з гэтымі людзьмі, апантанымі і вершамі, і песняй. Ведаю, што зусім нядаўна яны вярнуліся з Касцюковіч, дзе прайшоў прыгожае літаратурнае свята "Белы бусел над Бесяддзію", прысвечанае 95-й гадавіне з дня нараджэння класіка беларускай літаратуры, народнага пэнта Беларусі Аркадзя Куляшова і творчасці славнага яго земляка-пэнта Алеся Письмянкова, які, дарчы, быў уганараваны ў свой час прэміяй імя А. Куляшова. І мяне застаецца толькі шкадаваць, што адстаў, вобразна кажучы, ад гэтых людзей: ладзілася якраз у той дзень і ў нас на Гомельшчыне літаратурнае мерапрыемства, і я там павінен быў абавязкова прысутнічаць.

Пра свята ж у Касцюковічах пэнт, стваральнік і ідэйны натхняльнік гурта "Сустрэча" Аляксандр Бардоўскі распавёў мне адрозжы, калі прыехаў дадому:

— Амаль увесь дзень у Касцюковічах гучалі і вершы, і песні, — казаў ён, і ў ягоным голасе адчувалася нотка задаволенасці тым, што ён сам і прывезены туды ім гурт адыгралі ў свяце не апошняю ролю. — Свята пачалося з агляду экспазіцыі краязнаўчага музея і прадоўжылася творчай сустрэчай паэтаў і пісьменнікаў у раённым маладзёжным культурным цэнтры. Гурт "Сустрэча" выканаў там песню на словы Алеся Письмянкова "Белы бусел". Я працятаў некалькі сваіх вершаў, прысвечаных малой радзіме. З Алесем мы нарадзіліся ж у адной вёсцы. Сустрэча ў мала-

Да 65-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў

Летапісны «Партызанскі сшытак»

Памятаецца, як аднойчы мне распавяла ў шчырай гамонцы Паліна Крынічка, што самым дарагім у жыцці для яе стаў партызанскі сшытак. У яго занатоўвала яна гісторыю з партызанскага жыцця народных мсціўцаў. Усё да драбніц. І толькі праўду.

— Магу пакалясця на крыжы, — зазначыла Паліна, — мае радкі як мае быць праўдзівыя. Інакш нельга. Баявыя таварышы не даруюць як на гэтым, так і на тым свеце...

Паліна нарадзілася на Шклоўшчыне ў 1917 годзе ў вёсцы Гавяды. Перад самай вайной закончыла Магілёўскі педагагічны інстытут. А ў грозную для Радзімы часіну быў яе шлях у партызанскі разведвальна-дыверсійны атрад № 3, якім камандаваў Іван Васільевіч Кананыхін. Баявую загартоўку камсамолка Паліна Крынічка прайшла ў шклоўскай падпольнай арганізацыі «Патрыёт Радзімы». Свае баявыя дзеянні атрад пачаў на Шклоўшчыне. А са жніўня 1942 года вёў барацьбу з ворагам на тэрыторыі Чавускага, Чэрыкаўскага, Клімавіцкага і Краснапольскага раёнаў.

На Краснапольшчыне значна папоўніўся новымі сіламі. Народнымі мсціўцамі сталі Мікалай Ткачоў, Дар'я Макарава, Павел Ткачоў і ўсе тыя, пра каго расказала Паліна ў сваім «Партызанскім сшытку».

Дарэчы, Мікола Ткачоў прыйшоў у атрад ужо з амаль завершаным раманам «Згуртаванасць» пра барацьбу нашага народа ў варажым тыле. Краснапольскі партызан браўся за аловак і дапісваў твор і на золку, і позняй ноччу пры месяцавым святле. А калі быў час, чытаў радкі рамана сваім баявым сябрам.

Настаўніца, партызанская разведчыца атрада Паліна Крынічка, стала сапраўдным летапісцам партызанскай барацьбы. Яна напісала і надрукавала не адзін дзесятка нарысаў пра партызан свайго атрада: «Пароль: «Белы лебедзь», «Сяржант Вася», «Аляксей Галісевіч — разведчык», «Па загадзе генерала», «Педагог з Зацішша» ды шмат іншых.

У партызанскім атрадзе П. Крынічка займалася не толькі разведкай, але прымала актыўны ўдзел у падрыхтоўцы варажых эшалонаў, засадах, аперацыях па разгроме варажых гарнізонаў. І знаходзіла час рабіць векапомныя запісы ў свой «Партызанскі сшытак». У сціпых радках многа хваляючага і незабыўнага. Тут і партызанская радаць за ўдала праведзеныя аперацыі, і радасць жыхароў, іх гордасць за партызан, якія помсцілі гітлераўцаў і здраднікам Радзімы. Ёсць у тых запісах і такія радкі: «Пры разгроме Нічыпараўскага гарнізона ўзялі трафей: адзін кулямёт, сем вінтовак, некалькі пісталетаў, больш 3-х тысяч патронаў, адзін наган, істм узнагародзілі П. Крынічку за каштоўныя разведдадзеныя».

Краснапальчане тых грозных гадоў добра памяталі партызанку-разведчыцу з казачкай кубанкай на галаве і на ліхім кані. Базай партызанскага атрада № 3 быў хутар Гацкевічы, а нястомную Паліну можна было сустрэць у вёсках Палуж, Горанка (на радзіме Міколы Ткачова), Жалезніца, Сасновіца, Гніліца...

Народныя мсціўцы прымалі ўдзел у «рэйкавай вайне» ў раёнах чыгуначных станцый Верамейкі, Крычаў, Камунары, Клімавічы. Так, паблізу Верамеек група партызан пад кіраўніцтвам начальніка штаба атрада І. Ценішчава (у пасляваенны час праслаўленага генерала, Героя Савецкага Саюза) пусціла пад адхон эшалон з жывой сілай праціўніка. Вораг панёс вялізныя страты. Выканаўцамі аперацыі былі партызаны Голубеў, Кругаль, Краўчанка, Лабкоўскі, Каралькоў і Крынічка. На чыгуны Крычаў—Клімавічы—Камунары за час «рэйкавай вайны» падрыўнікі атрада знішчылі восем варажых эшалонаў з жывой сілай і тэхнікай, вывелі з дзеяння каля 20 кіламетраў чыгуначнага палатна.

У атрадзе была створана спецыяльная група з камуністаў і камсамольцаў, якая праводзіла палітмасавую работу сярод партызан і насельніцтва. Распаўсюджвала зводкі-лістоўкі аб становішчы на франтах, аб перамогах Чырвонай Арміі, поспехах партызан, зверствах фашыстаў і іх памагатых. Аўтарам многіх агітак, лістовак, зваротаў была Паліна Крынічка.

Калі закончылася Вялікая Айчынная вайна, былі партызаны атрада № 3 часта збіраліся разам у тых месцах, дзе хадзілі паходамі, грамілі акупантаў. Арганізатарам усіх сустрэч-успаминаў, як заўсёды, была Паліна Анісімаўна. І тады, вядома, яе «партызанскі сшытак» папаўняўся новымі запісамі пра сяброў-аднапалчан, баявых сваіх спадарожнікаў. Запісы ў сшытку служылі для Паліны Анісімаўны дакументальнай асновай да яе публікацый у краснапольскай раённай газеце «Чырвоны сцяг».

За мужнасць і адвагу Паліна Крынічка адзначана роднай Айчынай ордэнам Славы трэцяй ступені, медалём «Партызану Айчыннай вайны» першай ступені і «За перамогу над Германіяй у Вялікай Айчыннай вайне 1941—1945 гг.».

Фёдар ГАНЧАРОЎ

Увогуле Юрый Абрамавіч заўсёды вызначаўся дбайнасцю да збору фактычнага матэрыялу. Доўгія дзесяцігоддзі захоўваў свае пажоўклыя франтавыя бланкеты. Цяпер, праўда, прапахлыя дымам вайны, яны знаходзяцца ў школьных музеях, бібліятэках, архівах... Запісы з Вялікай Айчыннай і праз паўвека заставаліся матэрыялам для новых кніг, новых публікацый.

Можна было б называць і іншыя імёны. Сярод іх — і ўрадзэнец Бабруйска публіцыст палкоўнік Сяргей Мартынкевіч, які цяпер узначальвае калектыў Санкт-пецярбургскай газеты «На страже Родины». У Сургуце жыве публіцыст, афіцэр запаса Уладзімір Заянчкоўскі, радзіма якога — Столінскі край... З многімі ваеннымі журналістамі, чыя радзіма — Беларусь, і мяне зводзілі ранейшыя сцэжкі-дарожкі.

Аўтар краязнаўчых кніг Святаслаў Асіноўскі, вядомыя ў Беларусі рупліўцы газетнай, часопіснай нівы былыя ваенныя журналісты Іван Сакалоўскі, Леанід Ляшчынскі, Лявонцій Раманюк, Уладзімір Рудэнка... А яшчэ — светлай памяці Міхаіл Кадзет, Леанід Захаранка... Ды і сам «трымаю» ў жыццёвым багажы чатырнаццаць гадоў армейскай службы, на сабе адчуў усе прывабнасці карэспандэнцкай работы ў ваенным друку ў 1980—1990-я гады.

...З Юрыем Абрамавічам Левіным у нас даўно былі магчымасці пазнаёміцца. І масток злучнасці між намі меўся невыпадковы, абодвум блізкі, для абодвух трывалы і надзейны. Вадзім Дулепаў — мой даўні, з курсанцкага юнацтва таварыш. А пасля — і папечнік па службе ў Чырванасцяжнай Туркестанскай ваеннай акрузе. Але толькі нядаўна надарылася нагода ўдакладніць пэўную інфармацыю пра екацярынбургскага пісьменніка. Дулепаў спакойна сказаў мне на запытанне:

— Задавай любыя пытанні... Усё перадам. Мы з Юрыем Абрамавічам даўня сябры. Не здзіўляйся, такія ў нас доўгажытары!.. Дарэчы, ён жа — таксама з Беларусі родам...

Вось табе і на!.. Так высветлілася, што ў Екацярынбургу болей як паўвека жыве і працуе наш зямляк, журналіст і пісьменнік Юрый Левін. Але ж аб усім па парадку...

Нарадзіўся будучы літаратар у вёсцы Парэчка сённяшняга Акцябрскага раёна — 20 верасня 1917 года. У 2007 годзе ветэран, атрымліваецца, споўнілася 90 гадоў. А пошук мой прышаў на вясну 2008 ... Парэчка — адна з буйнейшых вёсак.

Калі Юрыю было ўсяго дзевяць гадоў, памерла маці. На шчасце, вучобу хлопчык не кінуў. Напрыканцы вучобы ў сярэдняй школе пачаў пісаць у раённую газету. Першыя спробы пярэ прыйшліся даспадобы рэдактару «раёнкі». Ён запрасіў маладога чалавека ў штат. Так пачаўся журналісцкі лёс Юрыя Левіна.

У 1938 годзе хлопца прызвалі на службу ў Чырвоную Армію. Патрапіў у Кіеўскую ваенную акругу. Закончыў школу падрыхтоўкі малодшых спецыялістаў. Прызначылі камандзірам танка Т-26 у 49-й лёгкатанкавай брыгадзе. Трэба ўлічваць, што гэта былі літаральна першыя гады стварэння сур'ёзных танкавых войскаў.

...У службе ў нашага земляка ўсё складалася самым лепшым чынам. Малодшага камандзіра заўважыла камандаванне часці. І ў 1940 годзе Юрый — ужо карэспандэнт салдацкай «шматтыражкі». У хуткім часе Левіна накіроўваюць на вучобу ў Маскву — на курсы газетных работнікаў рабоча-сялянскай Чырвонай Арміі. Але скончыць вучобу не атрымалася. Пачалася вайна... Малады журналіст трапляе ў

газету 31-й арміі «На ворага!». І праз многія гады трымаў ветэран у памяці першую франтавую карэспандэнцыю — «Адважны камандзір-разведчык». Вопыт работы прыходзіў ва ўмовах баявых дзеянняў.

У час абароны Сталінграда старшы палітрук Левін — у складзе рэдакцыі франтавой газеты «Сталинское знамя». Сярод саслужыўцаў — вядомы ў будучым драматург Юрый Чапурын.

З перыяду баёў за Сталінград — такі эпізод. Аднойчы карэспандэнт вяртаўся з перадавой праз Волгу, рэдакцыя знаходзілася на другім беразе. У час артылерыйскага абстрэлу лодка перакулілася. З усіх сіл стараўся дапацьці, баючыся яшчэ і замачыць ужо напісаныя ў нумар нататкі...

Увогуле Юрый Абрамавіч заўсёды вызначаўся дбайнасцю да збору фактычнага матэрыялу. Доўгія дзесяцігоддзі захоўваў свае пажоўклыя франтавыя бланкеты. Цяпер, праўда, прапахлыя дымам вайны, яны знаходзяцца ў школьных музеях, бібліятэках, архівах... Запісы з Вялікай Айчыннай і праз паўвека заставаліся матэрыялам для новых кніг, новых публікацый.

Толькі ў 2000 годзе пабачылі свет зборнікі нарысаў Юрыя Левіна «Генераліяда» (пра сустрэчы з камандзірамі, камандармамі ды іншымі военачальнікамі), «Дзёнік Перамогі», «Імёны» (успаміны пра пісьменнікаў).

Дакументальная, фактаграфічная аснова — і першапачатковы для стварэння многіх мастацкіх твораў нашага земляка. Апавяданне «Кісет» — пра драматычную старонку з франтавой біяграфіі ваеннага карэспандэнта. Журналіст, калі вызвалілі Мелітопаль, па заданні рэдакцыі знайшоў героя штурма горада сяржанта Шэрстабітава. Калі размаўлялі, журналіста і яго суб'яседніка накрыла выбуховай хваляй. Прачнуўся Левін у шпіталі. Нічога не памятае, акрамя таго, што частаваў Шэрстабітава махоркай са свайго кісета. Болей салдата-героя карэспандэнт нідзе за вайну не сустрэў. Хаця сама гісторыя трывала сядзела ў памяці. І стаў той эпізод апавяданнем. Прайшлі многія гады. Юрый Абрамавіч выступаў перад чытачамі ў адной з аўдыторыяў у Курганскай вобласці. Расказаў і пра апавяданне «Кісет». Раптам да пісьменніка падыходзіць сталага веку чалавек. Замест аднае нагі — прагэз. Углядаецца ў твар Левіна і з вялікім хваляваннем працягвае... кісет. Так, той самы кісет, што застаўся ў сяржанта пад Мелітопалем. І сяржант той самы — Шэрстабітаў... Паверыць у такое немагчыма, але якраз такое і здараецца на вайне і з тымі, хто прайшоў праз вайну.

Пасля шпітала — новая рэдакцыя новай франтавой газеты: спярша — на Паўднёвым фронце, а затым у складзе 4-га Украінскага... Яшчэ адно раненне.

Вайну Левін закончыў у Берліне, карэспандэнтам газеты 3-й ударнай арміі «Фронтовик». Удзельнічаў у штурме рэйхстага. Адным з першых ваенных журналістаў напісаў пра сцяганосцаў, якія ўсталявалі Сцяг Перамогі над рэйхстагам.

Яшчэ плячэ пасляваенных гадоў маёр Левін служыў у Групе савецкіх войскаў у Германіі. Затым карэспандэнт-ардэнаносец (кавалер двух ордэнаў Чырвонай Зоркі, двух ордэнаў Айчыннай вайны 2-й ступені, двух медалёў «За баявыя заслугі») прыязджае ў Екацярынбург. Урал становіцца другой радзімай Юрыя Абрамавіча.

Толькі ў 1971 годзе падпалкоўнік Левін звальняецца з вайскавай службы. У 1970-я працуе ўласным карэспандэнтам «Літаратурнай газеты», шмат вандруе па гарадах Урала, іншых рэгіёнах краіны.

У 1992 годзе Юрыя Абрамавіча прынялі ў члены Саюза пісьменнікаў Расіі.

— Мяркую, што гэта магло адбыцца і раней, шмат гадоў назад, — расказвае журналіст і паэт Вадзім Дулепаў. — Імя Левіна вядома на ўсёй уральскай прасторы. Але сам Юрый Абрамавіч надзвычай сціплы чалавек, да сваіх творчых набыткаў адносіўся як да звычайнай работы газетчыка, публіцыста. Цяпер Левін — аўтар больш 20 кніг.

Творчыя здабыткі нашага земляка высока ацэнены ў Екацярынбургу. У 2005 годзе Левіна адзначылі губернатарскай прэміяй — «За значны ўклад ў развіццё культуры Урала». У 2007 годзе Юрыя Абрамавіча ўзнагародзілі прэміяй «Прызнанне».

А вось што расказваў сам Юрый Абрамавіч:

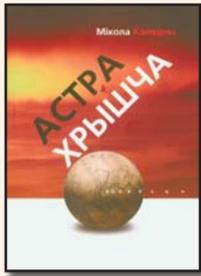
— Мяне заўсёды радавалі новыя журналісцкія сустрэчы. Я з захапленнем адкрываю цікавых людзей. Рады таму, што лёс падарваў мне знаёмства з Васілём Субоціным, Васілём Гросманам, Ільёй Эрэнбургам, Дзмітрыем Станавым, Паўлам Бажовым... Уздычны і за ўвагу, якая вось цяпер даходзіць да мяне з радзімы, з беларускай старонкі. Гэта прыдае сілы...

Сустрэча наша з Юрыем Абрамавічам Левіным так і не адбылася. Не дзе на пачатку другой паловы 2008-га пазваніў Вадзім Дулепаў: «Не стала Юрыя Абрамавіча...»

...Углядаюся ў вокладкі кніг Юрыя Левіна, якія дасланы з Екацярынбурга, — «Рэха саракавых», «Камбат», «Я вярнуся, матуля!.. «Думаю пра тое, колькі выпала выпрабаванняў на яго пісьменніцкую, журналісцкую долю. Будзе спадзявацца, што імя Юрыя Левіна ўвойдзе ў айчынныя энцыклапедыі і літаратурна-краязнаўчыя даведнікі. Наш зямляк, несумненна, таго варты.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Пра кармічныя вандроўкі душы

Як Арфей, Вергілій і Дантэ, герой аповесці Міколы Каляднага "Астрахрышча" (Мінск, І. П. Логвінаў, 2008, — 120 с.) падарожнічае па "тым", тонкім, астральным свеце. Відавочна, што на аўтара паўплывалі эзатэрычныя вучэнні, якія можна аб'яднаць вызначэннем "ню-эйдж" (англ. new age, новая эра). Нью-эйдж уяўляе сабой сукупнасці розных акультных і містычных кірункаў, адрозніваецца ад іншых рэлігійных рухаў тым, што не прадстаўляе нейкую асобную рэлігійную агульнасць, а ўключае ў сябе мноства розных плыняў. Найбольш агульныя палажэнні, якія часта выкарыстоўваюцца ў нью-эйдж, ляглі і ў аснову аповесці: вера ў мінулыя нараджэнні і перасяленне душы; вера ў кармічную абумоўленасць і ўзаемасувязь лёсу з падзеямі мінулага часу; адчуванне адзінства ўсіх жывых істот як аднаго акіяна энергіі; вера ў Дабро, Любоў, Светлыя сілы.

Мода на духоўнасць з адценнем містыкі, на ўсходні, дыялектычны, супрацьлеглы ratio варыянт карціны свету не праходзіць, таму, уяўляецца, кніга "Астрахрышча" Міколы Каляднага знойдзе свайго чытача. Гэта аповесць пра вандроўку душы ў тонкі свет нябачнага, немагчымага быцця, і назву «Астрахрышча» можна перафразаваць як "хрышчэнне астралам" або "астральнае хрышчэнне".

Разам з тым, сучасны чытач чакае забаўляльнасці і інтэлектуальнай гульні "шкляных перлаў", непрыяўленасці падтэксту, таму стыль аўтара можа падацца павярхоўна дыдактычным, недзе найвышэй і смешна пафасным, а мноства падрабязных апісанняў, адчуванняў душы ў кармічнай вандроўцы могуць і змудзіць: "Я памкнулася ў дом, але нечакана сутаргавы разрад імгненна працяў нутро, і я адчула, як гарачае зярнятка новай энергіі ўпала ў Глебу маёй прышлаці — значыць, гэты этап пройдзены, і наведваць памяшканне ўжо не мае сэнсу. Спадзяюся, што ў чарговым фізічным жыцці ўсё гэта станюцца агаб'еца на маёй стойкасі і трывалаці. Больш бы такога плёну

— шпарчэй і прыгажэй галінавалася б мая будучыня". Магчыма, для інтэлектуальна спакушаных чытачоў будзе нуднавата чытаць кнігу, дзе адсутнічае самаіронія і іронія ўвогуле, сэнс ляжыць на паверхні, а не пераведзены ў падтэкст. Аднак аповесць парадуе тых, хто любіць добрую беларускую мову, багатую на эпітэты, лексічна разнастайную, што для такой абстрактнай тэмы — дадатковы плюс.

Аповесць мае два планы. Першы план — пра падарожжы душы ў астрале. Гэты часткі больш нагадваюць вытрымкі з містычнага трактату ў стылі "Ружы свету", дзе асноўная мэта аўтара — як мага больш падрабязна апісаць ландшафт непрыяўленай краіны. Другі план (тэкст выдзелены курсівам) — "прыпынкі сумлення", фрагментарныя ўспаміны пра жыццё душы на зямлі ва ўвасабленні чалавека. Тут галоўны герой паказаны спачатку высковым хлапчуком-гарэзам, потым маладзенькім салдатам на вайне, закаханым юнаком, нарэшце прафесарам, які спрабуе супрацьстаяць савецкай таталітарнай сістэме. Кожны ўспамін мае пэўную

канфліктную сітуацыю, таму сумленне вартае душы менавіта ў гэты фрагмент жыцця, каб паказаць ёй, якія наступствы мае той ці іншы ўчынак у тонкім свеце і як за яго павінна расплачвацца пакутная душа.

Поп-эзатэрыкі на беларускай мове мне асабіста вядома не так і шмат (яе элементы ёсць у прозе В. Ластоўскага, І. Бабкова, Ю. Станкевіча), і ніша гэта, абсалютна перапоўненая ў рускамоўнай літаратуры, на беларускай глебе амаль не занятая. Містыка па-беларуску дадае свой нацыянальны каларыт у шэраг падобных матываў літаратуры такога кшталту. Нацыянальная праблематыка, афарбаваная ў містычныя колеры, працягвае сталую традыцыю сакралізацыі радзімы (ініцыяцыя душы ў тонкім свеце, дзе герой прыносіць сябе ў ахвяру радзіме). Пра нацыянальную праблему на ўзроўні тонкага свету аўтар распавядае так: "Апошняя ўвасабленне крыху падрэзала мае магчымасці. Кармічны вихор закінуў мяне ў краіну, якая ўжо некалькі стагоддзяў пакутвала ад прыгнятальнасці. Людзям было няўцяям, што яны ідуць супраць касмічнага парадку,

зневажаюць эвалюцыю і панажваюць збыткі цёмных сіл. У астрале фармавалася ёмістая сфера антысвету, якая сур'ёзна пагражала нацыі знікненнем, а таксама атручваннем энергетычнага поля ўсіх душ, што да яе належаў". Гэта асаблівае выгледзе заканамернай з пункта погляду топасаў беларускай літаратуры, аднак дастаткова арыгінальнай у кантэксце акультна-містычнага жанру, бо нью-эйдж прапаведуе духоўную еднасць усіх народаў, нацыянальны элемент звычайна адыходзіць на другі план. Аповесць можна параўноўваць і з магільным рэалізмам, аднак ад Г. Маркеса ці айчыннага Ю. Станкевіча кнігу адрознівае размытасць сюжэта, спецыфічная абстрактнасць, характэрная толькі для філасофскіх і рэлігійных выкладаў у стылі Блавацкай-Рэрыхаў-Ашо.

Тонкі свет ніхто не бачыў, акрамя тых, хто ўжо не можа распавядаць, таму такі прадмет патрабуе асаблівай мовы для свайго апісання. Аднак добра, што аўтар не падаецца спакусе перапісаць тэасофскі слоўнік, а ўжывае толькі максімальна папулярныя тэрміны — карма, астрал, энергія, эфір, рэінкарнацыя і г. д. У той жа час стыль кнігі не назавеш ясным, аўтар ускладняе яго за кошт неалагізмаў (узгадаем хаця б назву кнігі — "астрахрышча"), складанай лексікі, награванасці апісанняў стану душы. Цікавая асаблівае стылю — душа, быццам бы бесцялесная, аднак яна мае надзвычай адчувальнае астральнае "цела": "прадчуванне няўмоўнай расплаты спачатку нема скавала мяне, а затым грыжы-

камі прынялося вытрасаць брыдкае сланне"; гэты позірк маланкай паласнуў па мне, сумам завінеў у эфіры, крыўдай адгукнуўся ў Вечнасці. Паблукаўшы па Суспеце, ён знічкай упаў на мае абшары і трывожна зазіхаў вась на гэтай ростані"; аграду ж расчыніліся шлюзы напружання, і свядомасць за першым валам здзіўлення і страху пачало запаўняць эгаістычнае жаданне пераказаць атаку".

Стыль аўтара грунтуецца на традыцыйнай міфалагічнай вобразнасці: звяры персаніфікуюць страхі, прывіднікамі па тым свеце выступаюць змей, двайнік, alter ego. Вобраз гары ў астрале персаніфікуе таталітарную сістэму, з якой спрабаваў змагацца пры жыцці герой. Вось як знаходзіць выхад у лёхах гары душа героя: "Але ўва мне паўстаў гнеў нязгоды і заклекатала прага змагання. Я не павінна зрываць магчымасці Тварэння і апусціцца на яго ніжэйшую прыступку! Гэты матыў так моцна загучаў, што ўзгарэлася і стала разрывацца ўсё нутро, прасячыся вонкі і да святла. Па гранітным масіве эгаізму секанула яркая знічка альтруізму — і сярод скалістай шурпатацы я ўгледзла блакітную роўнядзь маленькай адтуліны, за якой быў прастор".

У цэлым, "Астрахрышча" — гэта з густам прыгатаваная сумесь будызму з хрысціянствам і фантастыкай, крыху прыпуўленая нацыянальнай містыкай, — вельмі сучаснае чытванне, якое прыдзецца даспадобы аматарам поп-эзатэрычных страў.

Ала ШЫЛЕЦ

Кожная выстава мастака становіцца такой унікальнай з'явай. Малюнкi, інсталляцыі, рэчы як бы жывуць сваім уласным жыццём, з кожным новым паказам перанараджаюцца, і мы як бы становімся сведкамі іх новага жыцця. Прачытваць розныя падтэксты можна бясконца, нібыта ўспамінаць калісьці бачанае і параўноўваць свае ўражанні. Звычайныя прадметы становяцца творами мастацтва, а творы мастацтва становяцца звычайнымі функцыянальнымі прадметамі.

Давялося назіраць за выставамі мастака, яго тэкстамі і малюнкамі з 1993 года і з таго часу не перастаю здзіўляцца такому парадоксу: пастаянная зменлівасць кожнага паказу відавочная, кожнай рэчы, аднак, з іншага боку, ствараецца пэўнае адчуванне стабільнасці і пастаянства. Быццам ёсць нейкі духоўны стрыжань, менавіта тая каранёвая лінгвістычная аснова "АРТ" (у сэнсе і "мастацтва") і асноўная частка "оніма" (імя "Артур"). На яе, быццам адзенне, наслويدваюцца розныя канцэпты і формы самавыражэння. Гэта тычыцца як мастака, так і гледача, чытача і наведвальніка выставы.

Такі стрыжань існуе, і неаўважна, інтуітыўна праяўляецца ў розных працах. Вельмі цяжка артыкуляваць, што гэта, няўлоўнае але існае. Існасць прысутнічала і на мінскіх выставах у 1993-м, гэтае ж даводзілася бачыць і ў Стагольме на фестывалі з тысячана ўдзельнікаў, прысвечаным "Міленіуму" ў 1999-м.

Гэтая існасць праявілася ў альбоме "Дванаццаць", які прэзентаваўся і ўпершыню пабачыў шырокі свет на лютаўскай Белэксспаскай выстаўе ў 2009 годзе. Можна не шукаць машыну часу ці самалёт, каб апынуцца ў тых мясцінах, дзе праходзілі выставы. Уззяўшы ў рукі кнігу, быццам трымаеш сканцэнтраваны часова-прасторавы кантынент, адчуваеш сябе гаспадаром часу ды мастацтва.

Белы свет сышоўся на Клінаве

Адным з цікавых праектаў сёлетняй міжнароднай кніжнай выставы на БелЭКСПА былі прэзентацыі чарговых выдавецкіх праектаў Артура Клінава. Гэты пісьменнік і мастак у сваёй творчасці спалучае з аднаго боку вышталёны прафесіяналізм, класічны акадэмізм, з іншага — актыўны на мяжы рэвалюцыйнасці эксперымент.

На працягу доўгага часу яго выставы-перформансы, тэксты, выдавецкія праекты маюць значны ўплыў на глядацкую і чытацкую аўдыторыю. За дзесяцігоддзі ім створаны свой унікальны мастацкі свет. Фактычна імя "Клінаў" сталася назвай пэўнай мастацкай падзеі, мастацкага стылю і стылю паводзін, сукупнасць выстаў-перформансаў, асобных малюнкаў і інсталляцый, выдавецкіх праектаў.

"Калі дае збой эпоха — надыходзіць час культурных герояў. Тых, хто трымае выклікі — пішацца ў анатацыі да кнігі, і сярод гэтых герояў "Клінаў — чалавек-перформанс". Філософ Акудовіч неяк пажаліўся мастацтвазнаўцу Максіму Жбанкову, што ім не наканавана напісаць раман, "бо занадта добра ведаюць, як гэта робіцца, а вось Артур здоле!" Фактычна, ён ужо здолеў зрабіць пэўны гіпертэкст з выстаў, публікацый, акцый...

Узгадваючы пра Клінава як пісьменніка, адразу ўзнікае асацыятыўны ланцужок — альбом "Горад СОНца", кніга-раман "Малая падарожная кніжка па горадзе сонца", камплект мастацка-літаратурнага часопіса "pARTizan", згаданы альбом "Дванаццаць". Мастацкі альбом пра Мінск у пэўнай ступені унікальна-эксперыментальны, з іншага боку класічны і па-мастацку вывераны.

Паэма-тэкст, прысвечаная гораду

(на беларускай і англійскай мовах), арганічна ўплятаецца ў шэраг фотаздымкаў. Кнігу можна ўспрымаць як жывы арганізм ці нават нейкую жыццёвую прастору, у якую трапляе глядач-чытач. Новыя ракурсы, нечаканыя вырашэнні ствараюць асаблівую кампазіцыю.

Зборнік мае і калекцыйнае, навуковае значэнне — многія будынкі пасля рэканструкцыі ўжо змянілі свой выгляд. Кнігу таксама можна ўспрымаць і як своеасаблівы красворд — за тым ці іншым фотаздымкам адшукаць рэальную частку горада, схаваную ці то за туманам, ці то замаскіраваную ракурсам адлюстравання. Ёсць і маштабныя панарамы, знятыя з высокіх частак горада, і проста невялікія кавалчкі жыцця — скажам фрагмент канкрэтнага будынка.

Гэты альбом, на сённяшні дзень, — адзін з лепшых падарункаў для мінчан і гасцей сталіцы. Пад адной

вокладкай сабраныя як узоры сталінскага класіцызму, так мадэрна і постмадэрна.

Адкрываючы вокладку альбома, быццам адкрываеш дзверы на вуліцу — у новы, такі знаёмы і незнаёмы Мінск. "Малая падарожная кніжка..." дапаўняе альбом тэкставым напавеннем, у камплекце з рознымі нумарамі часопіса "pARTizan", альбомам "Дванаццаць" ствараецца быццам універсальная энцыклапедычная бібліятэчка па сучасным мастацтве, культуры і філасофіі. Тэксты, малюнкi і фотаздымкі ствараюць свой арыгінальны мікрасвет. "Малая падарожная кніжка..." апошнім часам патрапіла і ў анекдатычнае становішча. Калі адзін выкладчык запытаўся ў студэнта на іспыце, пра што гэта кніга, той на поўным сур'ёзе адказаў, што гэта правілы дарожнага руху.

Важна ўлічваць, што альбом адкрывае цэлую серыю выданняў, прысвечаных сучасным мастакам. Такім чынам, мы можам рухацца па старонках выданняў як у прасторы, так і ў часе.

Восьмы нумар альманаха сучаснай беларускай культуры прысвечаны тэме "Вера", дзе Клінаў пазіцыруе сябе ў якасці празаіка фрагментам з рамана "Горад срэбнай Брамы".

Афармленне часопіса выканана на вышэйшым узроўні, і радуешся, што ў Беларусі навучыліся дасягаць такой паліграфічнай якасці. Увогуле, клінаўскі камплект з'яўляецца комплексным творам мастацтва — тут ёсць узоры выяўленчага мастацтва, якія трэба "чытаць" ды "перачытваць", літаратурныя творы, якія варта не столькі чытаць, колькі "глядзець".

Алесь ТУРОВІЧ

Навобмацак

Жыву(ць) самотна

Я не ведаю ніводнай замежнай мовы. Дакладней, дзвюма — англійскай ды македонскай (філфакаўская экзотыка пачатку 1990-х) — усё ж, так бы мовіць, валодаю... у тым "прабачальным" фармаце, які сённяшнія асабовыя лісткі па ўліку кадраў запазычылі з даўнейшых анкет ("чытаю і перакладаю са слоўнікам"). Разам з тым, маю вялікую цікавасць да найноўшага сусветнага мастацтва слова, якая незаўважна для мяне самой ператвараецца ў сапраўдную прагу адкрыццяў... і расчараванняў. Аднак чым далей адсоўваецца літаратурны далягяд, тым больш відэавачней паўстае залежнасць майго ціхага чытацкага шчасця ад бруістасці перакладчыцкага таленту.

Змушаная вандраваць па замежных літаратурах практычна па інтуіцыі — *вобмацак*, адчуваю, як разрастаецца ўва мне павага да новай генерацыі беларускіх перакладчыкаў. Зрэшты, радаснае здзіўленне, выкліканае сустрэчай з кожным новым удалым (на мой погляд) перакладам на беларускую мову твораў польскіх, нямецкіх, чэшскіх, украінскіх, славенскіх, сербскіх, ізраільскіх ды інш. літаратараў, атручанае патаемным страхам: а раптам (інша) моўная абазнанасць перакладчыка была прынесена ў ахвяру яго ўласна пісьменніцкаму натхненню? Аўтар-замежнік гэтую "непрыемнасць" дакладна перажыве, а мне — траўма на ўвесь чытацка-крытычны досвед...

Вось, да прыкладу, папоўнілася ў 2008 годзе "Чэшская калекцыя" выдаўца І. П. Логвінава кнігай Яраслава Рудзіша "Неба пад Бэрлінам" у перакладзе Марыі Мартысевіч (між іншым, дзякуючы падтрымцы Міністэрства культуры Чэшскай Рэспублікі). Выдаўцы — адтуль і адсюль — лічаць твор Я. Рудзіша раманам; перакладчык — таксама; айчыніны ж літаратурнаўчы прызналі б у ім хіба што апошні. Я-герой твора — Пётр Бэм з Прагі — вандруе па Берліне, дакладней, пераважна пад ім. Берлінскае метро завяццэ ў-бан; гэтак жа называецца гурт "U-Bahn", у якім грае панк-рок Пётр і (чыста выпадкова) сам аўтар. Пра алузіі, сімвалы і "водгукі" ў душах рознаўзростаўных чытачоў можна напісаць грунтоўны артыкул — а можна і не пісаць, бо "канцэпцыя" кнігі даходліва і, здаецца, вычарпальна выкладзена ў анатацыі да беларускага выдання (уся Глыбокая Глыбіня — ва ўмоўным працяжніку паміж імёнамі рэжысёра Віма Вэндэкса і спевачка Дзіна Рыда). І не трэба думаць, што героі Я. Рудзіша толькі п'юць, спрабуюцца ды ладзяць канцэрты пад назвай "Невыносна горкасць быцця. Музыка для жывых і мёртвых" па замове жыхароў "неба пад Бэрлінам", г. зн. нябожчыкаў. Не толькі. Яшчэ яны думаюць пра жыццё, і нават пра быццё, пра што і распавядаюць адзін аднаму і самі сабе. Берлінская дзіцячына Пётра Бэма Катрын "думае, што чэкі вельмі кансерватыўныя... але такімі яны і павінны быць, каб захавалі ідэнтычнасць, бо чэкі — ісландцы Сярэдняй Еўропы, яны губляюцца ў моры вялікіх суседніх народаў, гэтаксама як Ісландыя губляецца ў Паўночнай Атлантацы. Нас лучыць тое, што мы — малыя народы, а малыя народы павінны трымацца традыцыяў. Не памятаю ўжо, хто гэта сказаў, — Катрын альбо Францішак Палацкі". Сам Пётр думае пераважна пра ў-бан (але не толькі, не толькі!), бо той "трымае людзей і ўвесь горад у сваёй аблозе. <...> Горад, які ёсць адным цэлым толькі ўнізе, горад, які стаіць на пагорках з руінаў, горад, які хоча знайсці мінуўшчыну з каменя і адбудаваць будучыню са шкла, але гэта няпроста, які няпроста перасадзіць чалавечы сэрца".

Г. Кісліцына ўважае кнігу "Неба пад Бэрлінам", створаную ў 2002 годзе 30-гадовым Я. Рудзішам, "панк-рокерам і журналістам", за "энцыклапедыю моладзевай культуры"; М. Мартысевіч бачыцца крытыку "не столькі перакладчыцай, колькі Вергіліем, які водзіць нас па чыгунчых артэрыях пекла, старанна пераводзячы стрэлкі на рэйкі на-

шых асацыяцый. <...> тэкст "Неба пад Бэрлінам" не так перакладзены, як адаптаваны для беларускага чытача...".

Яно, бясспрэчна, спадарыня Мартысевіч актуальны літаратар, імэтны эсіст-паэт-празаік, перакладчык-універсал (з некалькіх моў, паводле маіх уяўленняў — паліглот, без іроніі). Аднак менавіта перастава рэнне па-беларуску кнігі Я. Рудзіша з гранічнай пэўнасцю акрэсліла для мяне стыльовую дамінанту яе перакладчыцкага (а можа, і творчага наогул) метаду. Размова пра выключную *рашучасць* беларускага літаратара, перад якой я — чытач, *залежны* ад перакладчыка, — ніякава. Па версіі М. Мартысевіч, аўтар "Неба..." вызначае спальны раён Марцян як "берлінскай Шабаны", "Рускі габрэй" Ігар гаворыць на тэатральным варыянце трасянкі. Пакуль "адзін хлапец "Ролінгаў" ... багоміў", я-герой *ціна* іранічна прызнаваўся: "Абажаю гэтыя галівудзкія выпадковасці". Цікава, ці пакутуюць рашучы перакладчыкі на згрызоты творчай недасканаласці? А яшчэ цікавей, ці грызе іх адказнасць — перад тым, каго перакладаюць, за тых, для каго адаптуюць...

Дарэчы, надзвычайны клопат пра беларускага чытача, якому так і не лёсіла займець свой Берлін, засведчаны і наяўнасцю частак "Appendix" (сухі пацудавальнік па Берліну і яго метро) ды "Belarusischer appendix". Апошні, як на мой густ, больш каштоўны ў сэнсе эмацыяна-асобнай інфармацыі пра Берлін, чым сам раман. Тэкст Святланы "Бенькі" Бень нагадвае дзённікавую імпрэсію: "Мой Берлін увесць з неба. <...> У яго не так шмат звонку, як у Парыжа, але ў яго вельмі шмат унутры, як у глыбокага і крыху самотнага чалавека". Віктар Марціноў вясельчым чым на дзвюх старонках дакладна — у паняццым і эмацыянальным сэнсах — акрэсліў тое, пра што я пачала здагадацца прыкладна з васьмай старонкі: "Палова берлінцаў у веку пасля трыццаці жывуць самотна. Так склалася. Кажуць, нешта з сістэмай адукацыі". У тэкстах Валькыны Морт і Андрэя Хадановіч вобраз Берліна прафесійна "алітаратурна", асмужаны новафілагічным "гладурам" — а маюць права; тым больш, агульнага ўражання ад "беларускага апендыкса" тое не псуе.

...Сёлета я набліжаюся да таго "змрочнага лесу", да якога, мяркуючы па даце нараджэння (1972), Я. Рудзіш даляў на пару год раней. Тыя, хто рухаецца да апісанага яшчэ Дантэ "ўзлесе" з розных пунктаў, як правіла, абцяжарваюцца відэавачымі адрознымі рознымі "энцыклапедычнымі ведамі". Супаставіць іх было б сапраўды цікава — калі б меўся на ўвазе "матэрыял" аўтэнтычны, а не "адаптаваны", які ў выпадку з беларускім перакладам, відаць, аплоднены светуаспрыманнем хоць і блізкага, але ж *іншага* пакалення. "Неба пад Бэрлінам" пшчора ілюстраванае фотаздымкамі, зробленымі М. Мартысевіч: напачатку прыходзіць у замілаванне ад стыльнасці калегі па літпрасторы, нават адчуваеш той самай стыльнасці сверб, а на пятым-шостым фота згадаеш, як яно было *тут*, калі *там* был ГДР, і думаеш — калі зараз у Берліне *так*, як на здымках, дык у ім, над ім і пад ім жывуць самотна. І так становіцца шкада, што не *ведася* ніводнай замежнай мовы.

Ірына ШАЎЛЯКОВА

Урокі беларускага казачніка

Напрыканцы мінулага года ў выдавецтве "Мастацкая літаратура" выйшла вельмі цікавая і неабходная кніга. "Урокі роднага слова" — так яна называецца і ўяўляе сабою выбранае з творчай спадчыны беларускага дзіцячага пісьменніка Васіля Віткі. На мой погляд, роля яго творчасці ў гісторыі айчынных літаратурных унікальна. І ў першую чаргу, па той прычыне, што рэдка які пісьменнік усёго сябе аддае менавіта дзіцячай літаратуры. А Цімох Васільевіч Крысько (такое сапраўднае імя і прозвішча Васіля Віткі) нават у сваіх літаратурна-крытычных ды публіцыстычных артыкулах нязменна скіроўваў увагу грамадскасці на праблемы выхавання дзяцей, закранаў маральна-этычныя тэмы. Больш як дваццаць гадоў з'яўляўся пісьменнік галоўным рэдактарам часопіса "Вясёлка". Бадай, адзіная сфера, датычная дарослай літаратуры, у якой ён плённа папрацаваў, гэта — пераклады. Але і тут перавага аддавалася менавіта творам для дзяцей, альбо пра дзяцей. Таму нездарма Васіль Вітка занесены ў Ганаровы спіс вялікага дацкага казачніка Г. Х. Андэрсена.

Чаму гэтае выданне такое неабходнае? Безумоўна, кніг для дзяцей нават па нашым часе ў Беларусі выходзіць даволі шмат. Маленькі беларус пры належным уласным жаданні, альбо пры спрыяні бацькоў заўсёды знойдзе чым задаволіць сваю дапытлівасць і прагу да чытання. Іншая справа, што напісанне паўнацэннага дзіцячага твора найперш вымагае ад літаратара выключнага ведання дзіцячай псіхалогіі, адчування ўнутранага свега маленькага чалавека. І ў гэтым плане многія дзіцячыя творы сучасных пісьменнікаў выглядаюць нягэлымі. Іх творы далёкія ад сапраўдных духоўных патрэб

дзяцей. Даўно наблі аскаміну бясконцыя варыяцы "воўк-ліса-вавёрка-шпак-зяці" ды школьнае "дзённікі-адзнакі-дысцыпліна" і г. д. Паверце, менш за ўсё хлопчыку ці дзяўчыцы пасля заняткаў, пры сённяшнім шалёным тэмпе жыцця і перанасычанай школьнай праграме хочацца браць у рукі кнігу пра ўрокі, настаўнікаў і нейкія там веды. Ім падавай прыгоды, вяселья ды незвычайныя здарэнні, уражлівыя выпадкі. У гэтым сэнсе "вышэйшы пілатаж" для дзіцячага пісьменніка — умець спалучыць у сваім творы займальнасць і дыдактыку, прычым апошняя не павінна выглядаць навязлай і як бы звысоку, маўляў, твая справа вучыцца і ва ўсім слухацца мяне, старэйшага. Не, у дадзеным выпадку пісьменнік павінен быць добрым сябрам свайго чытача, навучаць, не павучаючы. Васіль Вітка здолеў у сваіх вершах і казках дасягнуць такога эфекту. Ён выкарыстаў надзвычай дзейсны прыём: даў дзецям у спадарожнікі іхняга равесніка, дасведчанага сябра і папечніка, роўнага ім і адначасова ўсёведнага. Сапраўды, хто з нас не знаёмы сёння з разумным і дасціпным хлопчыкам Васем Вясёлкіным, які непасрэдна і шчыра даследуе літары беларускага алфавіту ("Азбука Васі Вясёлкіна"), прыдумляе казкі, сябруе з птушкамі і звярамі, а акрамя таго, з'яўляецца нязменным талісманам лепшага ва ўсе часы беларускага дзіцячага часопіса "Вясёлка"? Не адно пакаленне нашых суайчынікаў спасцігала таямніцы прыроды, дасведчалася пра гісторыю роднага краю і, адпаведна, вучылася любові да сваёй зямлі менавіта праз творы Васіля Віткі.

Кніга "Урокі роднага слова" дае вельмі добрае ўражанне пра літаратурную спадчыну творцы. Навідавоку лінгвістычная ары-

ентаванасць выдання, пра што сведчыць і яго назва. Адпаведна гучаць таксама загаловкі раздзелаў, з якіх складаецца зборнік: "Класы на асфальце", "Лічылікі", "Скораворкі", "Загадкі", "Вяселья задачкі"... Прысутнічае тут і раздзел, прысвечаны Янку Купалу і Якубу Коласу, дзе ў форме апавяданняў падаюцца цікавыя звесткі з жыцця і творчасці народных песняроў. А пазнавальны раздзел "Старонкі календара" знаёміць маленькага чытача са шматлікімі і шматфарбнымі прывітамі нашай беларускай прыроды. Напрыканцы нават прапануецца адказаць на пытанні і пазнаёміцца з невялікім слоўнікам, дзе тлумачыцца значэнне спецыфічных беларускіх лексем, напрыклад, такіх, як "хмыз", "каптур", "пошчак", "забруіўся" ды іншых. І, канечне, у сувязі з усім вышэйсказаным нельга абмінуць увагай працу складальніка, а таксама аўтара прадамовы да зборніка — Тарары Тарасавай.

Варта адзначыць, што кніга мае скразную тэму — тэму Радзімы. Нават пачынаецца зборнік з характэрнага верша пад назвай-пытаннем "Хто я?". Верш маленькі, таму працягую яго цалкам:

*Узяў мяне одум:
Хто я такі,
адкуль родам?
І газнацца ў мамы мусці:
Беларус я, з Беларусі.*

Янка ЛАЙКОЎ

Спакуса паэзіяй

Пачаў чытаць кнігу паэзіі Ксеніі Шаржановіч "Сланечнікі каханні" і не мог адарвацца — амаль сотня цудоўных вершаў пра каханне!

Спецыяльна не чытаў пасляслоўе, напісанае Міхасём Башлаковым, каб чужыя думкі не ўплывалі на ўласныя. Адрознае ад агульнага ў паэзіі, якая нясе ў сабе надзею, упэўненасць, сілу пачуцця. Адназначна Ксенія Шаржановіч паэт светлы і шчаслівы.

Многія вершы чытаюцца на адным дыханні. Згадзіцеся: у наш хуткаплынны, перанасычаны інфармацыяй час не заўсёды ёсць магчымасць і жаданне перачытваць вершы, а вось некаторыя з гэтай кнігі — хочацца, бо атрымліваеш сапраўдную асаду.

Выкарыстоўваючы апісанне той ці іншай пары года, аўтар цудоўна адлюстроўвае стан душы ў адносінах да каханага чалавека ("Восень пачуццяў", "Зіма каля цябе", "Вясна з дзесятага паверха", "Сланечнікі каханні" ды іншыя).

Пачуцці ў паэтэсы толькі светлыя. Нават застаўшыся адна, яна не шле пракляцццяў свайму каханаму, які чамусьці яе пакінуў:

*Паміж тваім каханнем і пагманам,
Як аказалася, адрозненніў няшмат.
А я чакала, верыла, мяцела
Да мар тваіх, да шчасця, да жыцця
І лашчылася коткаю нямелай
Падслухаў рытм сардэчнага біцця...*

А сэрца ў паэтэсы міласэрнае: пакінутая, нягледзячы на свой душэўны боль, яна шчыра жадае добра і шчасця свайму каханаму. І падкрэслівае: каханне без болю не бывае. Здзіўляецца нават, якое вялікае трэба мець сэрца, каб умясціць столькі пачуццяў, з іх слодыччу і горыччу, надзеямі і расчараваннямі, марамі і журбай. Напружаны душэўны стан пераходзіць у натхненне. Менавіта яно і дае жыццё цудоўным вершам — своеасаблівым "кветкам", якіх многа і яны, як сонца, выпраменьваюць святло, цёпліна, радасць, ствараюць вялікі і прыгожы вянок каханню.

Каб адчуць усю моц паэзіі Ксеніі Шаржановіч, вершы яе лепш чытаць услых. Паспрабуйце хоць бы вось гэтыя радкі:

*Спалялося на Сонцы ў знішчальным агні,
Каб каханню ў цябе не вымольваць, як хлеба.
У зборніку ёсць і наватворы: "Больш пакутлівых не-
сустрэч", і своеасаблівыя паэтычныя афарызмы: "Не
шкада апальваць крылы — жахліва кахаць не тых".
Удаюцца аўтару і філасофскія творы:*

*Малонак жыцця:
Белья хвілі радасці
На шэрэм сукне
Штогдзённасці.
Ці не так?*

Ксенія Шаржановіч, маладая студэнтка факультэта беларускай філалогіі і культуры Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка, мае невялікі жыццёвы вопыт, але сэрца чалавека яна пачынае спасцігаць. Таму так і хачацца сказаць словамі Сяргея Ясеніна: "Как много ты в немного дней // Прожить, почувствовать успела..."

Міжволі ўспамінаецца напісанае польскім літаратуразнаўцам Янам Парандоўскім ("Алхімія слова") аб тым, што "паэзія адкрываецца ў той перыяд жыцця, калі пачуцці яшчэ свежыя, зачароўваныя светам усёго мацней, калі ўсё ўяўляецца новым і незвычайным"...

І напрыканцы хочацца звярнуцца да пасляслоўя паэта Міхаіла Башлакова: "Ксенія Шаржановіч — паэт, і паэт таленавіты". А яшчэ ён падкрэсліў: "Пісаць вершы пра каханне нялёгка — настолькі гэта асабіста, інтымна. Як выказаць свае прыхаваныя пачуцці так, каб яны адпавядалі настрою душы іншага? Не кожнаму дадзена закранаць сэрца летуценнасцю, узнёслай шчырасцю".

Ксеніі Шаржановіч гэта дадзена. Пажодаем ёй новых творчых удач.

Міхась КАВАЛЁЎ

Сяргей
ПАЊІЗНІК

Прытулім далеч, зловім слоўка...
Мы людзі, а значыць — радня.

Ян Чачот

Усё надуманае счэзне,
усё наноснае спаўзе...
Тады і стромкае прагвесне
заскача на адной назе.
Прымеру я душы абноўку
да шатаў дзён немалых,
каб не зважаць на "абстаноўку":
дзе сёння я, дзе сёння ты...
Прытулім далеч, зловім слоўка,
якое чуў ужо салоўка
з гняздзечка роднай віднаты.

Не аблічы
аблічы,
успамін.
Сустрэча вечаровая пакліча —
і будзе зноў зюсюкацца язмін,
ля весняга каханага аблічча.
Сагрэецца прытулены сунічнік.
Не выцьмее з яе вакна налічнік.
І пацалункаў жураўліны клін
закружыць над калючкамі ажын.

Вольнаму воля, багатаму рай

Лексіка — не толькі ўзоры народнага
думання і маўлення, а яшчэ і наша
памяць, наша мараль, наша этыка.

Янка Сіпакоў

"У гэтым годзе" — сёлета,
"У мінулым годзе" — летась...
На мудрым слове — золата,
на трапным слове — ветразь.
Якое грэва, такі і клін.
Які бацька, такі і сын.
Не ў жорнах перамолаты
зямлі маёй карэнні, —
ліняюць фразы-волаты
у думанні, маўленні.
Хто мяняе, па тым хамут гуляе.
Грэх у мех і сам наверх.
Расту з народнай помнасці.
Выслоўе — як гасцінец...
Стаіць на строме роднасці,
мялёнам б'е прыдзвінец:
— ...Сем разоў на начы,
Восьмы раз устаючы.

А дзевяты на зару:
выйсці з хаты — упару...
Пайду на любкі, прымаўка,
гам слова на дабрыдзень.
Радзіма-легкакрылаўка
не будзе жыць у крыўдзе.
Адбярэ Божа сорам —
будзе й корм.
Пераначуем — яшчэ болей пачуем.
Абласлаўлю на пачассе, —
замовы і зычэнні...
Агучыся — убачыся
ў сумоўным атачэнні.
Маладзік малады,
твой ражок залаты!
Табе злата карона,
а мне шчасце й здароўе.

Зорыстая памяць Я. Д. Чэрскаму

Яну, сыну Дамініка,
цар судзіў выгнанне.
Дзе ж ліцьвін Айчыны клікаў,
сніў яе паўстанне?
Хворы рэкрут за Байкалам
Айкумену мерыў
Праз хрыбты і перавалы
волю нёс і веру:
памяць выйдзе з Прорвы чорнай,
з вечнага мярзлоця,
знічкаю высакагорнай
стане ў пазалоце.
Вольнай Свольнай і Парузаў
пройдзе шляхам чынным
да ліцьвіна-беларуса,
да яго Айчыны.

Апора Эдуарду Самуілёнку

Вунь яны, пры зацемку, сядзяць
у сваім і не ў сваім літгоме.
Зеўры Бэндэ, пільныя, глядзяць.
А Купала, стоены ва ўтоме,
то прыгубіць чарку, нібы цму,
то ўздрыгне плячыма:
"А ці варта?"
Ён зірне самотна на Кузьму,
ён кране чупрыну Эдуарда...

Тры сябры. У кожнага свой млён,
свой унёсак і сваё вытканне.
Ды адзін паг маціцай заклён:
бэндаўскае злое віжаванне.
Хто ж з сяброў
Купалы змог суняць
зацяжныя хіжыя пагрозы?
Самуілёнак!

Янку мог абняць
і ў знямозе песціць мары-кросы.

Быў ратоўна-верным сябруком.
Адышоў, але не расстраляны...
...Не павее збытым халадком
на яго прыдзвінскія паляны.

Даражэй за пухляныя тамы
Слова і няздрага ў час абпалы.
Вунь ідзе, а сведкамі і мы,
рослы друг высокага Купалы.

Гарбы задумлівых аблокаў —
маіх набыткаў хатулі.
А ў жаўталісці на зямлі —
усё, што лёгка нагалёкаў.
Таму знікае след, а рэха —
у скамянелых камяках.
На небе поўня, як прарэха.
Павісла вечнасць на суках.
Прамоўленья словы згуслі.
Мяне трымаюць мыслі-гуслі,
наструненыя
у вяках.

Лам'е ад весніц, ад сагоў карчы.
Старыя хутары і сёння паляць.
Што застаецца ў спадчыну?
Ключы.
Мы імі адмыкаем Памяць.

Зарос пагворак
у Петраковым садзе.
Каб не пусцела неба над зямлёй, —
іду, пустэльнікам. Як маці, ў хаце
дамавічок пагутарыць са мной.
Вось клямка. Вось парог...
І на муроў
зноў коціцца
успомненняў гарох.

Уткнуў у бязмежжа слоў
свой "недакурак"...
Здалося: ёсць і я ў літаратуры!
А нехта прылюбіў
агеньчык свечны.
І — вечны.

Квітнее сад,
а сэрца — у балесці:
плод прыгажосці —
яблык — моц з'есці,
агрызкам абсыпяць Евы ложа...
У філасофію палез паэт:
хоць Прыгажосць і не ўратуе свет,
падсілкаваць, насаладзіўшы, зможа.

Кошт і цана...
Няма тут раўнавагі,
бо відарыс над шалямі завіс:
каштоўнае ўзвышае да павягі,
карыслівае
апускае ўніз.

Эдуард
ГРАКОВІЧ

Па ўсіх кутках
шляхі-дарогі сцелюцца
Хаваюцца сям-там паміж прысаў.
Не ў кожным далягядзе
ёсць паселішча,
Але гасцінны кожны далягяд.

Абы надвор'е толькі не пагводзіла —
Любому з нас і шапатлівы луг,
І шумны гай, і ціхі бераг возера
Заўжды дазваляць перавесці дух.

З-за гмаху сасна выглядае

З-за гмаху сасна выглядае
Ссінелай макушкай сваёй,
Нябёсна-блакітныя далі
Свой водсвет адбілі на ёй.

Была незаўважнай у парку
І гэтак высока ўзрасла,
Здаля паглядзіш — быццам хмарка
За гмахам прытулак знайшла.

Сягоння хмарнаватае гасвецце —
Усім сугдзя і гэты новы дзень.
Яму ўсё пагуладна на планеце:
Дзе радасць, дзе бяду ён правядзе.

Свае "пуцёўкі" кожнаму ён выдасць:
Хай немаўля, хай састарэлы дзед.
Ёсць тыя,
хто у нябыт васьць-васьць адыдуць
І тыя, што народзяцца на свет,
Чакаецца і сонечнае ззянне,
І ўспышкі бліскавіц яму ўзамен.
А неба так і піша праказанні —
Уважліва сачы і разумей.

У бацьку

Комін выдыхнуў ранішні дым —
Дзе я пах больш
рагнейшы сустрэну?
Дом бацькоўскі не новы, ды ў ім
Шчыльны дах і трывалыя сцены.

Зледзянела пры студні вядро.
У сумёце куст бэзавы вязне.
Назаштаны колатых гроў —
Напалю сёння ўвечары лазню.

А пасля, паг начы сінізну
І мігценне за вокнамі зорак,
Я салодка, салодка засну —
Пагляджу,
ці прысніцца мне горад.

Галіна
НІЧЫПАРОВІЧ

Як нараджаецца верш

У міфах
Думкі не лунаюць,
І іншых сфер
Не адчуваюць.
Пішу пра сонца
І пра неба,
Пра збажыну
Ды бохан хлеба.
Пішу пра зоркі
І пра мары,
Пра ўсмешку
На любімым твары.
З напеўным словам
Роднай мовы
Чароўным будзе
Вобраз новы.

Заблукаў боль нямы ў версах,
Кружыць, стогне, шчымыліва гукае.

То знікае ў няўспомненых снах,
То па сцежках вандруе, чакае.

Ён вясклу не бачыць ані,
Рассыпае навокал па полі
Не, не кветкі — адны камяні,
Камяні невыноснага болю.

Ён акропіць палынным слязоў
Кожны твой на сцяжыніцы слядочак,
Празвініць абарванай струной,
Негапетым пакіне рабочак.

Восеньская прэлюдыя

Нібы тэлеграма,
Жоўценыкі лісточак
На далонь кладзецца,
Прывітаць, мо, хоча?

Ззяе пазалотай
Кропелька-расінка
На лісточку клёна —
Восені слязінка.

З промнікаў ласкавых
Лёгкаю націнкай
Бабінага лета
Тчэцца павуцінка.

А з лістоў апалых —
Цёплая пярынка.
Гаспадарыць дбайна
Восень-гаспадынька.

Фота Кастуся Дробава

Вецер

АНДРЭЙ ФЕДАРЭНКА

Апавяганне

вёска, вакацыі, акацыі... Лаўка, пах скошанай агавы... і раса, і зоры, і шпоканне спелых яблыкаў у траву... Жнівень, а адчуванне чамусьці, што чэрвень. Я ў тым годзе скончыў школу, яна — студэнтка. Мне семнаццаць, ёй дваццаць адзін. І я пачынаю карыстацца гэтым — розніцай ва ўзросце — напоўніцу. Яна ж нібыта вінаватая перада мной, што старэйшая. Плюс я адразу ўбачыў, што спадабаўся ёй. Хаця ў першы вечар, калі мы пазнаёміліся, яна была дзікая і дзіўная, напалоханая, яўна штосьці здарылася з ёю ў мінулым, якаясь дёмная, непрыемная гісторыя. Але ўжо ў другі вечар яна ажыла, пачала глядзець на мяне шырока раскрытымі вачыма, з падзякаю, з павагаю, з замілаваннем — так глядзець на мага, гіпнатызёра, шаптуна, які пры дапамозе слоў-заклінанняў вяртае з небяспечных цянегаў да знаёмага, звыклага, любімага жыцця. Я не распытваў яе ні аб чым, проста бачыў, што ёй са мной добра, што яна адтаяла, акрылася, і гэтага мне было дастаткова. Жадання дабівацца яе неяк ніколі не ўзнікала, бо я не ўспрымаў усур'ез ні яе, ні сітуацыі. Яна была для мяне ўсяго толькі гульнёй, баўленнем часу... Цэлае жыццё — сапраўднае! — наперадзе, а гэта так, падрыхтоўка, прэлюдыя, размінка, назапашванне матэрыялу, набыццё вопыту... Аб чым бы яна ні загаварыла, я ўсё пераводзіў у жарт, у сцёб.

Патроху я ўжо і тады бухаў, бо якая б яна ні была падатлівая, як бы вольна з ёю ні пачувалася, усё ж гэта была дзяўчына — невядомы сусвет (тады здавалася), чужароднае цела, іншапланецянка, таму для выдомай смеласці, для падвешанасці языка пажадана было крыху падацца. Так я і рабіў. З шасці нашых вечароў чатыры прыходзіў п'янаваты. Чытаў ёй:

*Часта бывае,
што выбраць не ў стане:
злева — гарэлка,
справа — Аксана.
Ды ў выпадку тым
я нядоўга гадаю,
стары анекдот
я тады ўспамінаю:
"Як толькі гарэлка
зашкодзіць каханню —
пашлі ты падалей..."
каханне сваё!"*

— Па логіцы — гарэлку трэба паслаць, — глумачыць Вецер, — а атрымоўваецца — дзяўчыну.

Яна была ў захапленні. Такой пяшчотаю ззялі яе вочы, так аддана яна на мяне глядзела, убірала ў сябе кожнае, нават дурное маё слова. "Божа, які ты таленавіты... Я адразу ўбачыла — ты не вясковы, не просты... Ты разумны, назіральны, начытаны... Я адчуваю, пэўна ведаю, што ў душы ты не кепскі, не жорсткі, а добры, мяккі і ранімы... Проста за гэтай бравадаю ты хаваешся... Нават цыннізм твой сімпатычны, не хамскі, як у іншых..."

Што да цыннізму, дык сапраўды, хапала яго ў мяне.

Яе дзед з бабаю звалі Пятро Козыр і Ева. Расказвалі пра іх такое: у вайну Козыр быў на фронце, Еўка, як і належыць, чакала яго, тут прыходзіць аднекуль аж з Алтая вестка, са шпіталю, што так і так, ваш муж Пятро Пятровіч Козыр цяжкапаранены, сляпы, без рук, без ног... Яе нічога не спыніла, сабрала клуначак (як у "Баладзе пра салдату") і ваенным ліхалеццем паперлася — вясковая беларуская цёмная маладзіца — праз увесь Саюз у той Алтай, і дапала-такі шпіталю, дзе высветлілася, што гэта не яе Козыр, проста поўны цэзка, а яе Пятро ваяваў, патрапіў у палон, выжыў у канцлагеры — тым, што кінуў курыць і мяняў цыгарэты, якія ім выдавалі, на лішнюю лустачку хлеба, і так яму пашэнціла, што пасля вайны яго нават не пасадзілі — наадварот, прызначылі лесніком і дазволілі трымаць каня. Кожнае раніцы ў любую пару года Козыр яго запрагаў, Еўка стаяла побач і сачыла за кожным яго рухам — так любіла яго.

Я пацяшаўся і з той паздкі — маўляў, дурная твая Еўка, раз ужо дабралася да Алтая, дык хочь бы скарысталася гэтым, цэзка дарма што скалечаны, але ж да мужчынскіх абавязкаў прыдатны; сцябаўся і з запрагання каня, і з таго, што калі Пятро быў пад мухай, абавязкова, выпраўляючыся ў свой мясны абход, цалаваў на развітанне жонку. "Запрагае Козыр лошадзь, — пятнаццаць разоў за вечар мог паўтараць я, — Ева вожжы подаёт, Козыр Еву поцелуе, Ева козырем пойдёт", — іншая плонула б, Аксана ж, добрая, мілая душа, была ў захапленні і ад гэтай дурной цыганшчыны, толькі мякка ўшчувала:

"Божа, як табе не сорамна, які ў цябе ў галаве вецер!" — і глядзела на мяне закаханымі вачыма.

Вецер выпівае свае грамаў сорака — класічны дрынк, глыток соку і працягвае:

— Калі мы развіталіся, яна была такая сур'езная, маўклівая, толькі ў канцы сказала: "Ведаю, ты не кахаеш мяне... Але калі не дай Бог нешта здарыцца з табою — не тое што да Алтая, да краю свету дайду, і знайду цябе, і не кіну люблюга!". У мяне сэрца зайшлося — дзе, калі я знайду такое дзіва, такую дзяўчыну, ды і нашто шукаць, калі вось яна, побач?.. А ўголас сказаў, хіхкнуўшы: "Пешкі прыйдзеш? Босая?"

Зноў дрынк, сок... Вецер пачынае часціць. Я пасля паўзы задаю недарэчнае, абьякавае пытанне:

— Прышла?

— Мгу... Як тыя хлопец з дзеўкаю выходзяць з аўтобуса, хлопец культурна падае руку, памагае ёй выйсці, яна — ціхмяна, любоўна: "Ты ж смотри, не убегай!". — "Да, бля, от тебя убежишь!" Так і ад маёй Аксаны.

— Што?! Вы... хочаце сказаць...

— Ну так. Гэта мая жонка. Якая, як толькі выйшла з ЗАГСа, з міленькай ціхоні ператварылася ў такую дрэнную, якіх пашукаць, якая толькі і ўмее, што з ложка ў ложка скакаць... З кім толькі не здраджвала мне! І развесціся — неяк лянота, ды і не бачу прычын, усё адно наступная будзе такая ж, усе яны аднолькавыя для мяне цяпер. Такія планы, талент, жыццё — усё загубіла! Ды каб не яна, я паэтам мог бы стаць! Што паэтам — чалавекам! У каго яна мяне ператварыла? Дзе падзеўся мой гумар, мой бяскрыўны цыннізм, памяць, цікавасць да жыцця, да людзей, да літаратуры?

— Ну, чаму, — няўпэўнена кажу я, а што яшчэ казаць у такіх выпадках. — Усё гэта засталася... ёсць і цяпер...

Але ён ужо не слухае. Бялеючы, глядзячы паўз мяне — туды, у сваё лета, дзе сярод акацыяў згубілася яго Аксана, ён ледзь не крычыць:

— Ну чаму мне не было якога знака? Я ж быў малады зусім! Дурны зусім! Дык навучыце! Такім трэба сігналы падаваць, уключаць святло ў мазгах: чырвонае — небяспека, жоўтае — асцярожна, зялёнае — вось тады можна... Я ж не вінаваты! Я думаў, гэта яна святая, наіўная, чыстая, а то я быў у той перыяд наіўны, чысты і... дурны!

Бачыць жонку, яе парасон праплывае за акном. Аксана ідзе забіраць мужа. Ён падмаецца, хіснуўшыся:

— І натрапіў на гэтую ветру, — мармыча, ці то жонку маючы на ўвазе, ці то сваё незразумелае, пустое існаванне, — бы ў прыдонную чорную цьму... Не — я толькі ад лотага ветру, я ад ветру схаваўся ў карчму!

пратакты, нарады — сёння, учора, заўтра. І ў вачах колеру гарачага шакалада раптам адбіваецца сінь. Нагрузкі, перагрузкі, стома — заўтра, сёння, учора. Твая слава абляцела свет, цябе чакаюць чыноўнікі ды саветнікі, а ты лёгка падхопліваеш мяне: "Сумна без цябе на гэтай зямлі". І не разняць моцнае кола гарачых рук.

Калі ў прадвызначаны час прайсці паміж тым, што было і ёсць, мінуць Горад Сямідзесяці Аднаго, перасячы шлях з захаду на ўсход, а пасля спусціцца ў даліну старажытнага валадара, можна зноў сустраць паэта.

Паэт пакінуў вершы — для мяне. Ён чакае. Ён ведае, што я абавязкова прыйду.

фаманства? Звычайнага якогась рабацягу-дзядзьку можна назваць паэтам, калі ён стараецца заўсёды гаварыць у рыфму? "Ой, пайду я к магазіну, убачу прадаўшчыцу Зіну, жыць на свеце мне не міла, я куплю сабе чарніла"? Гэта паэзія? Ці прафанацыя?

Я паціскаю плячыма — адкуль я ведаю?

— Тады яшчэ пытанне. (А сам і не пытае, толькі канстатуе.) "Былі ў мяне мядзведзі" — Уладзімір Караткевіч, "Быў у мяне Магнат" — Мікола Гіль, "Была ў сабакі хата" — прымаўка... Дык вось — была ў мяне Аксана.

Мне спяшацца няма куды. За акном восень, вечар, дождж; куды такой парой на вуліцу, што на той вуліцы рабіць?.. У цёплай кавярні так прыёмна, утульна... "У самовара я і моя Маша, а на дворе совсем уже темно, печальный дождж стучит в окошко наше..." — у тэму гучыць з тэлевізара перапеўка, цяпер гэта модна, браць старыя чужыя цудоўныя песні і казлінымі галасамі ўродаваць іх, але гэтая яшчэ ўродаваць, не раздражняе. І я, хоць звычайна цярапец не магу такіх знаёмствы, а тым больш розныя "цікавыя гісторыі", у якіх "усё так і было на самай справе", цяпер, у такі вечар, ахвотна пагаджаюся сядзець і слухаць — строкат дажджу аб шыбу, галасы за столікамі, песню пра Машу і гэтага самага Ветра.

— ...Цяпер то я разумею, — вяртае мяне слых да яго слоў, — каго кахаеш — той і харошы, хто па душы — той і прыгожы... Словам, прыехала Аксана на канікулы да дзед з бабаю. Але дзед з бабаю — асобная гісторыя, сюжэт у сюжэце... Сачы за думкай, лаві файл.

Ён і праўда зусім не выглядае на п'янага, гаворыць складна, талкова, сказы будуе хоць і залішне па-літаратурнаму, але з мінімумам банальнасцей, "красівасцей".

— Усё, як трэба — лета,

Цьмянае

Ціха ў Горадзе Вартавых, толькі каменныя прыступкі спускаюцца проста да вады і сонныя птушкі ўсё чуюць і бачаць. І змрок пільнуе неасцярожнага.

Бязлюдна ў Горадзе таго, хто пайшоў на поўдзень. Ён доўга шукаў сваю песню сярод камянёў, але аднойчы прыйшоў злы вартавы — і назаўсёды пакінуў свой Горад той, хто спяваў. І асірацельныя гукі не знаходзяць прытулку.

Маўчыць Горад Лекараў — толькі са стромкіх адхонаў нягучна цячэ мінулае ды міль-

гае часам стомлены цень.

Бязгучны Горад Гандляроў — пустыя яго вуліцы і закінутая прыстань, толькі калючы вецер бязлітасна зрывае шматкі стагоддзяў з сівых сцен і блукае час па цесных завулках.

Ты жывеш там, дзе зліваюцца воды. З твайго акна відаць учора, сёння і заўтра.

Учора туліцца ў Горадзе Мастакоў. Яго ўзв'яла жанчына — валадарка гэтага краю. Яе выкрэслівалі з памяці, яе імкнуліся забыць. Але просты

чалавек пераадолеў лёс.

Сёння без аглядкі імчыць міма, закахваючы шоргам будняў.

Заўтра віруе ў Паўднёвым Горадзе, і духмяны пах грэчаскай травы разліваецца па вуліцах трох апельсінаў, і дамкі пад чырвонымі дахамі караскаюцца па камяністых схілах.

Ты перасыпаеш — павольна ўзнімаецца вузкая рука — прырэстае зерне дзён: паездкі, палёты, сустрэчы — учора, сёння, заўтра. І вусны апякаюць, як сірока. Перамовы,

Знаёміцца ён так — падыходзіць да любога століка ў кавярні і піхае руку, жанчыне ці мужчыну, няважна:

— Вецер. Не псеўданім — сапраўднае прозвішча. Няўдачнік-рыфмаплёт. Непрызнаны геній. Графаман, якіх пашукаць.

І нявобразных, неабазнаных падушчых тым, забываюцца людцы, што прыніжэнне горшае за гонар, і прымаюць яго ахвотна ў кампанію, запрашаюць прысесці, тым больш ён не халаўшчык, заўсёды са сваім графінчыкам і шклянкай соку.

П'е ён хоць патроху, але часта, забягаючы перыядычна ў кавярню, балазе, работа дазваляе — працуе ён побач, паркоўшчыкам, што, праўда, аніяк не звязана з романтичным злёным скверам, а ўсяго толькі з нецікавым і банальным збіраннем грошай з людзей за тое, што яны пакідаюць на стаянцы аўтамабілі. П'е — і не п'янее, адно чым бліжэй да вечара, тым часцей і гучней пачынае мармытаць, бялеючы і сціскаючы зубы:

*...Не — я толькі
ад лотага ветру,
Я ад ветру схаваўся
ў карчму!*

Яму гадоў трыццаць. Гэткі мачо, прыгожы, высокі, статны, яму нават аляпавата-нязграбная паркоўшчыцкая спяцоўка пасуе; ён яшчэ трымаецца, але да пары да часу гэта, хутка — ужо на ім напісана, год-два, ну, пяць — і ад яго прыгажосці і кінагеройства следу не застанецца, яшчэ не такіх ламала, перажоўвала і глытала жыццё, і не давілася, сволач, толькі шкуркі выплёўвала.

Амаль кожны вечар прыязджае яго забіраць жонка, пагледжаная такая дамачка, пародзістая, моденькая, абыходзіцца яна з ім лагодна, замірана, ніякага табе крыку, шуму, скандалаў і папрокаў, наадварот, так яна ўжо да яго падлашчваецца — як шкадлівая кошка, толькі што аб ногі не цярапецца, нібы гэта не ён, а яна вінаватая, і хоча цяпер загладзіць гэтую віну, так паддобраецца, што, глядзячы на яе, не можаш пазбавіцца думкі, што яна яму здраджвае, а ён ведае, і настолькі звыкся з тым, што нават не вельмі перажывае.

— Я не п'яны, — папярэдыць ён аднойчы, спыніўшыся са сваім графінчыкам і сокам каля майго століка. — Заслужаны дрынк!

— Я і не кажу, што вы п'яны.

— Гэтак, на вы? Тады прысяду? (А сам сядзіць ужо.) Вецер. Сапраўднае прозвішча. Паэт-няўдачнік. Графаман-аматар.

— Ну, калі чалавек так сам пра сябе — ён як мінімум ужо не графаман...

— Дзякую. Добра. Пытанне. Што такое паэзія, а што гра-

Марыя РУДОВІЧ

Паэт пайшоў даўно, і ніхто не ведае — куды. Пакуль я сніла "шматсерыйныя" сны пра вайну, ён цярапліва чакаў. З дня ў дзень, з году ў год. Чакаў і маўчаў. Толькі рака несла свае воды, ды былое стаяла ля парога.

Я хачу пайсці ўздоўж ракі. Гамоніць Горад Кавалёў. Стукае молат па гарачым кавадле, і шыпіць распаленае жалеза, і адвеку спяшаюцца майстры. Шмат гадоў куюць кавалі, але не могуць перакаваць мячы на аралы.

Шуміць Вялікі Лес, і вада колеру зямлі стыне ў вузкіх берегах, і служка ночы гасіць дзень. І чорт бясконца дбае пра сваё...

Радуюцца разам

Сёння ў Магілёўскім абласным драматычным тэатры адбудзецца ўрачыстая цырымонія закрыцця IV Міжнароднага маладзёжнага тэатральнага форуму "М.@рт. кантакт". Гэты фест, які праходзіў 22 — 27 сакавіка на розных пляцоўках Магілёва, прадставіў спектаклі творчых калектываў з Беларусі, Казахстана, Польшчы, Расіі, Украіны. Гаспадары форуму — артысты Магілёўскага аблдрамтэатра — паказалі камедыю П. Бамаршэ "Жаніцьба Фігаро". Адбыліся дыскусіі, майстар-класы, гутаркі за "круглым сталом", працавала конкурсная журы... Наш вядучы тэатральны крытык і знаўца мастацтва Таццяна Арлова прызналася яшчэ летась, што "М.@рт. кантакт" яна любіць і вылучае сярод іншых фестываляў: "Гэта адзіны па-сапраўднаму настроены на інтарэсы маладзі тэатральны форум... Яго спектаклі прымушаюць шмат што зразумець і сяму-таму навучыцца".

Упершыню на сцэне ўваблены вобраз нябеснай апякункі зямлі беларускай — Еўфрасіні Полацкай. Вялікая асветніца стала гераіняй спектакля "Крыж Еўфрасіні", прэм'ера якога адбылася ў Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя Якуба Коласа. П'есу Ірыны Масляніцынай пераклаў з рускай мовы Міхась Мірановіч, а паставіў рэжысёр Міхась Краснабаеў. У ролі Еўфрасіні Полацкай — заслужаная артыстка Беларусі Таццяна Ліхачова.

Персанальную выстаўку Галіны Конанавай будаваў Магілёўскі абласны музей імя Паўла Масленікава. Экспазіцыя прымеркаваная да 25-год-

дзя творчай дзейнасці мастачкі. Яна кажа: "Жаночы вобраз як выяўленне крэда праходзіць праз усю маю творчасць, і я гэты вобраз... пяю". Яе мадэлі — знаёмыя людзі, якім сімпатызуе мастачка. Прытым адна і тая ж мадэль бывае вытокама некалькіх жывапісных вобразаў. Галіна Конанова "мысліць колерам", працуе "ў каляровых настрой" і праз свае карціны, якія, дарэчы, ёсць у музеях і прыватных зборах далёка за межамі Беларусі, разважае пра вечныя пачуцці.

Лана ІВАНОВА
На здымках: будынак Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра; Магілёўскі абласны музей імя Паўла Масленікава.
Фота Віктара Кавалёва

Памятаць праўду, няпраўду — забыць

Многія мастацкія калектывы нашай краіны падрыхтавалі ўжо тэматычныя праграмы і прэм'еры, прысвечаныя 65-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і чарговай гадавіне Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне. Сваю новую работу нядаўна прадставіў глядачам і Тэатр-студыя кінаакцёра Нацыянальнай кінастудыі "Беларусьфільм". Гэта кінаспектакль "Навечна ў памяці", пастаўлены рэжысёрамі Уладзімірам Грышэўскім і Аляксандрам Бяспалым.

Нягледзячы на празрысты змест і выразную патрыятычную скіраванасць, імпрэза зрабіла на мяне дваістае ўражанне. Найперш, нельга не адзначыць арыгінальнасць жанру пастаноўкі, дзе тэатральная дзея спалучана з кінапаказам, а драматычныя сцэнікі перамяжоўваюцца кадрамі кінахронікі ды фрагментамі вядомых айчынных стужак пра вайну, сярод якіх "Сыны ідуць у бой" рэжысёра В. Турава, "Альпійская балада" Б. Сцяпанавіча і "Гадзіннік спыніўся апоўначы" М. Фігуроўскага. Сінтэтычны характар спектакля відавочны ва ўсім: тут гукаць песні вайсковых часоў, якія чаргуюцца з баладамі У. Высоцкага, а вершы Р. Радзівонскага і П. Нязнамава, што дэкламуюцца актёрамі, дапоўненыя ўрыўкамі з прозы М. Шалахава і С. Алексіевіча. Здавалася б, мы маем справу з шырокім палатном, у аснове якога — векапомныя гістарычныя падзеі і выдатныя ўзоры мастацкай творчасці, і, наогул, шматтадовая традыцыя стварэння мастацкіх фільмаў пра вайну, выдатна засвоеная айчыннымі кінемаграфістамі. Пастаноўшчыкі зладзілі нядрэннае відовішча, далі яскравую карцінку, але што за ёй хаваецца: глыбокі змест, варты ўвасаблення ў творы высокага мастацтва, ці проста набор заімшлых ідэалагічных штампаў?

Наогул, закранаць тэму Вялікай Айчыннай вайны сёння дужа няпроста: разбураюцца старыя міфы, адначасова будуюцца новыя, і невядома, ці магчыма наогул дэкапацца да якой-кольвек праўды. Адзіным непыхістым кампасам застаецца пачуццё гуманізму і чалавечай маралі, з пункта гледжання чаго толькі і варта ацэньваць

тэму ці іншыя гістарычныя падзеі. Васіля Быкава, напрыклад, мала цікавілі ўсялякія гісторыка-палітычныя спекуляцыі — праз усю творчасць яго вабіла тэма агульначалавечых каштоўнасцей, якім давялося прайсці праверку вайной, менавіта таму пісьменнікі талент нашага земляка атрымаў сусветнае прызнанне. Вельмі цяжка, напэўна, выйсці на глыбокі ўнутрыдушэўны ўзровень, даючы шырокую панараму пэўнай гістарычнай падзеі — Льву Талстому давялося для гэтага спісаць не адзін стос паперы, каб стварыць свой неўміручы раман "Вайна і мір". Здаецца аналагічную задачу ў аднаактовым спектаклі працягласцю паўтары гадзіны не па сілах нават і генію, таму пастаноўка "Навечна ў памяці" атрымалася не больш як павярхоўным тэатральна-кінемаграфічным агітплакатам.

Засмуціла мяне ў гэтым спектаклі літаральна поўная адсутнасць нацыянальнага каларыту. Беларускія мовы тут амаль не чуваць, за выключэннем той сцэны, дзе нейкая цётка чытае разам з маладымі дзяўчатамі газету з франтавымі навінамі, ды выглядае гэта настолькі няшчыра і недарэчна, што не можа выклікаць нічога, акрамя агіды. Няма тут і беларускай пазіі, а абраныя для паказу ўрыўкі з фільмаў мала адпавядаюць таму лепшаму, што было сказана пра вайну ў беларускім мастацтве. Тут не знайшлося месца ні псіхалагічнаму драматызму В. Быкава, ні абсурднаму трагізму А. Адамовіча і Э. Клімава. Пастаноўка вытрымана ў лепшых традыцыях сацыялістычнага мастацтва і нясе стандартную ідэалагічную нагрукку, характэрную для апошніх дзесяцігоддзяў існавання Савецкага Саюза. Яна не дае падстаў супе-

ражываць ці задумацца, а толькі ўздзейнічае на комплекс патрыятычных пачуццяў, звязаных з пафасам барацьбы з ворагам. Не выратаўвае спектакль і добрая ігра некаторых выканаўцаў, бо тут няма жывых запамінальных вобразаў: большасць з іх пададзена павярхоўна і не атрымлівае сцэнічнага развіцця.

Як вядома, мастацкі метаф постмадэрнізму прынёс з сабой такую з'яву, як сімулякр, інакш кажучы, вобраз, які страціў усялякую сувязь з пазатэкстай рэчаіснасцю. Дык вось, у дадзенай пастаноўцы многія персанажы выглядаюць як абсалютныя сімулякры: слаба верыцца ў магчымасць іх рэальнага ўвасаблення. Напрыклад, у самым пачатку імпрэзы, калі дзеянне адбываецца перад самай вайной, на сцэну выходзіць гурт юнакоў і дзяўчат, якія гутарачу пра шчасліваю сацыялістычную будучыню, што іх чакае. Маладыя актёры настолькі бязглузда выглядаюць у гэтых абліччах, што ствараецца ўражанне анекдатычнасці ўсёй сітуацыі. І справа не ў тым, што не было такіх маладзёнаў, якія шчыра марылі стаць трактарыстамі і слесарамі, а ў тым, што сусветны глядач не дасць веры гэтай з'яве, калі не будзе ўведзены ў кантэкст часу і акалічнасцяў, калі дзеянні персанажаў не будуць абумоўленыя ўнутранай логікай іх развіцця. На жаль, пра гэта стваральнікі пастаноўкі не парупіліся.

На каго разлічаны новы спектакль? Магчыма, людзям старэйшага пакалення будуць блізка пачутыя ў ім адгалоскі асабіста перажытага. Але на паказе ў зале прысутнічала пераважна маладзё, якую ў выхаваных мэтах водзяць на мерапрыемствы такога кшталту. Навошта тых, хто расце ў зусім іншым, больш вольным і адкрытым свеце, абцяжарваць фобіямі і комплексамі колішніх пакаленняў, гэтымі шчырамі вялікай трагедыі пад назвай вайна? Вучыць ненавідзець замест таго, каб вучыць любіць? Мне здаецца, што ў наш час распавядаць пра вайну варта зусім па-іншаму, без ідэалагічнай мішуры і спекуляцый, раскрываючы ўвесь трагізм і супярэчліваць гэтай жудаснай з'явы. А інакш мы ніколі не выйдзем з ценю мінулай вайны.

Алесь СУХАДОЛАЎ

На здымку: сцэна са спектакля "Навечна ў памяці".

Фота аўтара

Такія розныя гераіні: Ганна ("Вечар"), Адаля ("Паўлічка"), Варажя ("Сымон-Музыка"), Арына Іванаўна ("Дзеці Ванюшына"), Нявеста ("Вяселле")...

Іх увасабляе на сцэне Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы заслужаная артыстка Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі краіны Зінаіда Зубкова.

Гэта сапраўдная чэхаўская гераіня: арыстакратычная пастава, тонкі густ, унутраная сабранасць, акуртанасць у адзенні і ў думках.

Усе трапляюць пад аўру яе чалавечай даброты і чысціні. Некаторыя лічаць Зінаіду Пятроўну пераемніцай Стэфані Станюты.

Актрыса расказвае мне пра сваё жыццё, пра тое, што не так даўно трэці раз стала бабуляй, пра сваю новую ролю Нявесты ў неадназначна прынятым спектаклі "Вяселле" паводле А. Чэхава... Не важна, колькі ў ролі тэксту: дваццаць старонак ці некалькі фраз. Усе персанажы З. Зубковай, нават самыя маленькія, становяцца на нейкі час у спектаклі галоўнымі, бо кожнае імгненне на сцэне яна пражывае ўсім нутром. А захоплены і ўдзячны глядач — вынік штодзённай працы актрысы над сабой, вяршыня яе майстэрства і творчага поспеху.

— Каму вы ўдзячныя за тое, што сталі артысткай Купалаўскага тэатра?

Акцёрскае шчасце

— У наш час яшчэ былі моцнымі сямейныя вартасці. Мы ўсе раўняліся на маці. Без гэтых дарагіх і гарача адданных нам жанчын наша пакаленне сябе не спраўдзіла б. Усе мы марылі "выбіцца ў людзі". У пасляваенныя часы маёй маці было цяжка без мужчыны гадаваць траіх дзяцей. Нягледзячы на галечу, дбала, каб мы ўсебакова развіваліся, аддала нас у музычную школу. Тэатр — "не хлебная" прафесія, але маці мудра вырашыла не пярэчыць майму выбару. Я вельмі ўдзячная ёй за падтрымку. А тое, што я размеркавалася ў Купалаўскі тэатр і тут засталася, адбылося дзякуючы майму педагогу з Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інсты-

тута Канстанціну Саннікаву. Ён і прывёў мяне ў тэатр, дзе сам працаваў рэжысёрам.

— Што для вас актёрскае шчасце?

— Секунды. Я добра памятаю, як падчас майго выступлення ў спектаклі "Цынкавыя хлопчыкі" зала плакала. У мяне тады на сцэне была доўгая цяжкая паўза, і ўсе сцішыліся, аслуховаліся... І слёзы падступалі да гора, чулася дыханне тых, хто сядзіць у партэры... Мы з глядачамі былі на адной хвалі! Шчасце — калі тое, што я раблю, глыбока крапае кагосьці яшчэ. Тут ёсць і момант сумеснай творчасці.

— А цяжка іграць адну і тую ж ролю некалькі месяцаў запар?

— Цяжка. Але ж і жыццё — не судальнае свята. Самыя цікавыя моманты творчасці, канечне, бываюць падчас рэпетыцый, але праца над вобразам, выяўленне новых нюансаў характару працягваюцца нават пасля прэм'еры. Гэта бясконца назіранні, пошукі. І добра, што яны бясконцыя, бо трохі інакш сыграць вядомае — ужо творчая перамога.

— Вашы ўлюбёныя ролі?

— Усе. Для свайго бенефісу я выбрала спектакль "Вечар", дзе іграю Ганну.

Але я люблю ўсіх жанчын, у якіх увасабляюся на сцэне. Дый хочацца шмат паспець. Калі ўсё жыццё наперадзе, не трэба спяшацца. А з узростам пачынаеш цаніць кожную ролю і, як ні дзіўна, яшчэ шчадрэй аддаваць мастацтву кавалачкі сваёй душы.

— Ці падзяляеце вы меркаванне, што актёр — толькі інструмент у руках рэжысёра?

— Вядома, бачанне спектакля рэжысёрам — галоўнае і вызначальнае, але пастаноўка — гэта сінтэз творчых намаганняў розных людзей, у тым ліку актёраў. А ў руках рэжысёра... Мы, мабыць, як гліна, пластылін. Што ведаю дакладна — мы не марыянэтка, не бязвольныя лялькі.

— Але часам актёр апынаецца ў безвыходным творчым становішчы...

— Выйсць заўжды ёсць. Нават праз парадныя дзверы, якія з першага погляду здаваліся чорным ходам. У мяне, як у многіх артыстаў, бывалі моманты творчага прастою. Цяжка сядзець без сапраўднай справы з назапашаным досведам і пакулі яшчэ нерастрачаным патэнцыялам. Што зрабіла я? Знайшла сваім здольнасцям

іншую "сферу прыкладання". Змагла іграць голасам на радыё. За ролю ў радыёпастаноўцы "Хамуцус" (паводле Аркадзя Куляшова) я атрымала Дзяржаўную прэмію Беларусі.

— Як заслужаная артыстка краіны магла застацца без роляў?

— Акцёрская прафесія жорсткая па сутнасці. Тут ранейшыя заслугі не маюць значэння. Асабліва цяжка даводзіцца жанчынам. У поўным узросце актрыса можа перастаць быць запатрабаванай: няма "сярэдняга" амплуа паміж маладымі каханымі і грандамамі. Але гэта пастаянна трымае нас у тонусе, вымушае шукаць сваю новую жаночасць.

— Дарэчы, пра жаночасць: як вам удаецца захоўваць дзівочую зграбнасць?

— Ведаецца, не гэта самае цяжкае і галоўнае. Жаночасць — найперш даброты, і яна бачная ў постаці, напісаная на твары. Для мяне гэта — спакойны стыль у адзенні, макіяжы, глыбокі ціхі голас, а яшчэ — любоў да сям'і, людзей, да працы, да радзімы... Прыняць сябе, сваю старасць, стаць мудрай — значыць адкрыць новую прыгажосць.

Марына ДОЎТЕР

Уваходжанне ў Тэатр

(Працяг. Пачатак на стар. 1)

Першы мой журналісцкі візіт у абноўлены тэатр нагадваў адмысловы рытуал. Няспешныя крокі ад берагоў ракі да ўзгорка, увянчанага сучасным храмам Апалона, чыя ўзнёслая бронзавая постаць на порціку здалёк вітае кожнага, хто ідзе пакланіцца мастацтву; павольнае ўзыходжанне па каменных прыступках да цэнтральных дзвярэй; рух па крузе да запаветнага "сёмага пад'езда" — службовага ўваходу, на парозе якога і пачынаецца тэатр.

Тэатр усіх тэатраў, ён, бадай, самы кансерватыўны ў сваіх жанравых умоўнасцях, але і самы магічны, бо з усіх сродкаў мастацкай выразнасці няма нічога мацней, як жывое гучанне акустычных інструментаў, прыродай дадзены спеўны голас, эмацыянальная і дасканалая чалавечая пластыка ў сцэнічным танцы; душэўная пранікнёнасць музычнага вобраза, што выскоўваецца з вакальна-сімфанічнай драматургіі. Тут самыя лепшыя і магутныя галасы, самыя таленавітыя і ўмельныя музыканты, самыя лепшыя выхаванцы класічнай школы харэаграфіі. Таму, называючы НАВТ оперы і балета Беларусі візітоўкай краіны, маеш на ўвазе менавіта творчасць вядучых майстроў айчыннага мастацтва. Гэта дэямонт, варты годнай аправы — вось такой дарагой і прыгожай, як сённяшні будынак...

Знаёмая сцэнка ў лабірынтах да непазнавальнасці абноўленага завулісся вядзе на сцэну. Яе вільзная "кішэня" пакуль пусте, а раней тут заўсёды месціліся дэкарацыі, нейкі рэквізіт, і па фрагментах сцэнаграфіі можна было здагадацца, падрыхтоўкай якога спектакля зоймуцца рабочыя-манціроўшчыкі ў блэйшы час. А яшчэ тут лунаў спецыфічны і вабны, "пыльны" водар, каб не сказаць — дух, куліс. Пакуль жа адчуваецца лёгкі пах фарбы. Апошні паворот завуліснага калідора — і, як пяць, пятнаццаць ці трыццаць гадоў таму, перад табою адчыняецца запаветная дзверца, і ты апынаешся ў вечаровай атмасферы фае. Свята і паветра, асяляльнае зіхаценне крыштальовых падвесак, люстэрка, пазалоты, жывыя блікі на паліраванай падлозе, дэкараванай каляровымі ўзорамі (інкрустацыя скарыстаная і ў каменным, і ў паркетным пакрыцці) — усё тут стварае дзівосны настрой навагоднай казкі, спрыяючы ўрачыстаму ўваходжанню гледача ў Тэатр...

Яшчэ летас чытачы "ЛіМа" ведалі пра тое, наколькі ў выніку капітальнага рамонту павялічылася агульная ўнутрытэатральная плошча, якія дадатковыя памяшканні з'явіліся тут і г. д. Таму ў гутарцы з намеснікам генеральнага дырэктара Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі Валерыем Гедройцам, які курыруе творчыя справы, мы абмінулі матэрыяльна-гаспадарчыя статыстыку, засяродзіўшыся на сённяшнім жыцці ды блэйшых планах калектыву.

Валерый Карлавіч звярнуў увагу на тое, што пасля такой грунтоўнай рэканструкцыі, якую можна ўспрымаць як новабудуўлю, непазбежны

пэўны перыяд адаптацыі "на-васёлаў", асваення плошчаў, наладкі складанага сцэнічнага рыштунку, вывучэння яго магчымасцей. Сцэна гатовая прыняць амаль усе спектаклі сённяшняга рэпертуару (а гэта 36 оперных і 24 балетных), толькі патрэбны час, каб прыстасавацца да пляцоўкі, пабудаванай з невялікім нахілам, увесці ў камп'ютэрную праграму партытуры асвятлення канкрэтных твораў. Зрэшты, каб задзейнічаць увесь магутны электронна-тэхнічны патэнцыял, трэба брацца за новыя пастаноўкі. Ад некаторых жа ранейшых дэкарацыяў пазбавіцца, хаця, на думку В. Гедройца, кожны спектакль — каштоўнасць, з якой развітвацца няпроста.

Цяпер творчае кіраўніцтва, у тым ліку галоўны дырыжор Віктар Пласкіна, галоўны балетмайстар Юрый Траян, галоўны мастак Аляксандр Касцючэнка і галоўны хормайстар Ніна Ламановіч (пасада галоўнага рэжысёра пакуль вакантная) вызначае, для якой з пастановак трэба пашыць новыя касцюмы, для якой абнавіць дэкарацыі, куды ўвесці новых выканаўцаў.

Што будзе з операмі-аднаактоўкамі, прэм'еры якіх падтрымлівалі жыццё тэатра ў "камерных" умовах Цэнтральнага дома афіцэраў? Цяжка сказаць. Камернай сцэны ў Вялікім тэатры няма. Затое з'явілася тэхнічна абсталяваная пляцоўка для рэпетыцый, адпаведна параметрам галоўнай сцэны, і побач размешчаны 96 крэслаў. Таму, як мяркую мой суразмоўца, з цягам часу можна будзе рабіць імпрэзы і тут, для невялікага кола гледачоў.

У красавіку балетная труппа, завяршыўшы свае выступленні на сцэне Палаца Рэспублікі, вернецца ў родныя сцены з паўнаватараснымі спектаклямі. Пачнуцца паказы опер ("Набука" і "Тоска" пройдуць у канцэртным варыянце, а заплававаны на май "Яланта" і "Яўгеній Анегін" — ужо ў сцэнічным). Сёлета плануецца прэм'еры опер "Чужое багачце нікому не служыць" Я. Голаанда, "Трубадур" і "Макбет" Д. Вердзі, балета "Папялушка" С. Пракоф'ева, а таксама аднаўленне балета Л. Герольда "Марная перасцярога", які на час паказу спектакляў у Палацы Рэспублікі быў зняты з рэпертуару. На наступны год заплававаныя пастаноўкі опер "Яўгеній Анегін" П. Чайкоўскага, "Трыстан і Ізолда" Р. Вагнера, "Барыс Годуноў" М. Мусаргскага і балета, інспіраванага творчасцю Ф. Феліні, на музыку Н. Роты.

Будуць і гастролі. Балет неўзабаве выправіцца ў Егіпет і Сірыю, у артыстаў оперы ёсць запрашэнні выступіць летам у Германіі, Італіі, Іспаніі... Чакаюць артыстаў Вялікага тэатра і ў розных рэгіёнах Беларусі.

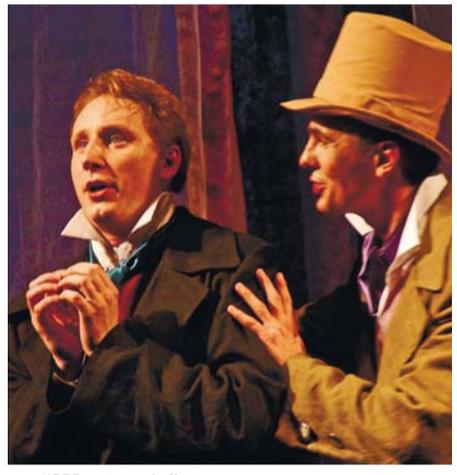
"Планы ў тэатра вельмі насычаныя, — кажа В. Гедройц. — Людзі нашы засумавалі па роднай сцэне, хочучы працаваць творча, натхнёна, і адпаведныя ўмовы ёсць. Паступова будуць асвоены памяшканні, тэхніка. Наладзіцца нармальнае тэатральнае жыццё. І гледачы адразу ж адчуюць гэта".

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
Фота Кастуся Дробава

Авохці мне, спадарове! Трэба ж, каб такая фантазмагорыя здарылася менавіта з Мікалаем Гоголем: геніяльны пісьменнік, рэаліст, рамантык і філосаф, камедыёграф, сатырык і містык нарадзіўся 20 сакавіка 1809 года, а яго 200-гадовы юбілей сусветная грамадская святкуе 1 красавіка... Скарыстаўшыся такім збегам акалічнасцей, Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя М. Горкага вырашыў унесці ў поліфанію першакласавіцкіх розыгрышаў свае вясёлыя ноткі, узяўшы ў хаўруснікі адмысловы гоголеўскі смех, якім прасякнута камедыя "Жаніцьба". Зусім яшчэ свежую прэм'еру, пастаўленую паводле гэтай папулярнай п'есы класіка, горкаўцы сыграюць акурат у дзень яго нараджэння.

Смех класіка і Дзень смеху

"Жаніцьба" — а гэта, часам, не розыгрыш? Няма такой назвы на афішы. Ёсць "зусім неверагоднае здарэнне", увабленае рэжысёрам Валянцінай Ераньковай, мастаком пастаноўшчыкам Аляксандрам Касцючэнкам, з музыкай Аляксея Еранькова, касцюмамі Таццяны Лісавенкі, харэаграфіі Яўгена Карняга ды іграй лепшых актэраў, — пад назвай "Жаніхі".

Аднак стваральнікі спектакля ашчадліва паставіліся да хрэстаматычнага тэксту. Яны толькі памяншалі назву, і не на сваю, а на гоголеўскую. Так-так! Першы, незавершаны накід гэтай п'есы з'явіўся ў 1833 годзе. Дзеянне адбывалася ў вёсцы, у асяроддзі памешчыкаў, і называлася камедыя "Жаніхі". Прытым цяперашніх галоўных персанажаў Падкалессіна ды Качкарава ў ёй не было! Увесну 1835-га М. Гоголь завяршыў першую поў-

ную рэдакцыю камедыі, дзе ўжо дзейнічалі два прыяцелі. Твор атрымаў назву "Жаніцьба", аўтар падрыхтаваў тэкст для тэатра, аднак заняўся напісаннем "Рэвізора". І толькі вясной 1836 г. пад уплывам актэра М. Шчэпкіна, якому абяцаў п'есу для бенефіса, яшчэ раз перапрацаваў "Жаніцьбу" і... перапісаў да 1841 года, калі кантактова дапрацаваў яе і змясціў у зборы твораў. Збор выйшаў у 1842-ім, і паводле змешчанага там тэксту камедыю паставілі ў снежні таго ж года ў Пецярбургу, у бенефіс Шчэпкіна. З-за кепскай ігры актэраў "Жаніцьба" поспеху не мела. Нават В. Бялінскі адзначаў у адным з лістоў, што сыграная яна была "гнусна і подла". А ў адказ на трыумф ворагаў Гоголя, якія абвінавачвалі драматурга ў адсутнасці завязкі, развязкі, характараў ды і ўласна камедыі, В. Бялінскі змясціў у друку нататкі для актэраў — з выглумачэннем сутнасці персанажаў, іх характарыстык. У Маскве "Жаніцьбу" сыгралі лепш, аднак Шчэпкіну роля Падкалессіна, на думку крытыкаў, не ўдалася...

А п'еса вялікага смехатворцы засталася жыць у тэатры, набыўшы багатую сцэнічную дыялогію кінематографічную гісторыю. Яе можна іграць як фарс, як вадзіль, як прышавесць-анекдот, як вясёлую (і не вельмі) камедыю характараў у такіх побытава-тыповых і такіх эксцэнтрычных акалічнасцях... Мабыць, сам сюжэт на неўміручую матрыманіяльную тэму і яркасць характараў — прычына папулярнасці гоголеўскай "Жаніцьбы" і на беларускай сцэне? П'есу яшчэ ў сярэдзіне XIX стагоддзя актэраў ставілі амаатарскія гурткі, пазней — народныя тэатры. У другой палове стагоддзя мінулага яна ішла ў прафесійных абласных драматычных тэатрах — Брэсцкім, Гродзенскім, Магілёўскім...

Гледачы на спектаклі "Жаніхі" ў тэатры імя М. Горкага, спадабаецца ім гэта ці не, адчуваюць памкненне рэжысуры да гэткай сучаснай гумары-

стычнай канцэптуальнасці: вымарачная недарэчнасць шлюбу без кахання і жыццядайнасць здаровага пачуцця, якім кіруюць прырода і любоў. Нездарма ж сапраўдным героем ходзіць у "Жаніхах" слуга Сцяпан (Сяргей Жбанкоў, студэнт БДАМ): гулівы агеньчык у вачах, знарочыста ружовыя шчокі, зухаватая чупрына, "расупоненыя" нагавіцы — і потым цэлы атрад радасных цяжарных дзевак пры ім...

Словам, усё жыццёва, пазнавальна, актуальна (варту адзначыць у спектаклі работу мастака па касцюмах, арганічны грым)...

Віртуозна вядзе сваю партыю Сяргей Чакерэс. Яго Качкароў экспромтам і гарача бярэцца заадзіць жаніцьбу сябра, узяўшыся за гэтую справу замест спанатранай "прафесіяналі" Фёклы Іванаўны (Алена Дуброўская). Яна кабетка нішто сабе, спраўная, без комплексаў, і зусім не заслугувае абразлівай мянушкі "старая пацучыха", якой узнагароджвае сваю Качкароў. Відавочна, хоча і ёй адпомсціць за свой уласны шлюб, і "памагчы" прыяцелю, усё яшчэ вольнаму ад сямейных цугляў.

Псіхалагічна трапнымі атрымліваюцца сцэнічныя партрэты самаўпэўненых і тупых жаніхоў — прэтэндэнтаў на руку і сэрца Агаф'і Ціханаўны. Прагматычны, памяркоўны, гаспадарлівы, сур'ёзны Яічніца (Аляксандр Суцкавер), які на другое спатканне прыйшоў з канём-гушкалкай; псіхопатычны, са схільнасцямі садыста, Анучкін (Аляксандр Ждановіч), якому спакою не дае пытанне: ці ведае нявеста пафранцузску; "марская душа", горкі прапойца, але хлопец незаславы і кампанейскі — Жавакін (Андрэй Захарэвіч)...

Па-за канкурэнцыяй, вядома ж, аказваецца Падкалессін: безаблічны, "ніякі" клерк. Мабыць, таму, што ён — "ніякі", дзівочая фантазія пшчотнай Агаф'і Ціханаўны (Іна Савянкава), разняволеная нашэптванымі "змея-спакушальніка", усюдыснага Качкарава, малое ідэал жаніха. Пераборлівая, але наіўная, маладзенькая купецкая дачка пачынае, адпаведна сваёй жаночай сутнасці, "кахаць вушамі" ды марыць пра шчаслівае жыццё з Падкалессіным. А той, "пусці-павалюся", усё ж робіць адчайны крок... у акно. Вось такі ўчынак: хочаце — паводле Фрэйда, хочаце — паводле Гоголя.

Кажуць, галоўны герой спектакля — гоголеўскі смех. Пэўна, так яно і ёсць. Бо як бы ні былі мы салідарныя з бялітаснай насмешкай, што гучыць у яго творах, яна заўсёды можа вярнуцца бумерангам да кожнага з нас — вярнуцца крылатым пытаннем з яшчэ адной знакамітай п'есы: "Чэму смеётесь?..."

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымак: жаніхі на аглядзінах; артысты Аляксей Сянчыла (Падкалессін) і Сяргей Чакерэс (Качкароў); Іна Савянкава ў ролі Агаф'і Ціханаўны; у ролі Фёклы Іванаўны Алена Дуброўская.

Фота
Аляксандра Дзмітрыева

Кніжны развал

Адзін мой знаёмы, ведаючы пра маё захапленне кнігамі, падараваў мне выданне 1933 г. "Коперниковская ересь. В прошлом и настоящем". Не буду расказваць пра саму кнігу, якая напісана ў лепшых традыцыях савецкай антырэлігійнай літаратуры, дзе аўтар выступае як вядучы спецыяліст у галіне атэістычнай прапаганды. Увагу чытачоў хачу звярнуць на выдаўца гэтай кнігі – Цэнтральны савет Саюза ваяўнічых бязбожнікаў СССР. З'явіўся ён наступным чынам.

І ў галаву ім не прыходзіла...

Газета "Бязбожнік", што выходзіла з канца 1921 г. па ўказанні ЦК ВКП (б), стварыла вакол сябе актыўны чытачоў, які па матэрыялах газеты веў "асветніцкую прапаганду" па ўсёй краіне. Неўзабаве гэты актыўны пераўтварыўся ў "Таварыства сяброў газеты "Бязбожнік". У 1925 годзе яно было абвешчана Саюзам бязбожнікаў, але арганізатарам такая фармулёўка падалася недастатковай – у 1929 г. арганізацыя была перайменаваная ў Саюз ваяўнічых бязбожнікаў. Узначалі яго партыйны дзеяч Міней Губельман, вядомы ў гісторыі як сакратар ЦК ВКП (б) Емяльян Яраслаўскі.

І вось, у 1935 г. па хадайніцтве Саюза ваяўнічых бязбожнікаў было вырашана разбурыць гэты храм. Генерал П. Грыгарэнка, які ў той час быў камандзірам падрыўнікоў, прыгадвае: "Выбуху ў звычайным разуменні не было. Толькі гул і траскатня цаглян, якія ссыпаліся зверху... Храм проста асеў і пераўтварыўся ў груду цэглы, а не абломкаў сцен. Выбух мы зрабілі на святанні. І вось я стаю ля аграмаднай цаглянай груды і, шчыра прызнаюся, люблю сваёй працай, тым, як прыгожа падарвана... І нікому, мне ў тым ліку, не прыйшло ў галаву, што на гэтым месцы быў шэдэўр архітэктуры і месца духоўнага паразумнення людзей з Богам..."

Віцебскі гарсавет расчуліўся і прэміравалі (звыш дамоўленых сум) мяне і падрыўнікоў "За отличное качество взрыва, обеспечившее сохранность жилого дома". Каментарыі тут, мабыць, не патрэбныя.

Таких разбураўняў культурных пабудов было праведзена некалькі тысяч.

Вячаслаў АФАНАСЬЕЎ

На здымках: вокладка кнігі А. Гурава "Коперниковская ересь. В прошлом и настоящем"; Успенскі сабор XVII—XVIII стст. у Віцебску.

Крамольнае выданне

Гадоў дванаццаць таму, знаходзячыся ў Маскве, выпадкова апынуўся на антыкварна-букіністычным аўкцыёне, які праводзіўся ў Цэнтральным доме медыка, што на Вялікай Нікіцкай вуліцы. На гэтым аўкцыёне набыў невялікую, кішэнную фармата, кнігу з не зусім звычайнай назвай "Кто и как дешево добывает деньги?", выдадзеную ў 1876 г. у серыі "Народнае выданне".

Яна друкавалася неаднакроць дзесяткамі тысяч асобнікаў і была даволі папулярнай сярод "простага люду" Расіі апошняй чвэрці XIX ст., што называецца, зачытвалася да дзірака. Цікава, што да гэтай кнігі была невыпадковай. У ёй проста і даступна раскрываўся механізм падману рабочых і сялян царскім урадам. Папулярнасць кніжкі, у сваю чаргу, выклікала адпаведную рэакцыю кіруючых колаў, якія імкнуліся знішчыць крамольнае выданне. Гэтая акалічнасць таксама спрычынілася да таго, што выданне стала бібліяграфічнай рэдасцю.

Але не толькі унікальнасць гэтага выдання прыцягнула маю ўвагу. На адваротным баку пераплёту я ўбачыў экслібрыс яе былога ўладальніка. З той прычыны, што імя гэтага чалавека мала знаёма чытачу, дазволю сабе каротка распавесці пра яго.

Васіль Аляксеевіч Більбасаў — доктар усеагульнай гісторыі, быў выкладчыкам у Пецябургскім і Кіеўскім універсітэтах. Ён аўтар многіх гістарычных даследаванняў, у тым ліку, і "Истории Екатерины II", наклад другога тома якой быў амаль цалкам знішчаны цензурай. Сваю найвялікшую бібліятэку Більбасаў пакінуў Вышэйшай рускай школе грамадскіх навук у Парыжы. Дарэчы, на маім асобніку ёсць пячатка Вьенскага універсітэта. Якім чынам ён зноў апынуўся ў Расіі — невядома.

Пра папулярнасць кніжкі "Кто и как дешево добывает деньги?" сведчыць яшчэ адзін цікавы факт. У 1892 г. у Вільні была ананімна выдадзена невялікая брашура пад назвай "Дзядзька Антон, або Гутарка аб усім чыста, што баліць, а чаму баліць, не ведаем". Супаставіўшы гэтыя два творы, можна ўбачыць не толькі ідэнтычнасць матываў, але і супадзенне асобных стылістычных выразаў. Аднак калі параўноўваць іх у цэлым, то становіцца зразумела, што перайманне беларускага аўтара было творчае, а не механічнае. Паводле сцвярджэння акадэміка Я. Карскага, аўтарам "Дзядзькі Антона..." з'яўляецца беларускі паэт Адам Гурыновіч.

Уладзімір ЧУКАЛІН

Віншуем

з 90-годдзем **Кароткую** Ларысу Лявонцьеўну, беларускага літаратуразнаўца.

з 75-годдзем **Дзялендзіка** Анатоля Андрэевіча, беларускага драматурга, празаіка, сцэнарыста.

з 75-годдзем **Клебановіча** Міхаіла (Міхаіла Іванавіча), беларускага пісьменніка.

з 75-годдзем **Талкачова** Галіну Сямёнаўну, беларускую актрысу.

з 75-годдзем **Цвірку** Кастуся (Канстанціна Аляксеевіча), беларускага пісьменніка, навукоўца, выдаўца.

з 60-годдзем **Саламаху** Уладзіміра Пятровіча, беларускага празаіка.

з 50-годдзем **Мазго** Уладзіміра Мінавіча, беларускага паэта.

з 50-годдзем **Навуменку** Якава Паўлавіча, беларускага эстраднага спевака.

з 50-годдзем **Янушкевіча** Язэпа Язэпавіча, беларускага літаратуразнаўца, перакладчыка.

Юбілейны каляндар

120 гадоў **Пігулеўскаму** Уладзіміру Васільевічу, беларускаму і латышскаму пісьменніку.

120 гадоў **Родзевічу** Чаславу Іванавічу, беларускаму тэатральнаму і грамадскаму дзеячу.

100 гадоў **Маракову** Валерыю Дзмітрыевічу, беларускаму паэту.

95 гадоў **Клішэвічу** Уладзіміру Сідаравічу, беларускаму паэту.

95 гадоў **Новік** Ганне Аляксееўне, беларускай паэтэсе, празаіку.

95 гадоў **Шведзіку** Генадзю Барысавічу, беларускаму паэту.

90 гадоў **Лупсякову** Міколу (Мікалаю Радзівонавічу), беларускаму пісьменніку.

90 гадоў **Палтаран** Веры (Ляпескай Веры Сямёнаўне), беларускаму празаіку, нарысісту.

90 гадоў **Слесарэнку** Аляксею Аляксеевічу, беларускаму пісьменніку, эстраднаму акцёру.

90 гадоў **Татуру** Міколу (Мікалаю Ігнатавічу), беларускаму перакладчыку, паэту, крытыку.

90 гадоў **Шкрабу** Рыгору Васільевічу, беларускаму крытыку, літаратуразнаўцу.

85 гадоў **Коршунаву** Аляксандру Фамічу, беларускаму літаратуразнаўцу.

80 гадоў **Лось** Еўдакіі Якаўлеўне, беларускай паэтэсе.

80 гадоў **Наркевічу** Аркадзю Іосіфавічу, беларускаму мовазнаўцу.

75 гадоў **Кавалюк** Аўтінні (Сідаровіч Яўтэнні Трафімаўне), беларускай паэтэсе, перакладчыцы.

Свой чалавек з панскага роду

Памяці Земавіта Фядэцкага

Яго ведалі і шанавалі старэйшыя людзі з Ліды, Васілішак і Скрыбаўцаў, Малога і Вялікага Мажэйкава ды недалёкіх ад іх вёсак. А ў 90-х гадах мінулага стагоддзя імя Земавіта Фядэцкага стала вядома маладзёшаму пакаленню лідска-шчучынскага рэгіёна. Здарылася гэта пасля таго, як у Варшаве выйшла кніга пісьменніка "Цёплыя вечары... czyli co spiewano w Feliksowie... ды халодныя ранкі".

Пра згаданы зборнік песень я даведаўся выпадкова ад зямлячкі шановага пана Марыі Дулы ў Гасцілаўскім прытулку для састарэлых. А неўзабаве займеў той песеннік, напісаў пра яго ў мясцовай газеце і паслаў выразку публікацыі ў Варшаву. З. Фядэцкі неадкладна адгукнуўся на мой ліст, падзякаваў за ўвагу да яго асобы і павадаміў пра намер прыехаць у Ліду. Спатканне пісьменніка з краем свайго юнацтва адбылося ў маі 1996 года. Госця з Польшчы тут чакаў прыемны сюрпрыз: грамадскасць Лідчыны пры падтрымцы мясцовай улады падрыхтавала вечар-прэзентацыю спеўніка. То было хвалоючае свята для прыхільнікаў фальклору і аўтара кнігі. Самадзейныя артысты натхнёна выконвалі запісаныя Земавітам у 1942—1943 гадах у Феліксаве, Скрыбаўцах і іншых вёсках народныя песні, што разам з нотамаі былі надрукаваныя ў зборніку на беларускай і польскай мовах. І ўсе выказвалі чалавеку з Варшавы шчырую ўдзячнасць за ўвагу да беларускага фальклору. Не менш хвалоючыя спатканні з Фядэцкім адбыліся на другі дзень. У Скрыбаўцах, Мураванцы, Мажэйкаве, Фелікса-

ве, Гасцілаўцах... Зямлякі-аднагодкі прыветна сустракалі літаратара, па-свойскаму звярталіся да яго на "ты", то з усмешкай, то са шкадаваннем успаміналі мінулае, свае маладыя гады...

Пазней быў яшчэ адзін прыезд варшаўскага госця на Лідчыну. На блізкай і мілай зямлі з ім у той раз гасцявалі сястра Барбара з мужам. Потым пан Земавіт наведваў Мінск, дзе сустракаўся з беларускімі пісьменнікамі, пра што павадаміляў "ЛіМ". У час сваіх пабывак на радзіме Фядэцкі цікавіўся справамі літаратараў, радаваўся, што ў Лідзе з'явіўся помнік Францыску Скарыну, а на Шчучыншчыне — другі па ліку помнік Цётцы (Алаізе Пашкевіч).

Неўзабаве З. Фядэцкі ў гутарцы са мною па тэлефоне сказаў пра намер зноў прыехаць на Лідчыну. На жаль, гэтаму перашкодзіла цяжка хвароба. А на пачатку новага года ён пакінуў наш свет. Хоцачца сказаць колькі слоў пра яго жыццёвы шлях. Вядомы ў Польшчы пісьменнік, перакладчык і крытык нарадзіўся 24 верасня 1923 года, дзіцячыя і юнацкія гады правёў на Лідчыне. Пасля вайны працаваў у Пасольстве Польшчы ў Маскве, дзе пазнаёміўся з вядомымі літаратарамі. Дзесяткі гадоў аддаў літаратурнай творчасці. Першы ў свеце апублікаваў фрагменты рамана "Доктар Жывага" Б. Пастарнака (у перакладзе). З беларускай мовы пераклаў нямала вершаў М. Танка, П. Панчанкі, М. Багдановіча. А зямлякі-лідчане ўдзячны знакамiтам творцу за згаданую кнігу песень, за яго ўнёсак у зберажэнне і захаванне нашай спадчыны. За дабрыву і чалавечнасць.

Памёр Земавіт Фядэцкі 7 студзеня 2009 года, якраз на праваслаўнае Каляды. Быццам па волі Божай тым самым яшчэ раз пацвердзіў сваю блізкасць і прыязнасць да праваслаўных братоў-беларусаў. Сумныя радкі жалоу лічу патрэбным закончыць па-польску:

Czesć iego pamięci!

Алесь ЖАЛКОЎСКИ

Сонца яшчэ высока

Ужо аддурчэў бярозавік, раскідзістая, добра абветраная крона ярка загарэлася зялёным першаластам, а мутнаваты слоік, які тут нікога не турбаваў, яшчэ ўсё стаў ля чарнаватага камяля, сіратліва прыгнуты да бляшанага латка. Увесь ніз камяля да самага долу зацягнула густой ружовай пенай, рудаватай ніццю цягнуліся па ёй заповаленыя мурашы, раіліся зяленаватыя мухі. Усё гэта ўбачылася раніцай, калі расхінула халаднаватыя і дрыготкія вершаліны сонца, калі срэбным бляскам успыхнула маладая трава, а ўсё паднеб'е захліснулася ад пералівістых птушыных спеваў. А вечарам учора малюнак быў зусім іншы. Агонь, які ўвесь час падахвочвалі галлём сухага граба і карчэўем, выхопліваў толькі невялічкую частку шырокай лясной паляны, з нізкім дашчаным ганкам паляўнічага доміка, з прычаленымі да яго машынамі, а далей нібыта знарчыста згушчаў цёмру, рабіў яе шчыльнай, зліваў у адну цёмную сцяну ствалы і кроны, хаваў ад вачэй і дарогу, і сцяжыну да калодзежа. Нас ратаваў нястомны шахцёрскі ліхтар, падвешаны на сасновую галіну, які добра высвечваў і нашы твары, і ўсё, што грувасцілася на тым паходным стале. І ледзь не да самага ранку доўжылася выселая гамонка з анекдотамі ды прыпамінамі, ішла па крузе чарка ды смакавалася тая самая гурыновічэйская юшка, роўнай якой няма больш нідзе ў свеце. У чорным рыбацкім сагане, і сапраўды, вельмі смачна збукеціліся і рыба, і качка, і тушонка, і сала з бульбай, морквай, цыбуляй ды яшчэ з цэлым россыпам духмянасцей.

Гэта ён, Хведар Гурыновіч выманіў нас з Уладзімірам Саламахам сюды з гарадской мітусні: "Сядзіце вось тут, дыхайце свежым паветрам, любуйцеся прыродай, хоць вы і ніякія не паляўнічыя, але адпачніце ад горада ды і ад жонак таксама". Пачулі б такое нашы жонкі!.. Нам і самім падабалася тая ўцёкі з вялікага горада, з рэдакцыі, дзе мы, магчыма, надакучалі адзін аднаму. Сядзім вось тут ціпер, душа ў душу, быццам зусім не тая, што былі ў Мінску, і не хочацца нам ляжыць нейкі там бездараў ад літаратуры, плакацца пра беднасць выдавецкіх планаў, міэрнасць ганарараў. Ну ўцяклі — і добра...

Але была ўжо раніца, і сябры нашы, так і не выкраўшы часу на нейкі хоць кароткі сон, павольна, бы нехаця, падаліся ў лясістыя адхоны. А неўзабаве цішу расшкунталі частыя стрэлы, недзе зусім блізка цягуча запахла гарэлым парохам. А мы засталіся пры тым, яшчэ ўсё гарачым вогнішчы, падкідвалі ў яго сухое голле, ды не спяшаючыся разблыталі захопленыя з сабой вуды. І тут я ўпершыню ў ім адкрываю блізкага для мяне ляснога чалавека. Хоць хто з нас, беларусаў, не лясны? Але ж існуе асаблівае, каранёвае, роднаснае прывязанасць да лесу. Той самы вузел, якому ты абавязаны і лёсам і самім з'яўленнем на гэты свет. Гэтую лясную павязь лясчэй за ўсё і адчуць тут, у лесе. А ён, аказваецца, лясны не менш, чым я. Яго Бераснёўка бліз Добасны на Кіраўшчыне таксама лясная. А бацька Пётр Максімавіч працаваў нават леспрамгасаўскім шафёрам. Слова за слова — і мы, вунь ужо якія блізкія!

Але пра сапраўднае сяброўства гаварыць тады, магчыма, было ранавата. Мы сядзелі ў адных і тых жа рэдакцыйных сценах, штодня памногу разоў адчынялі і зачынялі адны і тых жа дзверы, а вось сумесная дарога выпала ўпершыню. Але і яе хапіла, каб паразумецца, адкрыць у чалавека, якога ты быццам добра ведаў і раней, нешта зусім новае, але прыемнае табе. Шчырасць, бяспрытаснасць і, тая ж праставатасць, — вось што спадабалася мне ў яго характары. А вандруйніцкую слабінку, ці, мо-

Адгукца на чужыя і радасці, і боль, так як на свае, — гэта не паказное ў характары У. Саламахі. Гэта ўласцівасць і сутнасць яго самога. Таму і фраза "У яго была прыроджаная прага да справядлівасці", якую я нечакана адшукаў у яго кнізе "Сусвет дабрыні" (сказана гэта пра свайго земляка), цалкам суадносіцца з ім самім. У гэтым я пераконваўся неаднойчы.

жа, лепш — жывінку, я адчуў у ім адразу. Хоць вандруйніцкае шчасце, зрэшты як і рыбацкае, часта самімі ж вандруйнікамі і рыбакамі занадта перабольшваецца, у ім яшчэ, кажучы, шмат цыганшчыны і бесклапотнасці, але тая, хто на суперак усяму кідаюцца яго шукаць, ведаюць сапраўдную цану яму, прагнуць і сніць яго, людзі надта самаахвярныя. Такім быў Уладзімір Караткевіч. Такім паўстаў перада мной і ён.

Я разумеў, што ў Валодзі Саламахі на той час (з сённяшняга ўзросту трэба адкінуць добрых два дзесяці гадоў) за плячымі, можа, больш, чым у мяне, назіралася тых дарог, акрамя ўсяго былі: служба ў арміі, факультэт журналістыкі БДУ, праца ў раённай газеце "Кіравец", потым Дзяржкаммітэт па кінематаграфіі. І ці мала пры гэтым меў і мае ён адданыя сяброў. Так што з пуда з'едзенай разам солі мне калі і выпадала што, дык нейкая шчопаць. І ўсё ж я веру ў магічную сілу дарог. Нездарма ж многім яны замянялі кнігі, а пісьменнікам часцей за ўсё іх дарылі. І вось я, перагортваючы старонкі яго кнігі "Сусвет дабрыні": "І, як я заўважыў, ...сама дарога — няважна куды, але дарога адтуль — часта як абарона ад нуды, чэрстваці, шэраці, аднастайнасці. І як ціхі своеасаблівы прагэст. Бачыў, і таксама не раз, — яна нібы ачышчае".

Наша дарога ў разгуканія паляўнічыя лясны Старобіншчыны паўтарыцца яшчэ неаднойчы, але кожны раз па-свойму, з новымі дэталімі, здарэннямі, знаёмствамі. Аднойчы нават пашанцавала на "баявыя прыгоды". Тады давалося абяззбройваць двух брацканьераў на матацыкле і са стрэльбаю. Праўда, усю адказнасць за "аперацыю" ўзяў на сябе Хв. Гурыновіч, а наша роля была больш страхуўная: прытайліся за стваламі дрэў "у засадзе". А ўсё ж стрэльба апынулася ў нашых руках.

Тут самы час будзе сказаць, што Валодзя ў адрозненне ад мяне — прыроджаны рыбакоў. Цяжка нават умясціць у багажнік усё яго рыбацкае начынне, калі ён адпраўляецца ў дарогу. Толькі вось рыбацкае шчасце нас чамусьці кожны раз абыходзіла. Мне заўсёды думалася, што віватны ў гэтым толькі я. Маё нешанцаванне лёгка перадаецца і на іншых. Неяк цэлы дзень так вось марна прабукалі ля берагоў Случы, напаяліся на сонцы, добра-такі разлажаліся. А тут бачым: ідуць двое дзедкоў, закасаўшы калашыны, пры самым беразе з таптухай і ледзьве паспяваюць кідаць у торбачку маладзенькіх шчупакоў, а самых маленькіх шпурляюць назад у раку. Ахапіла нас зайздасць. Патрэслі ў кішэнях, і на ўсе грошы выкупілі ў тых, шчаслівых, іх торбачку. Гэта, каб не з пустымі рукамі вяртацца ў Мінск. А там можна будзе пахваліцца, што навалілі самі. Хто будзе ведаць?

Яго літаратурны "ўлоў" у 80—90-я гады таго ўжо стагоддзя быў куды багацейшым. У "Маладосці" адна за адной друкуюцца апавесці "Расступіся, зямля!", "Прывід у скураным крэсле", "Перакулены

свет", у бібліятэцы часопіса выходзіць кніга публіцыстыкі "Званьня і выбраныя". І тут жа праявіліся, нібы падахвочаны тымі ж дарогамі, адпраўляецца ў даўно задуманае падарожжа па Бярэзіне. На гэты выпадак і свая, добра правяраная каманда. У шлях адпраўляюцца на кітраватым марскім збудаванні катамаране, што трымаецца на мностве звычайных надзіманых паветраных шароў. На шляху — прыгода за прыгодай. А што болей трэба праявіць? І вось у 5 і 7 нумарах "Маладосці" за 1998 год з'яўляюцца нарысы "На зялёных промнях Бярозы". Падсумоўваючы вандруёку матэрыял, змешчаны ў 9 нумарах за той жа год "Калі паміраюць рэкі". Пісьменнік не захацеў падпісвацца сваім прозвішчам (былі на гэта нейкія свае меркаванні), схаваўся, як кажучы, за псеўданімам, які пазычыў у сваёй роднай рачулі Добасны, — Максім Дабаснянскі. Не, зусім не дарожныя прыгоды хвалююць аўтара нарыса, ён падмае свой публіцыстычны голас у абарону вялікіх і малых рэк нашай краіны, з болей піша пра чалавечую абыякавасць, чыноўнае раўнадушша. Голас паэта звернуты і да нас, і да нашых нашчадкаў.

А праз нейкі час — новае падарожжа, ужо на Палессе, па Случы і Прыпяці, паўтараючы вядомы шлях У. Караткевіча. Вынікам будзе нарыс "Палессе... Вечная паэма...", альбо Па шляхах Уладзіміра Караткевіча".

А "Маладосць" і саму ў тая гады нібы закруціў нейкі вандруйны віхор. І сёння з прыўсмахам згадваю пераезды рэдакцыі з аднаго будынка ў другі. Ох, як мы павандравалі! З будынка ЦК камсамола — у Дом друку, а адтуль — у Дом прэсы. З Дома прэсы — на праспект Машэрава — у Дом кнігі, а адтуль неўзабаве назад — у Дом прэсы. Не паспееш развязаць вандзэлкі, як зноў трэба збірацца ў дарогу. Пры пераездах заўсёды нешта гублялася, знікала, але ніколі — рукапісы графманаў. Тых і дарога баіцца. Але часопіс жыве. Ён даўно стаўся ўжо школай, а можа, нават інстытутам маладых аўтараў. Людзі прыносяць свае творы на суд ужо вядомых літаратараў, а мінае час і самі прымерваюць на сябе "тогу" настаўніка. Так было і ў яго. Свае першыя апавяданні ён прыносіў патрабавальнаму, надзвычай добраазычліваму Уладзіміру Дамашэвічу, які тут жа блаславіў пачаткоўца. Усе ўдзячныя вучні, як правіла, не паўтараюць сваіх

настаўнікаў. Паступова намацаў сваю, толькі ўласціваю яму сцягу ў прозе, і Уладзімір Саламаха. Ён потым і сам прыйдзе працаваць у "Маладосць" і будзе, хай яшчэ не настаўнікам, але вельмі шчырым сябрам і дарадцам маладых аўтараў. Памятаю, як завітаў да нас у рэдакцыю Іван Сяргейчык. Ён толькі што вярнуўся з афганскай вайны, а перад гэтым меў перапіску з У. Саламахам. Дзякуючы апошняму і атрымаў літаратурнае жыццё афганскі Іванаў дзённік "Горкі пыл Гіндукуша", які выйшаў у Бібліятэцы часопіса за 1991 год, Дзённік уразіў усіх сваёй, сапраўды горкай праўдай аб тых трагічных падзеях, высакароднасцю і гераічнасцю іх удзельнікаў. У нашай літаратуры, здаецца, і сёння ўсё яшчэ няма падобных твораў.

Мы шчыра пасябралі з Іванам Сяргейчыкам. Ён жыў тады ў Слоніме. А зімой 2005 года пасля выступлення перад грамадскасцю горада нават гасцявалі ў яго на лецішчы. І не ведалі, што гэта сустрэча будзе апошняй. Хвароба аказалася страшнейшай за сам Афган. У ліпені наступнага года зноў ехалі знаёмай лясістай дарогай на Слонім, але ўжо на сумнае развітанне з сябрам.

Я яшчэ раней зразумеў, што адгукца на чужыя і радасці, і боль, так як на свае, — гэта не паказное ў характары У. Саламахі. Гэта ўласцівасць і сутнасць яго самога. Таму і фраза "У яго была прыроджаная прага да справядлівасці", якую я нечакана адшукаў у яго кнізе "Сусвет дабрыні" (сказана гэта пра свайго земляка), цалкам суадносіцца з ім самім. У гэтым я пераконваўся неаднойчы. На нейкі час дарогі нашы разшліся, каб сысціся зноў у "Польмі". Тут ужо "суровае проза" належным чынам прыціснула і мае патэтычныя плечы. А ён неўзабаве ўзначаліў часопіс "Вожык". Згадзіўся і я з яго прапановай прыйсці ў лобімы сатырычны часопіс, аўтарам якога лічыўся яшчэ з гадоў студэнцтва. Туды яшчэ раней пайшлі шчыраваць мае добрыя знаёмыя Віктар Гардзей ды Павел Саковіч.

Сёй-той пры сустрэчы пытаўся ў мяне: Скажы, чаму гэта Валодзя згадзіўся пайсці ў "Вожык"? Ён жа не гумарыст. — А ты прозу яго чытаў? — адказваў я пытаннем на пытанне. — ? — Дык вось пачытай!.. Сапраўды, ці мала дасціпна-

га, ненавязлівага, як кажучы "да месца" гумару рассыпана ў яго апавяданнях ды апавесцях, хай часам і трагічных па змесце. Гумар У. Саламахі вельмі натуральны. Ён арганічна вынікае з самой пісьменніцкай натурой. Я ведаў ня мала прыкладаў, калі ягоныя лобімыя фразы часта закрадаліся і ў творы іншых аўтараў, часта без ніякага на тое дазволу. Так сталася і з фразай: "нізкая алкагольная культура", і "ўпаў з трыбуны" (калі размова ідзе пра чыёсьці п'янства). Пачало гуляць з вуснаў у вусны і яго "Трынген шнапс-рошшка шпілен", пачуае, відаць, ад бацькі.

— Пішы апавяданне, — параіў я, — а то перахопяць. Прайшло няшмат часу, і ён паказаў мне гатовае апавяданне з аднайменнай назвай. Летась яно з'явілася ў часопісе "Маладосць". Раю прачытаць яго ўсім тым, хто сумняваецца ў гумарыстычным дараванні праяіка.

Можа, мне хтосьці скажа, што і ў кіно ён калісьці пайшоў дарэмна. Ніколі не пагаджуся з гэтым. Кіно надзяляе творцу сваім асаблівым мастакоўскім бачаннем свету. Яно вучыць канцэнтраваць сваю ўвагу на дэталі, ствараць вобраз як бы прыглядаючыся з самых нечаканых бакоў, засяроджваючыся на самым галоўным. Урэшце, усе кіношныя сакрэты ведаюць толькі самі кіношнікі. Ведае іх і У. Саламаха.

Надта непадобны на іншых праяіка Уладзімір Саламаха не можа пахваліцца залішняй увагай да яго крытыкі. А вось удзячныя чытачоў, як мне вядома, у яго няма. Я памятаю, як цёпла была сустрэта чытачамі яго апавесці "Перакулены свет", што друкавалася ў "Маладосці" ў 1997 годзе. У свеце і сапраўды, калі пісаў гэты твор было вельмі шмат перакуленага з ног на галаву (а хіба сёння інакш?) многія крытэрыі маральнай чысціні чалавека сталі незапрабаванымі, шмат дзе запанавалі абыякавасць, нявер'е і безвыходнасць. Кажучы, у абліччах герояў сёй-той пазнаваў нават сябе. Але што зробіш, калі гэта жыццёвая праўда. У пісьменніка не бывае сваіх натуршчыкаў ды натуршчыц. Яму "пазіруе" само жыццё, калі ён уважлівы да яго ды валодае добрым унутраным бачаннем.

...У "Вожыку" зноў паклікалі нас дарогі. "Добра едзеца, калі начальнік у цябе яшчэ сам і кіроўца", — жартуем часта з Паўлам Саковічам. Хай толькі чытач не падумае, што дарогі нашы нейкія бестурботныя. Не, едзець кожны раз са сваім клопамі, да свайго чытача: на завод, у школу. Едзець з клопатам пра падпіску, шукаючы новых аўтараў і сяброў.

Так і пераходзіць яно, ачышчэнне дарогай. Здраюцца, вядома, дарогі і тая, што для душы.

Роўна, як страля, ляціць шаша. Дух займае ад яе размаху. А туды, куды ляціць душа, Пагвадзе Валодзя Саламаха.

Тая, што для душы, прыводзіла часта і ў пушчу, у мае Малыя Навікі, дзе жыве мая старая мама. Урэшце і жыццё чалавечэе — гэта адна вялікая дарога, якая жывіць сябе вольна такім, маленькім.

З гадамі ў чалавечым жыцці шмат чаго мяняецца і мінаецца. Ад нечага трэба адракацца, іншае траціцца само сабой. Наогул у нас і вакол нас вельмі шмат часовага. А вось служба ў літаратуры часовай быць не можа. Яна бестэрміновая. Неяк пачуў ад яго: "Даўно не браўся па-сапраўднаму за піро, няма ўсё часу". А калі кажа так шчыры творца, ён заўсёды верыць, што тое, яго, найсамае, яшчэ прыйдзе, нахлыне і змусіць сесці за чысты аркуш.

На шасцідзесятай вярсеце дарога сама просіць разгону. І грэх спыняцца, калі сонца яшчэ так высока!

Зрэшты, Уладзімір Пятровіч і не спыняецца: сёння ў яго новае месца працы — пасада галоўнага рэдактара "Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі". А колькі яшчэ ненапісаных твораў чакае свайго часу!

Казімір КАМЕЙША
На здымку: калектыў часопіса "Вожык", які ўзначальваў У. Саламаха.

Багданаўка — Богам даная

Трыццаць кіламетраў ад раённага цэнтра па разбітай дарозе — і адкрываецца Багданаўка. Раскінутая вёска на мяжы Лунінецкага і Пінскага раёнаў. Насельніцтва — блізу дзвюх тысяч чалавек. Раённыя гісторыкі лічаць, што вёска ўзнікла ў 1800 годзе. Але Мікола Ільчык з гэтым не пагаджаецца. Мясцовая цагляная праваслаўная царква святых Веры, Надзеі і Любоў была пабудавана ў часы так званай перабудовы. Гэта было зроблена на месцы разбуранага бальшавікамі ранейшага уніяцкага храма. Ільчык упэўнены, што вёска ўзнікла нашмат раней, бо уніяцтва зарадзілася ў канцы XVI стагоддзя. Яшчэ ён знайшоў у вёсцы наўпрост у зямлі рымскую манету сярэдзіны XVII стагоддзя. На думку паэта, калі б не было паселішча, то наўрад тут хто-небудзь ездзіў, а тым больш губляў грошы...

Дзверы дома Ільчыкаў заўсёды адчынены для гасцей. Часта завітаюць да іх творчыя людзі: пісьменнікі, мастакі, журналісты... Нярэдка бывае ў Багданаўцы — сталічны мастак Лявон Грышук. Ён па-свойму тлумачыць назву гэтага паселішча: Багданаўка — Богам даная. Некалькі разоў да Ільчыкаў з Канады наведваўся місіянер Юрка Рапэцік.

Любяць ездзіць па Беларусі і самі Ільчыкі. Найперш гэта вандроўкі па гістарычных мясцінах: Ружаны, Полацк, Жыровічы... Так практычна сыны Міколы і Раісы вывучаюць гісторыю Бацькаўшчыны. А яшчэ з сябрамі Ільчыкі шмат ездзілі па пратэстанцкіх царквах, дзе праводзілі беларускамоўныя набажэнствы з чытаннем вершаў і выкананнем уласных песень. Пабывалі ў Пінскім, Ганцавіцкім, Івацэвіцкім, Лунінецкім раёнах.

— *Беларускую мову мы заўсёды любілі, —* распавядае Мікола. — *Маці ставіла яе на першае месца. Яшчэ малымі дзецьмі нам далі зразумець, што мова суседняга народа для нас чужая. А беларуска, хай нават з вяковым дыялектам, — родная.*

Спраўджаная задума

Мікола — працуе выратавальнікам у мясцовай пажарнай касці. У школе выкладае і спецыяльны курс па выратаванні. У сям'і трое сыноў — Антон, Вітал, Віктар. Двое меншых — блізняты. Як сям'я ставіцца да паэтычнай натуры Міколы?

На Палессі, у Лунінецкім раёне, жыве цікавая творчая сям'я Ільчыкаў. Мікола піша вершы, жонка Раіса да вершаў мужа — музыку. Сама і выконвае песні пад гітару.

— *Жонка ўсялякім чынам падтрымлівае мяне. Яна адыграла пэўную ролю ў тым, што мае вершы складаюцца ў кніжкі, ствараюцца аўдыёальбомы. Яе заслуга ў тым, што жонка разумее мяне і частка сямейнага бюджэту выдаткоўваецца на творчасць.*

А яшчэ Мікола ў жніўні 2006 года здзейсніў сваю даўнюю задуму — паставіў за ўласны кошт помнік загінулым у пачатку фашысцкай акупацыі Беларусі мясцовым яўрэям. Усё пачыналася на тры гады раней. Тады, у 2003 годзе, Ільчык у раённым друку выступіў з артыкулам пра яўрэйскую трагедыю. Па ўспамінах аднавяскоўцаў — жыхароў Багданаўкі — у жніўні 1941 года фашысты схпілі пяць яўрэйскіх сем'яў. Шасцёра мужчын былі расстраляны. А жанчын з дзецьмі вывезлі ў гета, дзе іх таксама забілі. Але ў 2003 годзе ніхто не падтрымаў паэта з яго намерамі ўвекавечыць памяць пра загінулых. Толькі значна пазней атрымалася рэалізаваць задуму.

У аснове помніка ляжыць бетонны круг, а на ім — шасціпраменная зорка. З яе выходзіць металічная канструкцыя, стылізаваная пад свечку. Уніз ідуць тры спруткі калючага дроту і шэсць кропель крыві (па колькасці ахвяр). На базальтавай шыльдзе адпаведны

надпіс. Што падштурнула яго паставіць помнік? Дамо слова самому Міколу:

— *Пачуццё несправядлівасці падштурнула. Калі дзеці ў нас людзі гінулі сотнямі, тысячамі, то ў тых месцах стаяць помнікі, пра іх узгадваецца. А тут толькі шасцёра чалавек загінула. І аб гэтым ніхто не ведаў. І кніга "Памяць" прамаўчала. Былі людзі і зніклі, нібы іх не існавала. А цяпер ведаюць. І дзеці ведаюць усю гэтую гісторыю. Падчас вясялля ў вёсцы маладыя ўскладаюць кветкі і да гэтага помніка. Там забілі чацвярых мужчын і дваіх маладых юнакоў.*

Летам 2008 года да Міколы завітаў з Ізраіля Іцхак Южук (1925 года нараджэння). Спадар Іцхак гасцяваў у сяброў у Пінску. А сярод забітых у Багданаўцы яўрэяў быў яго дзядзька. Сам Южук падчас вайны знаходзіўся ў Пагост-Загародскім гета (вёска ў Пінскім раёне за 10 км ад Багданаўкі). Пасля выратавання партызаніў у навакольных лясах.

Неяк вяртаўся Мікола з Пінска на машыне дадому. Спыніўся ля помніка, які знаходзіцца ля вёскі Камень. Гэта помнік у памяць па забітых фашыстамі яўрэях. Але быў ён у непрыглядным стане. На наступны дзень разам са знаёмымі прыехаў і ўсё паправіў. Такі вост Мікола чалавек.

Шчырыя радкі

У 2004 годзе свет пабачыў першы паэтычны зборнік Міколы Ільчыка "Дзе жыве душа..."

— *Гэта былі вельмі разнапланавыя вершы. Хацелася паказаць, што я чалавек даволі разнастайны. Было там і нешта гістарычнае, і пра мову, філасофскае, пра каханне. А ўжо другі зборнік, скажам так, быццам аднабок, але ён ствараўся для людзей-вернікаў, пратэстантаў.*

У лістападзе 2006 года ў Луніцы прайшла прэзентацыя новага паэтычнага зборніка Міколы. Сто вершаў "Шматкроп'я кропель" — гэта лепшыя творы, што ўвайшлі ў папярэдні зборнік, а таксама новыя. Шчырыя прызнанні разам з сэнсам, укладзеным у вершы, прыдаюць кнізе сваю адметнасць. Паэтычныя радкі ўяўляюць сабой развагі пра жыццё чалавека, яго прызначэнне на гэтым свеце. Сыходзячы з хрысціянскіх поглядаў, ён кожным словам усхваляе Бога — Творцу ўсяго жывога на зямлі.

Некаторыя вершы са зборніка праілюстраваны фотаздымкамі паэта. Бо ён добры фатограф, стараецца ніколі не расставіцца з фотаапаратам. І як вынік, вершаваныя радкі дапаўняюцца ілюстрацыямі.

Дыскаграфія сям'і Ільчыкаў налічвае дзве кружэлкі — "Мелодыі душы" (2004) і "Ад зямлі да неба" (2008). Калі на першым CD сем песень з чатырнаццаці, выкананых Раісай пад гітару, то на другім — выключна аранжыроўкі Васіля Арэхвы. Увогуле, варта адзначыць усіх удзельнікаў абодвух праектаў. Гэта Сяргей Кушал, Валерый Антановіч, Анатоль Савіч, Таццяна Кавалевіч, Наталля Арэхва. Хто ведае, можа, наступная кружэлка будзе запісана пры ўдзеле цэлага аркестра. А мо, гэта выльецца ў сучасны бардаўскі праект. Тым больш, што апошнім часам, здаецца, гэты музычны накірунак пачынае паціху адраджацца. Але нам, слухачам, застаецца толькі чакаць новага альбома.

Сяргей МАКАРЭВІЧ

На здымку: сям'я Ільчыкаў.

У Нясвіжскай раённай бібліятэцы адбыўся творчы вечар эстраднага драматурга, рэжысёра, аднаго з чатырох стваральнікаў мінскага тэатра гумару "Хрыстафор", эстраднага кіеўскага дуэта "Кролікі" Уладзіміра Пярцова.

І мара спраўдзіцца

Будучы драматург Уладзімір Пярцоў нарадзіўся ў Кіеве. Скончыў факультэт журналістыкі Кіеўскага ўніверсітэта. Працаваў на ўкраінскім тэлебачанні і радыё. Праца падабалася, але ён не мог мірыцца з ідэалогіяй савецкага грамадства — не ўмеў хлаусіць, а праўду гаварыць не даваў. Таму ў самым разгаре кар'еры Уладзімір Васільевіч пакінуў працу і стаў... вартуаніком на рацэ Дняпро. Менавіта тады з-пад яго піра пачынаюць выходзіць глыбока псіхалагічныя апавяданні, якія, безумоўна, заслугоўвалі і заслугоўваюць цяпер увагі шырокага кола чытачоў.

Неўзабаве Уладзімір Васільевіч пераязджае ў Маскву. Становіцца папулярным як гумарыст. Працуе ў Москанцэце і Росканцэце. Вядомыя расійскія артысты Раман Карцаў і Віктар Ільчанка прапанавалі напісаць для іх праграму. Пасьпаліся заказы. Уладзімір Пярцоў супрацоўнічае практычна з усімі вядомымі эстраднымі выканаўцамі: Клаарай Новікавай, Яфімам Шыфрыным, Янам Арлазоровым, Яўгенам Петрасянам ды іншымі. Прышло ўсведамленне таго, што эстрада — гэта гіганцкая трыбуна, з дапамогай якой можна выяўляць заганы грамадства і адначасова лячыць чалавечыя душы.

Але чамусьці не сядзелася гэтаму няўрымслівому чалавеку на месцы. Лёс прымушаў рухацца далей. І зноў, як калісьці ў Кіеве, у самы пік папулярнасці, Уладзімір Васільевіч пераязджае ў Мінск, каб разам з Яўгенам Крыжановічам, Генадзем Давыдзькам ды Юрыем Лясным стварыць тут вядомы тэатр гумару "Хрыстафор". Адначасова не парывае ён сувязі з радзімай — паралельна з "Хрыстафорам" стварае кіеўскі дуэт "Кролікі". Праца з гэтымі калектывамі пісьменнік аддаў амаль дваццаць гадоў свайго жыцця.

Гумар Уладзіміра Пярцова адрозніваецца ад звычайных эстрадных вясельных гісторый. Гэта, хутчэй за ўсё, смех праз слёзы. Аўтар, здаецца, смяецца, паказваючы тым ці іншым неадхопы сваіх герояў. Але ў гэты смех калі-нікалі ўліваецца тонкі лірызм, і слухач пачынае спакуваць таму, з каго хвіліну таму смяяўся. Вялікая колькасць твораў У. Пярцова прысвечана адной з самых актуальных праблем нашай сучаснасці — праблема захавання сям'і.

У 2001 годзе да юбілею знакамітага аўтара сябры выдалі кнігу ягоных празаічных твораў "Тонкі слой інтэлігенцыі", тыражом 25 000 экзэмпляраў.

Цяпер Уладзімір Пярцоў жыве ў Нясвіжы, але супрацоўніцтва з вядомымі расійскімі і ўкраінскімі эстраднымі дзеячамі не перапыняе.

Ёсць у гэтага чалавека мара — стварыць у Нясвіжы сапраўдны тэатр гумару. А чаму б і не? Тым больш, што Уладзімір Васільевіч мае вельмі добрых папчельнікаў у сваёй працы ў асобах — Ірыны Аляксандраўны, жонкі пісьменніка, кіраўніка Нясвіжскага дзіцячага тэатра сучаснай казкі, і дачок — Валеры, студэнткі Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, якая і сама спрабуе сабе ў пісьменніцкай справе ды Надзеі, студэнткі факультэта міжнародных адносін БДУ.

Валянціна ПЧАРБАКОВА

Апошняя кніга пісьменніка

Пошукі і знаходкі

Збіраючы звесткі пра першае пасмяротнае выданне рамана М. Астроўскага "Народжаныя бурай" (М., 1937 г.), якое знаходзіцца ў маім кніжным зборы, звярнуўся да эпістальнай спадчыны пісьменніка, якое ўключае каля чатырохсот лістоў. Якімі ж вялікімі былі мае радасць і здзіўленне, калі сярод іх убачыў некалькі лістоў, адрасаваных беларускім камсамольцам.

Гісторыя іх з'яўлення такая.

Вясной 1935 года першы сакратар ЦК ЛКСМ Беларусі Аляксандр Аўгустайціс паведаміў Мікалаю Астроўскаму пра рашэнне камсамола рэспублікі перакласці яго раман "Як гарталаваць сталь" на беларускую мову. У сваім лісце, дасланым у адказ, пісьменнік ухваліў гэту ініцыятыву, але з адной умовай: раман павінен быў выйсці ў "выпраўленым і дапоўненым выглядзе", якое ён падрыхтаваў да трэцяга рускага выдання ў "Молодой гвардыі". Ліст заканчваўся наступным цікавым паведамленнем: "Мясцовая газета пачынае друкаваць мой новы раман, скіраваны сваім вострым супраць пілсудчыны. Я да шлю табе нумары гэтых газет".

Гэта былі першыя раздзелы рамана "Народжаныя бурай", якія сапраўды

друкаваліся ў газеце "Сочинская правда" з 24 красавіка па 18 чэрвеня 1935 года. Верагодна, М. Астроўскі стрымаў сваё слова, і абяцаныя нумары газеты былі адасланыя ў Беларусь. Відаць, і А. Аўгустайцісу спадабаўся пачатак новага рамана, таму ён звярнуўся да пісьменніка з просьбай даслаць яго ў ЦК камсамола рэспублікі таксама для перакладу на беларускую мову.

А ўжо крыху больш, чым праз год, 25 жніўня 1936 года, М. Астроўскі даслаў А. Аўгустайцісу наступны ліст: "Разам з гэтым лістом я дасылаю Вам фельдсвяззю рукапіс першага тома рамана "Народжаныя бурай". Прашу Вас прачытаць яго асабіста, выкраішы для гэтага час у бліжэйшыя дні. Атрымаўшы водгукі на кнігу, я буду ведаць, варта яна друку ці

не. Бо ў мяне няма жадання "выходзіць у свет" з нуднай, нецікавай кнігай. Калі водгукі будуць спрыяльныя, то кнігу мы выдадзім, і тады Вы перадацеце рукапіс у юнкспарт Дзяржвыдата Беларусі, з якім у нас ёсць дамоўленасць на выданне гэтай кнігі".

Чарговы ліст, за 9 кастрычніка 1936 года, М. Астроўскі скіраваў ужо непасрэдна загадчыцы сектара юначай і дзіцячай літаратуры Дзяржаўнага выдавецтва Беларусі Сары Давідовіч. У ім, у прыватнасці, была і такая фраза: "Я прашу Вас адказаць мне, ці ёсць у Вас папярковыя рэсурсы для выдання "Народжаныя бурай" і на рускай мове".

Як бачым, пісьменнік, паралельна з падрыхтоўкай выдання рамана ў Маскве, меў спадзяванне і на выхад яго як на рускай, так і на беларускай мовах у Беларусь.

Апошні ліст да С. Давідовіч М. Астроўскі напісаў ужо з Масквы 1 снежня 1936 года. На жаль, на гэтым яго ліставанне з Беларуссю скончылася. 22 снежня пісьменнік памёр, так і не дачкаўшыся выхаду з друку свайго новага рамана.

Вячаслаў АФАНАСЬЕЎ

Ёсць на Лагойшчыне адмысловы ва ўсіх адносінах куток, які называецца Карэншчынай — па назве цэнтральнай вёскі Корань, якая адзначыла не так даўно сваё 600-годдзе.

Вядучы рубрыкі — доктар філалагічных навук, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Адам МАЛЬДЗІС

Выпуск 11.

Шуміць Язэпаў бор

У 1930 годзе Я. Гладкі пераехаў у Мінск, дзе працягваў вучобу на вчэрнім курсе Педагагічнага інстытута, які скончыў у 1935 годзе. Гэта дало яму магчымасць уладкавацца на працу ў Інстытут школьнай педагогікі. З пачаткам Вялікай Айчыннай вайны Я. Гладкі вяртаецца ў сваю вёску, пэўны час навучае дзяцей сваіх землякоў. Калі ж школа вымушана была спыніць сваё існаванне, перабраўся ў Мінск, пачаў працаваць у выдавецтве школьных падручнікаў. У 1944 годзе Я. Гладкі, якога чакала кляймо "зраднік" і "нацдэма", з'ехаў у Германію, дзе пасля вызвалення саюзнікамі ўзяўся за навучанне беларускіх дзяцей. Выкладаў у гімназіі імя Максіма Багдановіча ў Ватэнштаце, заснаваў выдавецтва "Заранка", выдаў школьныя чытанкі, кнігі і брашуры "Помнікі старажытнасці", "Родныя палаткі", "Наша краіна", "Малюнк мінулага" і іншыя.

Перасяліўшыся ў 1952 годзе ў ЗША, Я. Гладкі жыў у Нью-Йорку. Абапіраючыся на сваю фенаменальную памяць, запісаў раней пачутае этнаграфічна-фальклорнае багацце. Яму ўдалося ўзнавіць і занатаваць народныя звычкі, абрады, песні, забавоны, прыказкі, казкі, жывую народную мову сваёй мясцовасці. У фундаментальнай працы "Чуае, бачанае, перажытае" (засталася ў рукапісе) даў шырокае панараму жыцця нашага краю канца XIX — пачатку XX ст. Машынапісны варыянт гэтай працы захоўваецца ў архіве Беларускага інстытута навукі і мастацтва ў Нью-Йорку.

І наколькі ж узбагацілася фондавая скарбніца Лагойскага гісторыка-краязнаўчага музея, калі мы, дзякуючы настаўніку і апантанаму краязнаўцу з Кораня Уладзіміру Палупанаву, набылі многія выданні, ажыццёўленыя

Віктар НЕСЦЯРОВІЧ, супрацоўнік Лагойскага гісторыка-этнографічнага музея

Сляды паэта Дудзіцкага ў ... Венесуэле

Звесткі пра беларускага паэта Уладзіміра Дудзіцкага пакуль вельмі сціплыя. Калі ў 1993 годзе выходзіў другі том шасцітомнага біябібліяграфічнага слоўніка "Беларускія пісьменнікі", матэрыялаў пра яго ўвогуле не было. Аднак артыкул пра паэта Святланы Сачанкі з'явіўся толькі ў дадатку да шостага тома (1995). Там гаварылася, што пад псеўданімам Уладзімір Дудзіцкі (сапраўднае прозвішча Гупька) пісаў вершы ўраджэнец вёскі Дудзічы, дзе сёння існуе музейны этнаграфічны комплекс "Дудуткі", Чэрвеньскага раёна Мінскай вобласці.

Да вайны ён працаваў стылістам у рэдакцыі газеты "Савецкая Беларусь", стылірэдактарам у выдавецтве Акадэміі навук БССР, выкладчыкам у Віцебску. У 1933 годзе незаслужана рэпрэсаваны (рэабілітаваны ў 1956 годзе). Пасля вайны апынуўся ў лагеры для перамяшчаных асоб у Германіі, затым выехаў у ЗША, а адтуль у Венесуэлу. Гэта падваражжаецца і апошняя публікацыя пра яго ў газеце "Голас Радзімы" за 16 верасня 1999 года, дзе змешчаны верш "Няпослуху дзівацкага сакрэт", прасякнуты тую па радзіме. Варта працягваць хаця б першае чатырохрадкоўе:

*Паголай свет
не лаічыў нас ніколі,
І прыкрым быў чужым
ля хаты сlegt.
"Ля родных стрэх шукайце,
дзеці, волі",
Пакінуты вучыў
нас заповіт.*

Дудзіцкі, як сведчылі яго сябры, увесь час марыў вярнуцца на радзіму, збіраў для гэтага грошы. Другая жонка паэта, прыгожая расійская арыстакратка Вера Уладзіміраўна, нават сцвярджала (яе словы цытуе С. Сачанка), што ён сапраўды вярнуўся, а затым, маўляў, гэтыя балышавікі адправілі яго ў ГУЛАГ, дзе ён і знік бяследна.

Аднак дакументаў, што Дудзіцкі перакрочыў мяжу СССР, няма. Як відаць з апошніх амерыканскіх публікацый (артыкул нью-йоркскага філолага Лявона Юрвіча "Венесуэльскі карэспандэнт Юркі Віцьбіча", змешчаны ў сёлетнім, 31-м нумары штогодніка "Запісы", які друкуецца ў Мінску), Вера Уладзіміраўна была зацікаўлена ў хлусні. Таму што, па ўсім відаць,

магла мець самае непасрэднае дачыненне да знікнення Дудзіцкага, як спрычынілася да смерці свайго першага мужа, што вымушаны быў пакончыць жыццё самагубствам.

Пра тое, што сляды беларускага паэта засталіся ў Венесуэле, я гаворыў у сваім паведамленні на апошнім пасяджэнні маладога таварыства "Беларусь — Венесуэла".

Як відаць з лістоў Уладзіміра Дудзіцкага да памерлага ў ЗША пісьменніка Юркі Віцьбіча, у Венесуэле ён актыўна ўключыўся ў навуковае, гаспадарчае і грамадскае жыццё. Працаваў у Міністэрстве шасейных дарог, узначалваў Эксперыментальны цэнтр сельскагаспадарчых культур, быў адным са стваральнікаў Аб'яднання беларусаў у Венесуэле, заснаванага ў 1949 годзе, актыўна друкаваўся ў іспанамовных выданнях і — пісаў беларускія вершы. Усё гэта дало Юрку Віцьбічу падставы ў 1955 годзе пісаць пра Уладзіміра Дудзіцкага так: "Увогуле зноў трапіў на каня й, дай Божа, каб новая Елена Прыгожая яго не выбіла з сядла. На мой асабісты погляд, ён найлепшы з нашых паэтаў на чужыне".

Дудзіцкі сапраўды быў "выбіты з сядла" дзесяці калі 1975 года. Але, трэба спадзявацца, яго сляды засталіся ў Венесуэле (былі ж тры прыёмныя сыны). І самае галоўнае: напэўна ж, засталіся беларускія вершы. Цяпер, калі мы ведаем, дзе жывіць і працаваў паэт, вядома таксама, дзе іх шукаць. Супрацоўніцы пасольства Венесуэлы, якія прысутнічалі на пасяджэнні таварыства "Беларусь—Венесуэла", абяцалі дапамагчы ў пошуку.

Адам МАЛЬДЗІС

Родам з Астравеччыны

З польскага горада Познань прыйшла жалобная вестка: 10 лютага пасля працяглай хваробы памёр наш суайчыннік, мастаграфік і рэзчык па дрэве Эўгеніюш Мальдзіс. Для мяне ён быў родзічам, аднавяскоўцам, сябрам дзяцінства.

Эўгеніюш Мальдзіс нарадзіўся 10 кастрычніка 1931 года, у вёсцы Расолы цяперашняга Астравецкага раёна ў мнагадзетнай сялянскай сям'і. Вучыўся ў Расолскай пачатковай школе і сямігоддзі на станцыі Гудагай. У 1946 годзе разам з сям'ёй выехаў у Польшчу, у горад Хошчна. Скончыў Вышэйшую мастацкую школу ў Познані, дзе жывіць і працаваў. Як графік удзельнічаў у міжнародных мастацкіх выставах у Англіі, Аўстрыі, Балгарыі, ГДР, Італіі, СССР, Югаславіі і іншых краінах. Паспяхова займаўся афармленнем інтэр'ераў, у тым ліку ў Мінску (гасцініца "Планета"). Атрымліваў розныя прэстыжныя ўзнагароды.

У сваёй творчасці Эўгеніюш Мальдзіс часта звяртаўся да беларускай тэматыкі (графічныя цыкл "Беларускія бабы"), успамінаў дзяцінства. Неаднаразова наведваў Астравеччыну, дзе захоўваюцца некаторыя яго графічныя творы. У апошнія гады жыцця працаваў над цыклам "Касцёлы Астравецкай зямлі".

Паводле слоў сыноў мастака, частка яго графічнай спадчыны будзе перададзена музею "Сем колераў астравецкай нацыянальнай вясёлкі", які мяркуецца адкрыць у 2010 годзе.

Адам МАЛЬДЗІС

«У галаве — музыка, на якую кладуцца радкі»

Вольга РОЎНАЯ. Паэтэса. Нарadzілася ў 1979 года ў вёсцы Залессе Смагонскага раёна Гродзенскай вобласці. У гэтых мясцінах жывіць і стварае свае паланезы М.Кл. Агінскі. Жыве і працуе ў Маскве. Паспяхова супрацоўнічае з такімі прадстаўнікамі беларускай і расійскай эстрады, як Вольга Плотнікава, Аляксей Хлястоў, Вера Палякова, Вікторыя Дайнека, гурты "Фабрыка", "Карэні", "КуБа" ды іншыя.

— *Вольга, як жывецца-чыхаецца ў Маскве? Асноўнае агрозненне ад Мінска — больш жорсткі і хуткасны горад?*

— Жывецца добра! Масква нагадвае мне вялікі вулей, з якога радніцкі разлітаюцца ва ўсе бакі залацістыя працавіттыя пчолы ў пошуках духмяных кветак і дрэў: ліп, каштан, бозу падчас кветнені, а пад вечар — вяртаюцца назад. Ёсць, вядома, у гэтым вулей і трутні — ёсць і пчаліная матка, але я з імі не знаёма... Мінск меншы, больш ціхі і спакойны вулей. У наваколлі Масквы растуць кветкі, якія даспадобы мне, пчале Вользе Роўнай, і якіх у Мінску няма. Менавіта таму я тут.

— *Успомні, калі ласка, свой першы (!) вялікі кар'ерна-творчы поспех? І... з кім з беларускіх або расійскіх выканаўцаў найбольш плённа і паспяхова працуецеца тут і цяпер?*

— Першую песню (называлася яна "Што са мной?") на мае словы праспявала беларуская спявачка Вольга Плотнікава, з якой мы супрацоўнічаем і цяпер (з ёй ды з яе мужам і кампазітарам Генадзем Маркевічам). Напрыканцы лета па "Рускім радыё. Беларусь" прагучала наша новая сумесная песня "Вярні мне сэрца". Увогуле, я настроена на тое, каб падтрымліваць "шматсерыйныя" адносіны з кампазітарамі і выканаўцамі: мабыць, гэта звязана з тым, што ў школе займалася лёгкай атлетыкай — бегам на доўгі дыстанцыі. Мой першы расійскі поспех — песня "Я проста адразу пайду ад цябе" ў выкананні Вікторыі Дайнекі на музыку Ігара Матвіенкі. З ім супрацоўнічаю і па сённяшні дзень — пішу песні для яго праектаў: гуртоў "Фабрыка", "Ка-

рэнні", "КуБа" і для Вікі Дайнекі. У мінулым годзе песня "Фільм не пра каханне" ўвайшла ў саўндтрэк кінастужкі "У чаканні чуда" і атрымала "Прыз прэсы" на фестывалі "Новыя песні". Я вельмі ўдзячна Вікторыі за яе цудоўны голас.

— *Што патрэбна, каб вершы сталі песняй?*

— Ёсць вершы, а ёсць тэксты песень... Я гэтыя рэчы раздзяляю. Верш самадастатковы, больш сканцэнтраваны ў плане вобразна-вясёлечных сродкаў у параўнанні з тэкстам песні, ён нараджаецца і жыве сваім жыццём. Тэкст песні ў гэтым плане больш залежны, ён падобны да жанчыны, якой патрэбны добры муж, альбо да малага дзіцяці, якое не можа жыць адно: яму патрэбны бацькі — музыка і выканаўца. Калі саджуся пісаць, я не ведаю, што атрымаецца. Хоць падчас у галаве гучыць музыка, на якую кладуцца радкі...

— *Ці справавала пісаць штосьці па-беларуску?*

— Справавала пісаць па-беларуску яшчэ ў школе. І ва ўніверсітэце — таксама (дарэчы, я скончыла факультэт беларускай філалогіі і культуры БДПУ імя Максіма Танка), але беларуская мова мяне "не паклікала"... Можна таму, што я вырасла на рускай літаратуры.

Дар'я ЛІС

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"

РВУ "Літаратура
і Мастацтва"

ГАЛОЎНЫ РЭДАКТАР
Анатоля КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная калегія:

- Анатоля Акушэвіч
- Лілія Ананіч
- Алесь Бадак
- Дзяніс Барскоў
- Святлана Берасцень
- Віктар Гардзей
- Уладзімір Гніламедаў
- Вольга Дадзіёмава
- Уладзімір Дуктаў
- Анатоля Жук
- Вольга Казлова
- Анатоля Казлоў
- Алесь Карлюкевіч
- Анатоля Крайдзіч
- Віктар Кураш
- Алесь Марціновіч
- Мікола Станкевіч
- Юры Цвяткоў
- Мікалай Чаргінец
- Іван Чарота
- Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:

220034, Мінск,
вул. Захарова, 19

Тэлефоны:

галоўны рэдактар,
намеснік — 284-66-73

Адрэсы:

- публіцыстыкі — 284-66-71
- пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-95-62
- крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
- прозы і паэзіі — 284-44-04
- мастацтва — 284-82-04
- бухгалтэрыя — 284-66-72
- Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перададзенай просьбе
спасылка на "ЛіМ".
Рукпісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе.
Аўтары допісаў у рэдакцыю
паведмляюць сваё
прозвішча, поўнаснае імя і
імя па бацьку, пашпартныя
звесткі, асноўнае месца
працы, зваротны адрас.
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацыі.
Набор і вёрстка
камп'ютарнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва".
Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва".

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856
Наклад 3537
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
25.03.2009 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 1576

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 0 9 0 1 2

Рэспубліканская выстаўка дзіцячай творчасці "Саматканы цуд" праходзіла ў Нацыянальным цэнтры мастацкай творчасці дзяцей і моладзі Міністэрства адукацыі Беларусі. Удзельнічалі прадстаўнікі 160 ўстаноў пазашкольнага выхавання і навучання — таленавітыя ўмельцы ва ўзросце ад 10 да 25 гадоў з усіх рэгіёнаў і сталіцы нашай краіны. Экспанавалася больш як 700 работ у розных відах народнай дэкаратыўна-прыкладнай творчасці. Вынікі выстаўкі абмяркоўваліся на Рэспубліканскім семінары-практыкуме, куды былі запрошаныя кіраўнікі гурткоў і спецыялісты ў галіне народнага мастацтва.

Кветкі нашы родныя...

Душа наталаялася святочнай атмасферай беларускай гасцеўні. На вернісажы, як вядзецца, грала музыка. Звонкаструнныя цымбалы, быццам старасвецкае чэмбала, "чаканілі" матыў папулярнага Моцартава "Турэцкага марша"; шчыmlіва выводзілі мелодыю ля-мінорнага паланеза М.Кл. Агінскага. Вясёлкаю чыстых фарбаў, россыпам дасціпных прыдумак, тонкасцю майстэрства, мастацкай дасканаласцю вабілі вока паясы, ручнікі ды ходнікі, сурвэткі ды абрусы, габелены, пано, рэгіянальныя беларускія строі, сюжэтна-тэматычныя дэкаратыўныя кампазіцыі. Ткацтва, вышыўка, вязанне, пляценне, лямец — не пералічыць усе віды і тэхнікі традыцыйнай беларускай творчасці, засвоеныя юнымі ўмельцамі.

Што найперш прыцягвала ўвагу наведнікаў? Цяжка сказаць. Літаральна з парога і дарослых, і дзяцей зачароўвала ўсё: калекцыя экзатычных тэкстыльных матылёў; забавныя лялькі з натуральнымі льянымі косамі; дыванкі з лямчу, аздобленыя выявамі, характэрнымі для інсітнага мастацтва; урачыстыя бела-чырвона-чорныя арнаменты вышыванак. Арыгінальную сурвэтку з пераплеценых саматканых паяскоў зрабілі Аліна Батвіноўская і Ганна Жук — дзяўчынкі 14 і 11 гадоў (кіраўнік К. Басінская, г. Мастоў). Аб'ёмны габелен "Бабульчына хата" прадставілі выхаванцы гуртка "Каляровая нітанка" (кіраўнік М. Бірыга, г. Вілейка). Пухнатыя "Дзьмухаўцы" — твор 15-гадовай Насты Малчанавай з Магілёўскай вобласці, "Бабка Азярыха" 14-гадовай Марыі Покаш прыехала на выстаўку з Гродзенскага раённага цэнтра пазашкольнай работы. А над вышыўкай ручніка "Кветкі ў жыцце" пашчыравала 16-гадовая Аліна Шчэлкава (кіраўнік Н. Мясцаева, г. Полацк)... Працягваць

Васілёк і папараць. Рамонак і макі. Жытнёвы колас і сінявокі лянок. А яшчэ — фантазійныя купальскія кветкі: вышываныя, тканыя, плеченыя. Стракатыя матылі, падобныя да кветак. Дзівосныя жывёлы, птушкі. Ды каларытныя беларускія персанажы, увасобленыя ў абліччах лялек. І ў атачэнні гэтых рукотворных цудаў — іх юныя аўтары: ясныя твары, шчырыя вочы, сонечныя ўсмешкі... Сапраўды: дзеткі, як кветкі. Светлыя таленты ды іх жыццядайныя творы ўражвалі, нібы самабытнае суквецце, якое красавала ў Мінску цэлы месяц і радавала самых розных глядачоў. Парадаваліся і мы, завітаўшы на вернісаж.

пералік — марная справа: хіба ён расказа пра тое, якая таленавітая ў нас моладзь!

Падчас вернісажа ўшаноўвалі гасцей з Віцебшчыны: адзначылі дыпламамі працу настаўнікаў — Соф'і Глот, Аляксея Глота, Ніны Касабокінай — ды іх выхаванцаў. А гасці прадставілі музычна-паэтычную кампазіцыю. Дзве дзяўчынкі ў беларускіх строях, прыгожа расшытых снімі кветкамі, ды сур'ёзна хлапчук выйшлі ў цэнтр залы з караваем ды букетам-снапком спелага лёну-даўгунцу. Чыталі вершы, спявалі разам са сваёй кіраўніцай Соф'яй Савельёнай песню пра чаўначок, які, быццам лёгкі матылёк, лятае і ціха пяе, закранаючы нітачкі-струны. А

следы, на адным дыханні, — новая песня: "Васілёчак-васілёчак, кветачка маёй радзімы...", і дзеці ў зале падпявалі гасцям...

Прысутны на вернісажы старшыня Беларускага саюза майстроў народнай творчасці доктар мастацтвазнаўства, прафесар Яўген Сахуга быў усцешаны: "Гадоў 20 — 30 таму народная дэкаратыўна-прыкладная творчасць успрымалася як атрыбут вёскі, што аджываў, адыходзіў у нябыт. У суверэннай Беларусі абудзілася самасвядомасць людзей, адкрыліся вочы на нашу культуру, многія зразумелі, што яе трэба падхапіць, падтрымаць, яна ў нас непаўторная, свая. Не ведаю, ці праводзіўся

жорсткі адбор твораў на гэтую выстаўку ў рэгіёнах, але я не знайшоў ніводнай работы, якой тут не варта было быць. Гэта прынцыповае дасягненне. Бо, на жаль, я нагледзеўся на вырабы такіх сённяшніх майстроў, што пачалі пераводзіць у вышыўкі якія заўгодна карцінкі, нават пейзажы галандскіх мастакоў: маўляў, гэта прыгожа і па-сучаснаму, а свае традыцыі — учарашні дзень. Як жа глыбока яны памыляюцца! І як радуе гэтая выстаўка, дзе кожная з прадстаўленых работ — унікальная і самабытная, яе можна падарыць самаму дарагому гасцю, і ў гэтым падарунку будзе сучаснае гучанне. Асабліва радуе, што традыцыйнай беларускай творчасцю займаецца моладзь, якая прыходзіць на змену старэйшым майстрам: будзе жыць наша культура!"

Арганізатары выстаўкі "Саматканы цуд" мелі на мэце прыцягнуць больш пільнай увагі дзяцей да вывучэння народных традыцый, гісторыі і культуры Беларусі, выхаванне патрыятызму, прэзентацыі творчых і аўтарскіх школ, распаўсюджванне іх лепшага вопыту за межамі рэгіёнаў. Правядзенне такой імпрэзы паспрыяе пошуку і падтрымцы юных талентаў у галіне дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва і значыць — далейшаму развіццю самабытнай народнай творчасці.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымках: "спыненыя імгненні" вернісажа.

Фота Віктара Кавалёва

